

Bakgrunn for vedtak

Søker/sak:	Havsul II AS / Havsul II offshore vindkraftverk	Middelthuns gate 29
	Møre og Romsdal / Giske, Haram,	Postboks 5091 Majorstua 0301 OSLO
Fylke/kommune:	Skodje og Ørskog	Telefon: 22 95 95 95 Telefaks: 22 95 90 00 E-post: nve@nve.no Internett: www.nve.no
Ansvarlig:	Arne Olsen	Sign.:
Saksbehandler:	Nils Henrik Johnson	Sign.:
Dato:		Org. nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 0827 10 14156
Vår ref.:	NVE 200704081-38	KTE nr 26/08
Sendes til:	Havsul II AS	

Havsul II AS – Konesjonssøknad for Havsul II offshore vindkraftverk med tilhørende infrastruktur i Giske, Haram, Skodje og Ørskog kommuner. Sammenfatning av høringsuttalelser og bakgrunn for vedtak.

1.	Konklusjon	2
2.	Generelt om vindkraft	2
3.	Rammer for NVEs behandling av planlagte vindkraftverk	4
4.	Søknad om Havsul II offshore vindkraftverk og nettilknytning.....	7
5.	Innkommne merknader.....	10
6.	NVEs vurdering av konsekvensutredningen for Havsul II offshore vindkraftverk.....	49
7.	NVEs vurdering av konesjonssøknaden for Havsul II offshore vindkraftverk.....	58
8.	NVEs konesjonsvedtak	62

1. Konklusjon

Etter Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) sin vurdering utgjør søknad med konsekvensutredning, tilleggsutredninger, befaringer og innspill i forbindelse med høringen av Havsul II offshore vindkraftverk et tilfredsstillende beslutningsgrunnlag for å avgjøre om tiltaket skal gis konsesjon eller ikke, og på hvilke vilkår en konsesjon skal gis.

Etter en helhetlig og samlet vurdering vil NVE avslå konsesjonssøknaden for Havsul II vindkraftverk.

NVE har i denne saken funnet grunn til å legge vekt på innspill fra fagmyndigheter som sier at en bør høste erfaringer og få bedre kunnskaper om de faktiske virkninger av et offshore vindkraftverk utenfor Mørekysten før det eventuelt etableres flere havbaserte vindkraftverk i regionen.

NVE har lagt vekt på at konsekvensutredning og høringsinnspill antyder at etablering av flere havbaserte vindkraft utenfor kysten av Møre og Romsdal kan medføre store negative virkninger for fugl. NVE konstaterer samtidig at en ikke har erfaringer med havbasert vindkraft under norske forhold og at en dermed ikke har faktisk kunnskap om virkningene i et område som vurderes som svært viktig av hensyn til fugl og biologisk mangfold. NVE har i sin vurdering også lagt vekt på at Havsul II er visuelt dominerende fra bebyggelse, særlig sett fra Vigra og at flere havbaserte vindkraftverk i regionen vil virke visuelt dominerende i dette kystlandskapet.

Til grunn for NVEs vurdering ligger også en samlet vurdering av at det i dag er gitt konsesjon for Havsul I offshore vindkraftverk og Haram vindkraftverk, og at miljøovervåkingsprogram i forbindelse med en etablering av Havsul I vil øke kunnskapen om faktiske virkninger av havbasert vindkraft utenfor kysten av Møre og Romsdal.

2 Generelt om vindkraft

Norge har meget gode vindressurser og interessen for å planlegge vindkraftverk er stor. NVE har 45 søknader og 84 meldinger til behandling per juni 2008. NVE har gitt konsesjon til 32 vindkraftprosjekter med en total installert effekt på ca. 1700 MW, og har avslått eller bedt tiltakshavere om å stille i bero 14 prosjekter tilsvarende ca. 1600 MW. Selv om erfaring med noen få idriftssatte vindkraftverk i Norge viser at de produserer noe mindre enn forventet, bekrefter produksjonstallene at de norske vindressursene er blant de aller beste i Europa.

I løpet av 2008 vil den installerte effekten i norske vindkraftverk være ca. 425 MW. Dette vil kunne gi en årlig elektrisitetsproduksjon på ca. 1 TWh¹, noe som tilsvarer elektrisitetsforbruket til ca. 60 000 husholdninger². En vindturbin med 3 MW installert effekt kan forsyne ca. 500 husholdninger med elektrisitet. Smøla, Hitra, Havøygavlen og Gartefjellet vindkraftverk står for ca. 70 % av produksjonen. Blir alle de konsesjonsgitte prosjektene realisert, vil vindkraft stå for ca. 4 %³ (4,6 TWh) av elektrisitetsproduksjonen i Norge. Dette tilsvarer elektrisitetsforbruket til ca. 260 000 husholdninger.

¹ : det legges til grunn at anleggene har full produksjon i 2500 timer i året.

² : NVE har lagt til grunn et årlig elektrisitetsforbruk per husholdning på 17 000 KWh (data fra www.ssb.no for perioden 1997-2006).

³ : NVE har lagt til grunn at den årlige kraftproduksjonen i Norge er 120 TWh.

Vindkraft er elektrisitet produsert med en fornybar energikilde; vinden. I motsetning til fossile energikilder vil elektrisitetsproduksjon fra vindkraftverk ikke innebære noen direkte utslipp av klimagasser. Med økt fokus på å redusere disse utslippene, og Norges forpliktelser i Klimakonvensjonen og Kyoto-protokollen, er derfor etablering av vindkraftverk ønskelig. Etter NVEs vurdering er vann- og vindkraftverk de mest aktuelle teknologiene for elektrisitetsproduksjon fra fornybare energikilder.

I Stortingsmelding nr. 58 (1996-1997) er det pekt på økt satsing av fornybare energikilder som bio-, vind- og solenergi som nødvendige tiltak for å oppnå en mer bærekraftig utvikling. I tilknytning til behandlingen av Stortingsmelding nr. 29 (1998-1999) ble det vedtatt et mål om at det skulle produseres 3 TWh vindkraft årlig innen 2010. I Stortingsmelding nr. 11 (2006-2007) fastsatte regjeringen et nytt mål om økt fornybar energiproduksjon og energieffektivisering på 30 TWh per år i 2016 sammenlignet med 2001.

I Europa har det vært en omfattende satsing på vindkraft. Total installert effekt i Europa er i dag over 48 500 MW, der land som Tyskland (20 622 MW), Spania (11 615 MW) og Danmark (3136 MW) ved utgangen av 2006 var de som hadde installert flest vindkraftverk (www.ewea.org). På verdensbasis forventes en fordoblet installert effekt av vindkraft fra 2006 til 2010 (www.wwindea.org).

I Europa har det siden 2001 blitt etablert en del offshore vindkraftverk. I 2007 var den installerte effekten av offshore vindkraftverk i fem europeisk land på ca. 1 100 MW (www.ewea.org). Elektrisitetsproduksjonen var da på ca. 3,3 TWh, tilsvarende ca. 3,3 % av den totale produksjonen fra vindkraftverk i Europa. En fordel med å utvikle vindkraftverk til havs er blant annet at vinden er sterkere og jevnere enn på land, noe som øker elektrisitetsproduksjonen fra hver enkelt vindturbin. Det skilles mellom bunnfaste og flytende vindturbiner. De bunnfaste kan etableres på gruntvannsområder med dybder < 50-60 meter. På større havdyp enn dette vil flytende vindturbiner være aktuelt. Selv om flere bunnfaste og kystnære offshore vindkraftprosjekter er til behandling i NVE, er det ikke etablert offshore vindkraft i Norge så langt. Investeringskostnadene for bunnfaste vindturbiner er vesentlig større enn for landbaserte vindturbiner. Når det gjelder flytende vindturbiner, er dette i dag en teknologi som er på forskningsstadiet og det er knyttet stor usikkerhet til når de kan etableres i stor skala og hvor høye investeringskostnadene vil bli per installert MW.

I Norge vil en total installert effekt på 5000 MW, tilsvarende ca. 2000 vindturbiner, være en realistisk illustrasjon på hva som kan bygges av vindkraft dersom det tas utgangspunkt i dagens nettkapasitet og hva som forventes å bli bygd av nett fremover. 5000 MW installert vindkraftverk på land vil også representere en skånsom utbygging der hensyn til reindrift, reiseliv og miljø i vid forstand kan ivaretas på en fornuftig måte. En installert effekt på 5000 MW vil tilsvare en elektrisitetsproduksjon på ca. 10 % av det norske elektrisitetsforbruket. Til sammenlikning sto dansk vindkraft i 2005 og 2006 for i gjennomsnitt 17 % av Danmarks elektrisitetsforbruk (www.ens.dk).

I takt med den voksende vindkraftindustrien, har installert effekt i den enkelte vindturbinen økt betydelig. I 1998 var maksimal installert effekt for en vindturbin i Norge 0,75 MW. I årene som kommer vil de landbaserte vindturbinene som etableres i Norge ha en installert effekt på mellom 2 og 3,6 MW. Under normale vindforhold tar det mellom to og tre måneder for en moderne vindturbin å produsere energien som ble/blir forbrukt for produksjon, installering, vedlikehold og destruksjon av en vindturbin (www.windpower.org). Kommersielt tilgjengelige vindturbiner fra 2 til 3,6 MW vil ha en maksimal høyde fra bakken til vingespiss på 120-150 meter. Økt størrelse på vindturbinene har medført større elektrisitetsproduksjon per turbin. Samtidig innebærer dette en lengre avstand mellom turbinene og færre turbiner i planområdet. Avstanden mellom vindturbiner varierer fra ca. 300 til ca. 700 meter, men kan bli enda større dersom en velger større turbiner for havbasert vindkraft.

På havet er geometrisk oppstilling av turbinene hensiktsmessig både av visuelle og produksjonsmessige hensyn. En grundig sjøbunnskartlegging av planområdet bør imidlertid gjennomføres før detaljplasseringen av vindturbinene. En gunstig detaljplassering er viktig for å finne best mulig plassering i forhold til sjødyp, undervannstopografi og avstand mellom turbiner, for derigjennom redusere kostnader og inngrep. Det betyr at selv om det ideelle kan være en stringent geometrisk struktur, vil bunntopografi kunne medføre at dette avvikes.

Elektrisitetsproduksjonen fra vindkraftverk er avhengig av vinden, og er derfor variabel og lite forutsigbar. Dersom en betydelig mengde av vindkraft leveres inn i nettet, kan dette påvirke kraftsystemet. Systemansvarlig har derfor et behov for også annen kraft for å tilpasse produksjonen av elektrisitet til det faktiske forbruket.

Ca 98,5 % av den norske elektrisitetsproduksjonen kommer fra vannkraftverk, hvorav den største delen er regulerbar. Fordelen med de regulerbare vannkraftverkene er at produksjonen kan startes og stoppes i løpet av sekunder, til små kostnader. Regulerbar vannkraft passer derfor meget bra som reservekraft for å håndtere vindkraft i systemet. Etter NVEs vurdering vil etablering av vindkraftverk, tilsvarende ca. 10 % av det norske elektrisitetsforbruket, ikke medføre vesentlige økonomiske eller tekniske virkninger for kraftsystemet.

Kraftutveksling mellom Norge og Danmark illustrerer samkjøring mellom vann- og vindkraft. Når det blåser mer enn forventet på Jylland, kan Norge importere dansk kraft til konkurransedyktige priser. Dersom den danske vindkraftproduksjonen er lavere enn forventet, kan Danmark importere norsk kraft.

3 Rammer for NVEs behandling av planlagte vindkraftverk

NVE behandler vindkraftsaker etter to lovverk. NVE er delegert myndighet etter energiloven til å treffe vedtak om å bygge og drive vindkraftanlegg, herunder for å sikre nasjonale interesser innenfor energisektoren. NVE er også ansvarlig myndighet etter plan- og bygningslovens forskrift om konsekvensutredninger. Som utredningsmyndighet har NVE ansvar for at alle vesentlige virkninger av et planlagt vindkraftprosjekt blir tilstrekkelig opplyst.

Tematiske konfliktvurderinger, retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftverk, regionale planer for vindkraftverk og samordning av nett- og produksjonsanlegg legges også til grunn for NVEs behandling av vindkraftsaker.

Med utgangspunkt i ovennevnte rammer for saksbehandlingen kan NVE sikre nødvendig samordning av prosjekter i en region og vurdere prosjekter opp mot hverandre med hensyn til nettsituasjonen i området, mulige sumvirkninger og prosjektets virkninger for andre samfunnsinteresser.

3.1 NVEs behandling etter energiloven og plan- og bygningsloven

Alle større vindkraftsaker starter med at NVE mottar en melding. Meldingen er en tidlig varsling av igangsatt planlegging av et vindkraftverk og fremmes i medhold av plan- og bygningslovens regler om konsekvensutredning. Etter en omfattende høringsrunde av meldingen, meddeler NVE tiltakshaver et utredningsprogram som beskriver hvilke utredninger som må gjennomføres før en søknad kan behandles. Når søknad med konsekvensutredning er mottatt, sender NVE også denne på en omfattende høring. Under begge høringsrundene gjennomføres det møter med lokale og regionale myndigheter og folkemøter. På bakgrunn av innkomne uttalelser og egne vurderinger avgjør NVE om saken er tilstrekkelig opplyst eller om det skal kreves tilleggsutredninger. NVE arrangerer i mange saker også en sluttbefaring hvor blant annet NVEs øverste ledelse deltar. På bakgrunn av søknad,

konsekvensutredning, møter, høringsuttalelser, eventuelle tilleggsutredninger, sluttbefaring og egne faglige skjønnsvurderinger tar NVE stilling til om tiltaket skal meddeles konsesjon. I tillegg legges, som nevnt foran, også tematiske konfliktvurderinger og gjennomførte regionale planer til grunn for NVEs vurderinger. NVEs vedtak kan påklages til Olje- og energidepartement. Hele prosessen fra melding til rettskraftig vedtak tar minst 2-3 år.

NVEs erfaring med konsesjonsbehandling av vindkraftverk, er at prosjektene ofte blir vesentlig endret fra tiltakshaver sender inn melding til konsesjon eventuelt foreligger. Prosjektene utvikles gjennom konsesjonsprosessen på bakgrunn av blant annet opplysninger som fremkommer som innspill i møter og høringsuttalelser.

Ved behandlingen av vindkraftsaker vektlegger NVE åpne, grundige og forutsigbare prosesser som sikrer medvirkning fra berørte samfunnsinteresser og likebehandling av planlagte prosjekter. Gjennom erfaring fra de vindkraftsaker som er avsluttet har NVE høstet mye kunnskap om aktuelle problemstillinger knyttet til vindkraftverk.

Med bakgrunn i det store antall av saker som er til behandling, ønsker NVE fortsatt å legge til rette for koordinert behandling av flere prosjekter innenfor samme region der dette er hensiktsmessig. En slik felles behandling, sammen med tematiske konfliktvurderinger og regionale planer, bidrar til mer samlede vurderinger av omsøkte vindkraftprosjekter. En regional koordinering vil primært være relatert til kapasitet i regional- og sentralnettet og vil ta hensyn til eksisterende og planlagte produksjonsanlegg. Ikke alle prosjekter vil inngå i denne regionale koordineringen. Noen prosjekter som for eksempel er lokalisert langt fra hverandre geografisk vil nødvendigvis måtte behandles enkeltvis.

NVE har, i medhold av energiloven, myndighet til å fastsette hvilke vilkår et vindkraftverk skal bygges og drives etter. Dette kan for eksempel være å pålegge tiltakshaver for- og etterundersøkelser, pålegg om utarbeidelse av transportplan/anleggsplan, vilkår om bruk av atkomstvei eller avbøtende tiltak i form av kamouflering av deler av kraftledningen, traséjusteringer, flytting/fjerning av turbiner for å redusere støy og/eller visuelle virkninger. Vilkår om avbøtende tiltak vil bli vurdert i hver sak basert på NVEs faglige skjønn og opplysninger som fremkommer i løpet av behandlingsprosessen.

3.2 Tematiske konfliktvurderinger

Tematiske konfliktvurderinger ble behandlet i Stortingsmelding nr. 11 (2004-2005) Sametingets virksomhet i 2003. Gjennom konfliktvurderingene skal det systematiseres og kategoriseres informasjon om mulige virkninger mellom planlagte vindkraftverk og de ulike sektorinteressene. Resultatene fra de tematiske konfliktvurderingene skal inngå som en del av NVEs beslutningsgrunnlag. Ansvarlige for slike konfliktvurderinger er: Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren, Reindriftsforvaltningen og Forsvarsbygg. Målsetningen skal være å bidra til å finne vindkraftprosjekter som i størst mulig grad kan forenes med de ulike sektorinteressene.

Følgende temaer inngår i konfliktvurderingene:

- **Miljø og kulturminner** - konfliktvurderingen foretas av Direktoratet for Naturforvaltning og Riksantikvaren.
- **Reindrift** - konfliktvurderingen foretas av Reindriftsforvaltningen⁴.
- **Forsvaret** - konfliktvurderingen foretas av Forsvarsbygg.

⁴ I områder der dette er relevant.

Prosjektene kategoriseres etter følgende vurderingsskala:

- Kategori A: Ingen konflikt
- Kategori B: Mindre konflikt
- Kategori C: Middels konflikt, men mulig å redusere konflikt ved avbøtende tiltak som for eksempel mindre justeringer av vindkraftverket som flytting/fjerning av et mindre antall vindturbiner. Eventuelt et område med stor verdi, men stor usikkerhet om konfliktgrad, og hvor sektormyndighet tror konfliktgraden vil være stor ("føre var").
- Kategori D: Stor konflikt, men mulig å redusere konflikt ved avbøtende tiltak som for eksempel omfattende justeringer av vindkraftverket som flytting/fjerning av et større antall vindturbiner.
- Kategori E: Svært stor konflikt. Avbøtende tiltak vil ikke kunne redusere konflikt.

3.3 Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftverk

Miljøverndepartementet og Olje- og energidepartementet fastsatte 18.6.2007 retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraft. Formålet med retningslinjene er å bidra til at utbygging av vindkraft skjer etter helhetlige og langsiktige vurderinger og slik at konfliktene med andre hensyn blir akseptable.

Retningslinjene skal blant annet:

- Bidra til at kommuner og fylker stimuleres til aktivt å vurdere egnede områder for vindkraft i overordnede planer, og dermed øke forutsigbarhet for utbyggere og myndigheter.
- Redegjøre for hvilke hensyn som skal legges til grunn ved vurdering av lokaliteter for vindkraft.
- Redegjøre for hvordan man effektivt kan samordne behandlingen av vindkraftsaker etter energiloven og plan- og bygningsloven.
- Redegjøre for hvordan utarbeidelsen av regionale planer for vindkraft kan styrke grunnlaget for en helhetlig vurdering av søknader om vindkraftverk og bidra til økt forutsigbarhet for utbyggere og samfunnet for øvrig.
- Redegjøre for når og hvordan kulturminnelovens § 9 om undersøkelser skal gjennomføres.

Retningslinjene finnes på Miljøverndepartementets hjemmeside (www.md.dep.no).

3.4 Samordning med annet lovverk

3.4.1 Plan- og bygningsloven

Alle vindkraftverk må avklares både i medhold av energiloven og i plan- og bygningsloven (pbl). Kommunen er ansvarlig myndighet etter planbestemmelsene i pbl. NVE er ansvarlig myndighet etter energiloven. Når det gjelder energianlegg, er NVE også ansvarlig myndighet etter pbls forskrift om konsekvensutredninger. NVE har et ansvar for å koordinere prosessene etter energiloven og pbl. Et konsesjonsvedtak etter energiloven og et planvedtak etter pbl bygger begge på konsekvensutredningen som underlag, og det er derfor naturlig å samordne prosessene i tid.

3.4.2 Kulturminneloven

Alle fysiske inngrep som kan påvirke kulturminner/kulturmiljøer, skal avklares i medhold av kulturminneloven. Før bygging av anlegget skal det være gjennomført undersøkelser i planområdet for å avdekke mulige konflikter med automatiske fredete kulturminner (kulturminnelovens § 9). Eventuelle direkte konflikter mellom det planlagte tiltaket og automatiske fredete kulturminner, må avklares gjennom en dispensasjonssøknad etter kulturminneloven.

Dispensasjonssøknad gjelder også for nyere tids kulturminner som er vedtaksfredet av kulturminnemyndighetene.

3.4.3 Forurensningsloven

Vindkraftverk omfattes av forurensningsloven, og det er Fylkesmannen som er delegert myndighet til å behandle støy fra vindkraftverk etter forurensningsloven. Det er utarbeidet retningslinjer for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442).

3.4.4 Forskrift om merking av luftfartshindre

Ved eventuell innvilgelse av konsesjon, forutsetter NVE at vindkraftverket merkes i henhold til gjeldende retningslinjer i Forskrift av 3.12.2002 nr. 1384 om merking av luftfartshinder (BSL E 2-2).

3.4.5 Naturvernloven

Dersom anlegg berører områder vernet etter naturvernloven må eventuell dispensasjon fra vernebestemmelsene avklares med vernemyndighetene, dvs. Møre og Romsdal fylke.

3.4.6 Havne- og farvannsloven

Vindkraftverk i sjø med tilhørende infrastruktur i sjø (kabler og transformatorstasjon) krever tillatelse etter Havne- og farvannsloven. Rette myndighet er Kystverket.

3.4.7 Annet lovverk

For det tilfellet at andre lovverk kan komme til anvendelse i vindkraftsaker, vil NVE sørge for at nødvendige avklaringer av fremdrift/rekkefølge skjer i konsesjonsprosessen.

4. Søknad om Havsul II offshore vindkraftverk og nettilknytning

4.1 Beskrivelse av tiltaket

Havgul AS meldte prosjektene Havsul I, II, III og IV i Møre og Romsdal samlet den 17.12.04. Det ble den 18. februar sendt inn en tilleggs melding som for Havsul II innebar at man utvidet med et område i Giske kommune. Meldingen ble sendt på høring vinteren 2005 og NVE fastsatte et utredningsprogram 22.07.05.

Havgul AS sendte 16.09.04 inn en melding om elektriske overføringsanlegg fra Havsul II. Meldingen innebar en endring av tidligere meldte nettløsninger for la til grunn sjøkabel til land ved Hildre/Skjeltene i Haram og en 420 kV kraftoverføring mot Ørskog transformatorstasjon. Utredningsprogram for nettilknytningen ble fastsatt 27.12.2005.

Havsul II AS søkte 16.02.06 om å få bygge og drive Havsul II offshore vindkraftverk i Haram og Giske kommuner i Møre og Romsdal. Det ble samtidig søkt om nettilknytning som også berører Skodje og Ørskog kommuner. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har mottatt separate konsesjonssøknader og konsekvensutredninger for henholdsvis vindkraftverk og nettilknytning.

Søknaden omfatter et vindkraftverk med en installert effekt på inntil 800 MW. Det søkes om vindturbiner med installert effekt på 3-8 MW. Dette vil gi fra 100 (8 MW) til 266 vindturbiner (3 MW). Fundamenteringsmetoden er ikke endelig avklart, men det skisseres både løsninger med gravitasjonsfundament, monopelfundament og fundament som forankres i havbunnen med forankringsstag. Det legges opp til valg av fundament gjøres blant annet på bakgrunn av konsesjonsbetingelser og nærmere vurdering av kostnader og bunnforhold.

Det søkes også om ca 148 kilometer 33 kV sjøkabler internt i vindkraftverket og 4 offshore transformatorstasjoner (132/33 kV) plassert på egne fundament inne i vindkraftverket. Videre søkes det om to hovedalternativer for nettilknytning fra vindkraftverket. Hovedalternativ 1 er en 132 kV sjøkabelforbindelse til en ny 420/132 kV transformatorstasjon ved Hildre. Denne løsningen har et underalternativ med jordkabel på Løvsøya.. Hovedalternativ 2 er en kombinasjon sjøkabel og jordkabel over Løvsøya og videreføring over Nordøyvegen i brua over til Skjeltene dersom denne vegen realiseres. I dette alternativet vil den nye 420/132 kV transformatorstasjonen etableres på Skjeltene.

Fra ny transformatorstasjon på Hildre eller Skjeltene søkes det om en 37-40 kilometer lang 420 kV kraftledning til Engesetsetra i Skodje, der det søkes om et koblingsanlegg i tilknytning til Statnetts konsesjonsgitte 420 kV kraftoverføring mellom Nyhamna og Ørskog. Dersom Statnetts konsesjon ikke realiseres, søkes det om å forlenge kraftledningen fra Engesetsetra til Ørskog transformatorstasjon i den traséen som Statnett har fått konsesjon til. Det søkes om to hovedalternativer på strekningen mellom Hildre og Engesetsetra. Primært omsøkt alternativ går utenom Vatne, krysser Vatnefjorden i fjordspenn og videre opp Vatnedalen. Sekundært omsøkt alternativ følger i stor grad eksisterende 132 kV ledning på sørsiden av Vatnevatnet og opp Øyedalen. Det forutsettes at eksisterende 132 kV ledning mellom Alvestad og Ørskog rives. Videre søkes det om en 4,2 eller 6,6 kilometer lang 132 kV luftledning fra ny transformatorstasjon på Hildre eller Skjeltene til eksisterende transformatorstasjon på Alvestad. Ved innføringen til Ørskog transformatorstasjon søkes det, på vegne av Tafjord Kraftnett AS, om ombygging av produksjonsradialene fra kraftverkene i Tafjord for å lette innføringen mot transformatorstasjonen. I Ørskog transformatorstasjon må det installeres et nytt bryterfelt.

Havsul II AS søker om konsesjon i medhold av energiloven. Konsekvensutredningen er utarbeidet i medhold av reglene i plan- og bygningsloven kap VII-a med forskrifter, og utredningsprogram fastsatt av NVE 22.07.05.

Havsul II AS forutsetter i søknaden at konsesjon for nettilknytning blir overført til et eksisterende nettselskap og at dette avklares i løpet av behandlingstiden.

Havsul II AS søker om ekspropriasjonstillatelse etter oreigningslova av 23.10.1959, § 2 pkt 19 for nødvendig grunn og rettigheter for å etablere nettilknytningen. Havsul II AS legger til grunn at det ikke trengs ekspropriasjon eller grunneiertillatelse for å etablere vindkraftverket.

4.2 Behandlingsprosess etter energiloven og pbls forskrift om konsekvensutredning

4.2.1 Høring av konsesjonssøknad og konsekvensutredning

Konsesjonssøknaden med tilhørende konsekvensutredning ble sendt på høring 23.02.06. Fristen for å uttale seg til søknaden ble satt til 15.05.06. Høringsfristen ble for berørte kommuner senere utvidet til 30.09.07 fordi Giske kommune vedtok å holde folkeavstemning over Havsul II. Den offentlige høringen ble kunngjort to ganger i aktuelle aviser, samt Norsk Lysingsblad.

De tre Havsul-prosjektene ble omsøkt samlet og sendt på samtidig høring. Nedenstående instanser har fått tilsendt en eller flere søknader på høring. Avgjørende for hvor mange søknader som er sendt på høring til hver instans beror på høringsinstansenes geografiske plassering og ansvarsområde.

Følgende instanser har fått søknad og konsekvensutredning tilsendt på høring: Haram kommune, Sandøy kommune, Averøy kommune, Fræna kommune, Eide kommune, Aukra kommune, Giske kommune, Skodje kommune, Ørskog kommune, Ålesund kommune, Midsund kommune, Sula kommune, Herøy kommune, Møre og Romsdal fylke, Fiskeridirektoratet, Fiskeridirektoratet, region Møre og Romsdal, Kystdirektoratet, Kystverket Midt-Norge, Riksantikvaren, Direktoratet for naturforvaltning, Luftfartstilsynet, Havforskningsinstituttet, Meteorologisk institutt, Stiftelsen Bergens Sjøfartsmuseum, NTNU – Vitenskapsmuseet, Statens strålevern, Statens vegvesen, Statens vegvesen – Turistvegkontoret, Statens landbruksforvaltning, Telenor, Avinor, Forsvarsbygg, Nasjonalt folkehelseinstitutt, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Statens forurensningstilsyn, Norges Fiskarlag, Møre og Romsdal Fiskarlag, Norges Kystfiskarlag, Møre og Romsdal Fiskeoppdretterlag, FHL-havbruk, Sør-Norges trålerlag, Taretrålernes forening, Norsk Sjømannsforbund, Redningsselskapet, Forbundet Kysten, Samarbeidsrådet for naturvernsaker, Norges Miljøvernforbund, Norges Naturvernforbund, Naturvernforbundet i Møre og Romsdal, Naturvernforbundet i Ålesund og omegn, Norsk Ornitologisk Forening, Norsk Ornitologisk Forening avd. Møre og Romsdal, Bellona, Natur og Ungdom, ZERO, Fortidsminneforeningen, Den Norske Turistforening, Ålesund-Sunnmøre Turistforening, Molde og Romsdals Turistforening, Kristiansund og Nordmøre Turistforening, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådet for Ålesund og Omland, Nordmøre og Romsdal Friluftsråd, Forum for natur og friluftsliv Møre og Romsdal, Norges dykkerforbund, Norges Jeger- og fiskerforbund, Norges Jeger- og fiskerforbund – Møre og Romsdal, Averøy Jeger og fiskerforening, Aukra Jeger- og fiskerforening, Giske Jeger- og fiskerforening, Haram Jeger- og fiskerforbund, Fræna Jeger- og fiskerforening, Sandøy Jeger- og fiskerforening, Møre og Romsdal Bonde- og Småbrukarlag, Møre og Romsdal Bondelag, Istad Nett AS, Tafjord Kraftnett AS, Nordmøre Energiverk AS, Nordvest Nett AS, Statnett SF, Haram Kraft AS, Sandøy Energi AS, Statkraft AS, OVAS AS, Industrikraft Møre AS, NHO Reiseliv, EBL, Destinasjon Molde AS, Haramsøy og Longva næringslag, Averøy Næringsforum, Fræna Næringsforum, Eide Næringsforum, Aukra Næringsforum, Giske næringslag, Vigra nærmiljøutval, Valderøya nærmiljøutval, Grendakrins Julsundet, Grendakrins Gossen nord, Grendakrins Gossen vest, Grendakrins Gossen sør, Hildrestranda vel, Austnes bygdelag, Flem vel, Gamlem velforening, Helland vel, Lepsøy bygdeutval, Ona og Husøy velforening, Sandøy velforening, Buskaret velforening, Hjertåsen lys- og velforening, Kjønnoy velforening, Trollhågbakken velforening, Grendautvalet for Skotten-Farstad-Vassenden, Vevang velforening, Bolli bygdelag, Lyngstad vel, Hustadvikas venner, Ytre Kravika velforening, Vatneidet vel, Ope Landskap, Stopp raseringen av kysten

I tillegg har følgende instanser fått søknad og konsekvensutredning til orientering: Olje- og energidepartementet, Miljøverndepartementet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Norsk Institutt for by- og regionsforskning og Enova SF.

4.2.2 Møter

I forbindelse med den offentlige høringen, arrangerte NVE informasjonsmøter for lokale og regionale myndigheter i Haram kommune 06.03.06, i Ørskog og Skodje kommuner 07.03.06, og i Giske kommune 16.03.06.

NVE arrangerte også offentlig møte på Haramsøy i Haram kommune 06.03.06, på Vatne i Haram kommune 07.03.06 og på Vigra i Giske kommune 16.03.06. Det møtte henholdsvis 90, 25 og 160 personer på disse møtene.

På møtene orienterte NVE om behandlingsprosessen for søknaden, mens tiltakshaver orienterte om selve prosjektet. På møtet på Haramsøy ble det også informert om søknad for Haram vindkraft i regi av Haram Kraft AS.

4.2.3 Tilleggsopplysninger om luftfart, nettilknytning, fiskeri og kabling

NVE ba i brev av 18.05.07 om tilleggsopplysninger innen tema luftfart, fiskeri og havbruk og kabling. Det ble bedt om en avklaring på Luftfartstilsynet og Avinors innvendinger i forhold til innflygingen til Vigra og det ble bedt om ytterligere vurdering av mulighetene for å redusere ulempene for fiskeri og havbruksinteressene, herunder behov for å vurdere restriksjoner. Videre ble det bedt om vurdering av kabling mellom planlagt transformatorstasjon på Hildre/Skjelten og Alvestad.

I epost av 15.05.07 ble det bedt om en systemmessig vurdering av en reduksjon av Havsul II til henholdsvis 600 MW og 400 MW.

NVE mottok tilleggsopplysninger i notat om nettilknytning 20.07.07 og notat om fiske og havbruk av 09.11.07. Avinor har i epost til Havgul AS 07.09.07, videresendt til NVE 10.09.07 klarlagt at de mener det er mulig å finne løsninger som gjør at flyplassene ikke påvirkes negativt av vindparkene.

Tilleggsutredning om fiskeri og havbruk ble sendt på høring 18.12.07 til Fiskeridirektoratet Region Møre og Romsdal, Kystverket Midt-Norge, Norges Fiskarlag, Møre og Romsdal Fiskarlag, Norges Kystfiskarlag avd. Sunnmøre, Norges Kystfiskarlag avd. Nordmøre, FMC Biopolymer, Taretrålfiskernes forening og Havforskningsinstituttet. Høringsfrist ble satt til 15.1.08.

4.2.4 Tilleggsopplysninger fundamenteringsløsninger

NVE ba i brev av 30.11.07 blant annet om oppdaterte opplysninger om fundamenteringskonsept.

NVE mottok vurdering av fundamentløsning i e-post fra Havgul AS av 10.12.07.

5. Innkomne merknader

NVE har mottatt 69 merknader til søknaden. NVE oversendte uttalelsene for kommentarer i brev av 13.11.06, og ba i epost av 15.05.07 om tiltakshavers/fagutreders kommentarer til innkomne høringsuttalelser, og særlig uttalelsene som gjaldt marin flora og fauna og fiskeri og havbruksinteresser. NVE mottok i brev av 10.04.07 og 30.05.07 kommentarer fra fagutredene innen temaene biologisk mangfold/fugl og fiskeri/marin fauna. NVE har mottatt fem uttalelser til tilleggsutredning om fiskeri og havbruk.

5.1 Merknader til konsesjonssøknad og konsekvensutredning

5.1.1 Kommunale, regionale og sentrale myndigheter

Giske kommune kom med høringsuttalelse den 27.09.06. Giske kommunestyre vurderer konsekvensene ved Havsul II som tilstrekkelig utredet og har ingen krav om tilleggsutredninger. Kommunen arrangerte folkeavstemning 18.9.06 hvor 52 % av de stemmeberettigede stemte. Resultatet ble 71,3 % mot utbygging av deler av Havsul II og 28,7 % stemmer for utbygging. På bakgrunn av dette ber kommunestyret NVE om ikke å gi konsesjon til utbygging av den delen av Havsul II som er innenfor Giske kommune.

Haram kommune refererer i høringsuttalelse av 22.09.06 kommunestyrets vedtak av 14.09.06:

”Vedtak med 19 mot 18 røyster:

Haram kommunestyre vurderer konsekvensane ved Havsul II som tilstrekkeleg utgreidd, og har ingen krav til ytterlegare konsekvensutgreiingar.

Haram kommune har, ut frå ei heilskapleg vurdering, ingen merknader til at søknaden vert tatt opp til konsesjonsbehandling av NVE.

Haram kommunestyre ber om at NVE tek omsyn til følgjande innspel til konsesjonssøknaden.

1. *Alle avbøtande tiltak som er foreslått gjennomført i konsesjonssøknaden, og tilrådde fagundersøkingar, skal gjennomførast.”*
2. *Tiltakshavar må sørgje for ei ansvarsfull og miljømedviten ivaretaking av ein eventuell opprydding/avviklingsprosess av anlegget. Dette inneber at tiltaksområdet skal tilbakeførast til naturelg tilstand ved avvikling av anlegget.*
3. *Det visuelle inntrykket av vindmølleparken skal gjerast mest mogleg nøytralt med*
 - *Ei best mogleg utnytting av konsesjonsarealet, dvs ei løysing med størst og færrest mogleg turbinar*
 - *Plassering lengst mogleg frå busetting med å fjerne næraste vindmøllerekkja mot land.*
4. *Konsesjonen skal avgrensast til tre år (til oppstart) men perioden kan forlengast etter høyring i kommunen.*
5. *NVE vert gjort kjent med avtale mellom Haram kommune og Havsul II AS, godkjent av kommunestyret 22.06.06 (sak 38/96).*

Vedlagt følger saksprotokoll fra kommunestyret sak 47/06.

Haram kommune skriver i brev av 22.09.06 at Haram kommunestyre vurdert konsekvensene for nettilknytningen til Havsul II som tilstrekkelig utredet og har ingen krav til ytterligere utredninger.

Haram kommunestyre ber om at NVE tar hensyn til følgende innspill til konsesjonssøknaden:

1. De foreslåtte avbøtende tiltakene i konsesjonssøknaden blir fulgt opp og iverksatt i sin helhet.
2. Det må settes i verk tiltak i kantsonen av kraftledningstraseen som reduserer den visuelle virkningene av traseen.

Alternativ 1 B eller 2B - traseen på sørsida av Vatnevatnet - bør velges, men da med jordkabel over Vatneeidet. Traseen må tilpasses i forhold til fastsett arealbruk i kommunedelplanen for området. Dersom annen trasevalg blir valgt, mener kommunestyret at det må utarbeides detaljplan/reguleringsplan for området.

Ålesund kommune referer i høringsuttalelse av 19.09.06 bystyrets vedtak i saken. Bystyrets vedtak av 07.09.06 er som formannskapetets tilrådning:

”Ålesund formannskap er kjent med at Møre og Romsdal vil få et betydelig kraftunderskudd etter 2007. Det skyldes i første rekke modernisering og produksjonsøkning ved Hydro på Sunndalsøra og ilandføring av gassen på Nyhamna i Aukra. I tillegg skyldes det en generell nærings- og industrivekst i Midt-Norge.

Ålesund formannskap beklager at Statkraft ikke har utredet og iverksatt tiltak for å møte kraftbehovet når utbyggingen på Aukra ble vedtatt i Stortinget. Staten vil få betydelige merinntekter av ilandføringen og gassen på Aukra, og det vil være urimelig å etablere et eget kraft- og prisområde i Møre og Romsdal og Midt-Norge. Isolert sett bidrar økningen i bruken av elektrisk kraft til økte inntekter for staten. Industri og næringsliv og de som bor i fylket skal ikke bære kostnadene med et eget prisområde. Et eget prisområde vil neppe redusere privatforbruket av strøm i noe omfang, men det vil sette industri og næringsliv i en umulig konkurranse- og utviklingssituasjon.

Vindkraft er i likhet med vannkraft en ren og fornybar energikilde med hensyn til utslipp til luft og vann. Miljøproblemet vil imidlertid være betydelig i det visuelle bildet og støy for de som bor i strandsonen i Giske.

Det omsøkte området ligger i landnært område og det vil være en betydelig framtidig hemske både for fiskeri- og reiselivsnæringen. I tillegg til utbyggingen i dette området ha betydning for fuglelivet og fredede arter som havørn. I Giske kommune er det våtmarksområde som er fredet og som vil ligge i kort avstand fra vindmølleparken. Konsekvensene er ikke tilstrekkelig utredet.

Vindkraft vil bare i liten utstrekning bidra til å løse energiunderskuddet i Midt-Norge. totalt sett har Stortinget gitt samtykke til etablering av 3 TWh. Det omsøkte området vil ha marginal betydning for et forventet kraftunderskudd. Ålesund formannskap vil også etterlyse en nasjonal konsekvensanalyse og arealplan for vindkraft i Norge. en bør ikke gi konsesjoner stykkevis og delt etter lokale behov for kraft.

På denne bakgrunn vil ikke Ålesund formannskap tilrå den omsøkte utbyggingen av vindkraft.”

Saksutredningen følger i brevet.

Skodje kommune kom med høringsuttalelse 20.04.07. Det faste planutvalget viser til de vesentlige friluft- og kulturminneinteressene i Solnørvasstraget og Engesetbotn, og krever at det blir utarbeidet en nasjonal plan, som skal danne grunnlaget for utbygging av nye kraftsystem. De viser til uttalelse i sak 48/05 den 08.11.05 til forhåndsmeldingen om elektrisk overføringssystem fra Havgul AS

Det faste planutvalget viser til at Formannskapet i Skodje har påklaget konsesjonsvedtak for 420 kV-ledning fra Ørskog til Nyhamna inn for Olje- og energidepartementet og at klagen ennå ikke er avgjort.

Skodje kommune viser i e-post av 22.05.08 til Skodje kommunes behandling av sak vedrørende Havsul II nettilknytning. I det faste planutvalget sin høringsuttalelse fra møte 18.04.06, sak 30/06, ble det fra kommunen sin side ikke tatt stilling til to alternative traséer i søknad fra Havgul.

Skodje kommune har tidligere, i uttalelse til melding fra 08.11.05, sak 48/05, bedt om at planer for nettutbygging i dette området blir samordnet. Skodje kommune legger til grunn at aktørene i området, her ved Havgul AS og Statnett SF, ønsker å samarbeide om å finne best mulig løsning for området.

Det er heilt klart av vesentlig betydning for Skodje kommune at trase for nettilknytning til Nyhamna og evt. Havsul II, blir samordnet så langt det er råd. Vi ser det som svært hensiktsmessig at disse traseene blir samkjørt også over fjellet. Skodje kommune ønsker at NVE i forbindelse med behandling av søknad om konsesjon for nettilknytning til Havsul II, gjør en tilleggsvurdering av en alternativ løsning for området, der de to planlagde linjene følger same trase over fjellet og at planlagt koblingssentral på Engeset blir flytta lenger nord.

Ørskog kommune kom med høringsuttalelse den 07.06.06 kommunestyre fattet følgende vedtak 01.06.06:

1: Ørskog kommune vil anbefale at det blir gitt konsesjon for etablering og drift av ny 420 kV kraftledning mellom Giskemo i Ørskog kommune og Hildre i Haram kommune.

2: Ørskog kommune anbefaler at linjetraseen går som omsøkt.

3: Ørskog kommunestyre vil i samsvar med plan- og bygningslovens §7, dispensere fra kravet om utarbeidelse av reguleringsplan for det som angår linjetraseen, jfr. PBL §23.

4: Ørskog kommunestyre vil fraråde at et gis tillatelse til å påbegynne bygging av anleggene før rettslig skjønn er avholdt i medhold av "Oreigningslova" §25, samt oreigningsløyve i medhold av lov av 23.10.59 nr. 3 "Oreigningslova" §2.

5: Ørskog kommunestyre vil be om at det blir vurdert en gjennomgang av lovverket og økonomiske erstatninger i forbindelse med drifts- og produksjonsmessige innskrenkinger for grunneierne som følge av ledningsframføringen og økonomiske erstatninger for dette.

Herøy kommune har i brev av 26.05.06 kommet med følgende uttalelse:

- Herøy kommune stiller seg i utgangspunktet negativ til Havsul II-prosjektet, så lenge det ikke er gjort tilstrekkelig utredninger om hva konsekvensene tiltaket vil ha for fuglelivet på Runde og omegn, og for friluftsliv og reiselivet i kommunen og regionen. I følge fagrapport for "Biologisk mangfold og verneinteresser" vil utbyggingen få "meget stor negativ konsekvens eller stor negativ konsekvens" for hekkende sjøfugl. Herøy kommune skriver at de sammen med Runde kommune er i en særstilling med tanke på ansvaret for å opprettholde kommunene sitt biologiske mangfold og ivaretagelse av kommunen sin turistattraksjon nummer en. Herøy kommune mener disse ressursene er for viktige til å kunne risikere å tape de.
- Kommunen viser til at fylket mener at av alle Havsul-prosjektene er Havsul II det mest konfliktfylte, nettopp pga nærheten til Runde.
- Å planlegge etterundersøkelser av vindkraftverket for å kunne ha dokumentasjon ved framtidige konsekvensutredninger er ikke en tilfredsstillende løsning for kommunen da det kan være for seint dersom tiltaket viser seg å ha svært store negative konsekvenser for det biologiske mangfoldet i kommunen.
- Kommunen mener det er et behov for en samla plan for vindkraftutbygging, først og fremst på nasjonalt nivå, deretter på fylkesnivå om det viser seg at Møre og Romsdal bør være et satsingsområde for utbygging av vindkraft.
- Det vises til brev av 11.05.06 fra Ålesunds Rederiforening og kommunen ber NVE ta hensyn til synspunktene i brevet da kommunene er en av de største og viktigste fiskerikommunene i landet

Møre og Romsdal fylke – fylkesdirektøren gir høringsuttalelse i brev av 04.05.06. Fylket anser at konsekvensutredningen i stor grad samsvarer med de krav som ble stilt i utredningsprogrammet. Når det gjelder visualiseringen synes fylket at stillbildene er mange og gode, men det burde vært lagd flere animerte figurer.

Det er i høringsuttalelsen lagt vekt på temaer knyttet til fylkets formelle ansvar: landskap, kulturminner og kulturmiljø, biologisk mangfold og naturvern, støy, friluftsliv og landbruk.

Fylket påpeker at flere av utredningstemaene ikke inneholder relevant eksisterende kunnskap. Eksempler på temaer er fugl, reiseliv og marin arkeologi. Ettersom utredningene foreslår nye undersøkelser innen flere felt, anser de utredningsplikten som stort sett oppfylt. De vil med bakgrunn i dette ikke kreve ytterligere tilleggsutredninger.

Fylket finner det lite relevant at konsekvensutredningen markedsfører og visualiserer utbyggingen av Havsul som et alternativ til de andre vindkraftprosjektene i Midt-Norge samlet. Dette begrunnes med at Smøla-utbyggingen er ferdig, og det er også gitt andre konsesjoner, slik at illustrasjonen ikke gir et reelt bilde av alternativene.

Videre kommenteres prosjektene hver for seg:

Havsul I

Fylket er enig i konklusjonene om at det i det aktuelle området er en rekke kulturminner av nasjonal, regional og lokal verdi, og kulturmiljø med stor tidsdybde. Konfliktene i forhold til kulturminner mener de kan la seg avbøte med endring i mølleplasseringer og sjøkabler etter nærmere undersøkelser. Dette gjelder også for kraftledninger på land. De viser spesielt til Gossen, som er en flat øy. Fylket mener her at virkningen av en 132 kV kraftledning vil være stor. Ut fra kulturminneinteressene råder de til at jordkabel blir brukt. De mener hensynet til trekkende arter og gress, og hensynet til friluftsliv og kulturlandskap gjør at det bør velges jordkabel over Gossen. Et argument som også kommer frem for å velge jordkabel er båndlegging av jordbruksareal.

Det er definert verdifulle delområder for biologisk mangfold og naturvern innen vindkraftverket. Fylket viser her til Erkneskjeret/Ballan og Ekneskjeret, Havsteinområdet og Skråpen/Tjeldskjera. Fylket mener at fagrapportens forslag til avbøtende tiltak bør fastsettes som vilkår i en eventuell konsesjon.

Fylket er enige i konsekvensutredningens vurdering i forhold til landskap. De mener at vindparken vil dekke store deler av havranden, spesielt på Harøya og Finnøya. Vindkraftverket vil i følge fylket ta fokuset vekk fra dagens landemerker som for eksempel Ona Fyr.

Avbøtende tiltak anses som lite relevante, og fylket mener det må tas hensyn til tilgrensende søknader spesielt Havsul II og Steinshamn vindpark.

Når det gjelder støy, har ikke fylket vesentlige merknader bortsett fra at driftsfasen har en annen type støy enn anleggsfasen. Dette er aktuelt fordi permanent støy kan oppleves som problematisk for noen.

Undersøkelsene som er gjort på reiseliv anses som svært usikre. Fylket mener det er viktig også å legge vekt på fremtidig potensial reiselivsnæring og hvordan vindkraftverkene påvirker investeringsvilje og marked. De viser til brev fra Møre og Romsdal Reiseliv sendt til NVE 14.04.05. I følge fylket er det sannsynlig med et høyere konfliktnivå på sikt enn det konsekvensutredningen konkluderer med.

Havsul II

På samme måte som for Havsul I, er fylket enige i konklusjonene som er gjort om at det er en rekke kulturminner av stor nasjonal, regional og lokal verdi, og kulturmiljø med stor tidsdybde. Eventuelle konsekvenser for marine kulturminner kan i følge fylket avbøtes ved å endre plassering av vindmøllene og sjøkablene, etter en undersøkelse fra kulturminneloven § 9. De vil også kreve slike undersøkelser for kraftledninger på land. Etter fylkets syn vil 132 kV kraftledningen på land være uheldig for kulturminner og kulturmiljø. Ut fra kulturminneinteressene mener de at jordkabel er det eneste alternativet på strandflatene ved Bjørnøya – Hildrestranda.

Fylket mener at konfliktene mot landbruket primært er knyttet opp mot arealbeslag og av ryddebelte i skogsområdene mellom Slyngstad og Vatnedalen og alternativt Øyedalen. Øyedalen fremheves som et område med høy bonitet. Ettersom riving av eksisterende ledning vil frigjøre en del areal til skogsproduksjon, er fylket enig i konklusjonen om at konsekvensene for landbruket er små.

Når det gjelder biologisk mangfold og naturvern, skriver fylket at vindparken overlapper med Storholmen som er foreslått verna som sjøfuglreservat. Erkna ligger også i randsonen til vindkraftverket. I vindparken er det registrert viktige myteområder (fjærfellingsområder) for ærfugl/ender. Konklusjonen i KU-rapporten sier at konfliktnivået er høyt. Dette er fylket enige i, og de mener at avbøtende tiltak vil redusere konfliktene noe, men de vil fortsatt være store.

Konfliktnivået for landskapet vil etter fylkets mening uansett bli store selv om avbøtende tiltak som detaljplassering og fargesetting av møller er nevnt. Fylket mener det må tas høyde for tilgrensende søknader, spesielt Havsul I og Haram vindpark. Havsul II er det største prosjektet og fylket mener den vil være dimensjonerende for landskapsopplevelsen spesielt i nærrområde.

Om støy, friluftsliv og reiseliv mener fylket at merknadene nevnt til Havsul I er tilsvarende for Havsul II. De påpeker alternativene for nettilknytning som de mener vil påvirke friluftslivet i ulik grad. I den sammenheng anses traséalternativet nord for Vatne som mest konfliktfylt fordi store deler av traseen ligger over tregrensa, og i viktige turområder nord for Vatnedalen, Vestnes og Ørskog. Ut fra landskapsmessige hensyn ville MR ha anbefalt alternativ 1b. Men av hensyn til nærføring og potensialet for videre utvikling av bolig-/industriområder på Vatneidet, vil de likevel anbefale traséalternativ 1a på nordsiden.

Havsul IV

Fylket mener Havsul IV vil fremstå som visuelt utryddig i landskapet. De viser til konsekvensutredningen som nevner Atlanterhavsveien spesielt. Fra Averøy der anlegget ligger nærmest land, vil vindkraftverket oppta en stor del av horisonten. I dette området pekes det spesielt på ny satsning på reiselivsutvikling. Her anses Atlanterhavsveien som viktig, og landskapet fra Bud til Kårvåg fremheves. Denne strekningen er i fokus i ”verdiskapingsprogrammet for kulturminne”. Med utgangspunkt i dette vurderes konfliktnivået som noe høyere enn det som kommer frem i konsekvensutredningen

Fylket hevder at området har stor nasjonal, regional og lokal verdi i kulturminnesammenheng. Konsekvensutredningens hovedkonklusjon på dette punktet er de enige i.

Utredningene om visuelle konsekvenser konkluderer med at alle alternativene vil ha stor påvirkning på kulturmiljø/landskapsbildet på storskala nivå. I mer detaljert skala fremhves Teistklubben og Kvitholmen fyr som svært sårbare.

Fylket vil kreve undersøkelser etter kulturminneloven § 9 fordi potensialet for funn av marine kulturminner vurderes som svært høyt. De vil også ha slike undersøkelser for kraftledningen på land. For traséalternativet som krysser inn mot Skottenstupet mener fylket at konsekvensutredningen ikke

tydeliggjør konfliktnivået godt nok. Området Skotheimsvika – Sandblåst – Vevang fremheves som sentrale områder i satsningen på Atlanterhavsveien som nasjonal turistveg. Fylket vil derfor kreve jordkabel fra landfallet og inn mot Skottenstupet.

Havsul IV frarådes av fylket ut fra biologisk mangfold og verneinteresser. Prosjektet kommer i konflikt med vernet av Orskjera som sjøfuglreservat. Vernegrnlaget er hekkekolonier av toppskarv og storskarv, og rødlistearten teist. De er usikre på om de biologiske konsekvensene er reversible etter konsesjonstidens utløp.

Kollisjonsfare for svaner og ender påpekes i forbindelse med kraftledningen på land. Et forslag til avbøtende tiltak er her jordkabel på hele eller deler av strekningen, spesielt fra landfallet og inn mot fjellfoten. Konsekvenser som kraftledningen vil få for landbruket anses som små fordi det er ingen vesentlige interesser for kommersielt skogbruk langs traseen.

Om støy, friluftsliv og reiseliv mener fylket at merknadene nevnt til Havsul I er tilsvarende for Havsul IV. Det påpekes at reiselivssatsningen er større og mer helhetlig enn i Havsul I og II. Dette prosjektet må også ses i sammenheng med de andre slik at den kumulative effekten kommer frem.

Møre og Romsdal fylke konkluderer med følgende:

- Vindkraft er en energikilde som bør utnyttes der det ligger til rette for det.
- Det må skje en samlet avvegning og prioritering av de mange prosjektene som er lansert.
- De finner det uaktuelt å åpne for parallell utbygging av alle de tre omsøkte Havsulprosjektene, fordi det vil bety en nedbygging av hele kyststripen i fylket. De finner dette uakseptabelt med tanke på biologisk mangfold, naturvern, kulturminner og kulturlandskap, landskapsforvaltning, friluftsliv og reiseliv med mer.
- Havsul IV: konsesjon bør ikke gis med tanke på natur-, kulturminne- og reiselivsinteresser
- Havsul I: Dersom det skal åpnes for vindkraftutbygging i fylket, bør det bli avgrenset i første omgang til Havsul I. Det bør settes vilkår om at kraftledningen over Aukra blir lagt helt eller delvis i kabel. Det må bli lagt til grunn at størst mulig turbinstørrelse blir valgt fordi konfliktnivået øker med antall møller.
- Havsul II: Det bør ikke gis ytterligere konsesjoner før det foreligger konkrete resultater og dokumentasjon på virkningene av Havsul I, og eventuell plassering av flytende vindmøller lenger til havs er nærmere avklart.
- Konsekvensutredningen er tilstrekkelig for å fatte vedtak. Det forutsettes at det blir gjennomført oppfølgende undersøkelser slik det går frem av konsekvensutredningen til de enkelte delprosjektene.

Fylkesutvalget i Møre og Romsdal fylke kom med høringsuttalelse den 05.05.06. Fylkesutvalget fattet følgende vedtak: ”

1. *Møre og Romsdal fylke ser at vindenergi er ei fornybar energikjelle som bør utnyttast der tilhøva ligg til rette for det. Ut frå vindressursane og den regionale elkraftsituasjonen, er det ikkje urimeleg at nye anlegg blir etablert i Møre og Romsdal, i den grad vindkraft også blir prioritert nasjonalt.*

2. *Med dei mange prosjekta som er lansert, og del store konfliktane som knyter seg til desse, må det skje ei samla avveging og prioritering, jamfør tematiske konfliktvurderingar og vår fråsegn til desse.*
3. *Vi finn det i utgangspunktet uaktuelt å skulle opne for parallell utbygging av alle dei tre omsøkte Havsulprosjekta. Dette ville praktisk talt medført ei nedbygging av heile kyststripa i fylket. Dette er uakseptabelt med omsyn til biologisk mangfald og naturvern, kulturminne og kulturlandskap, landskapsforvaltning generelt, friluftsliv og reiseliv m.v. Konfliktnivået er høgt for alle prosjekta, men elkraftsituasjonen regionalt og nasjonalt gjer det rimeleg å opne for ei prioritering.*
4. *Havsul IV: Av omsyn til m.a. natur-, kulturminne- og reiselivsinteressene bør konsesjon ikkje bli gitt for Havsul IV. Vi har tidlegare frarådd Fræna vindpark og Havsul III. Dermed vil resultatet bli eit større, samanhengande kystlandskap (frå Hitra/ Smøla til Sandøy) utan vindmøller.*
5. *Havsul I: Havsul I synest å medføre mindre arealkonfliktar enn Havsul II, som er det mest arealkrevjande prosjektet. Skal det opnast for utbygging til havs vil fylket rå til at dette i første omgang blir avgrensa til Havsul I. (Tilstøytande Steinshamn vindpark bør då ikkje bli bygd ut, jamfør også tematiske konfliktvurderingar). Som vilkår for ein eventuell konsesjon bør krevjast at overføringsline over Aukra blir lagt heilt eller delvis i kabel, evt. at sjøkabel blir vurdert forlenga austover mot Nyhamna på nordsida. Vidare må det bli lagt til grunn at størst mogleg turbinstorleik blir valt. Etter som konfliktnivået aukar med talet på møller, bør alternativet med 3 MW møller ikkje akseptertast.*
6. *Havsul II: Ytterlegare konsesjonar bør ikkje gjevast før det ligg føre konkrete røynsler og dokumentasjon om verknadene av Havsul I (jf. pkt 5) samt at eventuell plassering av flytande mølleparkar lengre til havs er nærare avklart. Ut frå dette frarår vi konsesjon for Havsul II no.*
7. *Sett i forhold til Møre og Romsdal fylke sine ansvarsområde finn vi at konsekvensutgreiingane er tilstrekkelege for å ta avgjerd i saka. Vi føreset at det då blir gjennomført oppfølgjande undersøkingar slik det gar fram av KU til dei einskilde delprosjekta.”*

Direktoratet for Naturforvaltning (DN) skriver i brev av 28.06.06 at de anbefaler at det kan gis konsesjon til Havsul I i Sandøy kommune, som de mener er det minst konfliktfylte av de tre konsesjonssøkte Havsul-anleggene utenfor kysten av Møre og Romsdal. Dersom det gis konsesjon til ett eller flere anlegg, er det viktig at det gjøres grundige undersøkelser av fuglefaunaen forut for utbyggingen. Dette som grunnlag for å planlegge tilpasninger og avbøtende tiltak, og for å følge utviklingen og dermed øke kunnskapen om virkningene på sjøfugl av større vindkraftutbygginger til havs.

DN vil først frarå at det gis konsesjon til Havsul IV. Utredningsmaterialet tydeliggjør hvordan dette prosjektet vil medføre omfattende tap av biologisk mangfold, og også komme i stor konflikt med friluftsliv. DN vil videre tilrå at det ikke gis konsesjon til mer enn ett av de tre anleggene, i hvert fall inntil man har høstet erfaringer med denne type store vindkraftanlegg utenfor kysten av Norge. Havsul II er et svært arealkrevende anlegg med store konflikter til landskap og biologisk mangfold. Havsul I er i følge konsekvensvurderingene det minst konfliktfylte av de tre planlagte vindkraftverkene. DN kan tilrå at det gis konsesjon til anlegget. Det er imidlertid svært viktig at det gjennomføres ytterligere kartlegging av sjøfugl for å planlegge tilpasninger og avbøtende tiltak. En forsiktig utbygging med testmøller kan også gi nyttig informasjon til planleggingen.

Riksantikvaren kom med høringsuttalelse den 27.06.06. De finner utredningsprogrammet som oppfylt for alle prosjektene. De viser til at direktoratet mener det er uheldig at undersøkelsesplikten etter kulturminneloven ikke er oppfylt som en del av konsekvensutredningene, og at det fortsatt vil være stor usikkerhet knyttet til evt. direkte konflikter med automatisk fredete og vernede kulturminner.

Utredningene viser at det er store negative konsekvenser i forhold til landskap, kulturminner og kulturmiljø for alle tre vindparkene. Riksantikvaren fraråder at det blir tildelt flere konsesjoner for offshore vindkraftanlegg samtidig. Dersom det gis konsesjon til ett av anleggene, må det gjennomføres grundige før- og etterundersøkelser for dette prosjektet før andre offshore-anlegg blir aktuelle. Av de omsøkte prosjektene vurderer Riksantikvaren at bygging av Havsul I vil gi minst negative konsekvenser i forhold til kulturminner, kulturmiljø og landskap, og kan anbefale en konsesjon til denne, forutsatt at de andre prosjektene blir lagt til side.

Riksantikvaren viser også til uttalelsen til Fræna vindpark der direktoratet gikk mot konsesjon. Planene om Fræna vindpark berører deler av det samme kystlandskapet.

Dersom det gis konsesjon for Havsul I må undersøkelsesplikten etter kulturminnelovens § 9 gjennomføres, og det bør stilles krav om omfattende før- og etterundersøkelser i forhold til hvordan en slik utbygging påvirker opplevelsene til brukerne av dette landskapet. Ny kunnskap om kulturminner under vann og landskapsvirkninger vil måtte implementeres i evt. senere konsekvensutredninger for denne typen tiltak.

Statens Landbruksforvaltning skriver i brev av 31.05.06 at vurderingen av søknaden også må ta hensyn til den samlede virkningen av alle vindkraftverk i et område/region. Dette synspunktet har utgangspunkt i bl.a. at det nå er mange prosjekt som samlet gir en lang sammenhengende visuell rekke av vindkraftverk.

De slutter seg til miljøvernmyndighetenes uttrykk for ønske om å samle inngrepene når det gjelder utbygging av vindkraft. Landbruksforvaltningen skriver at alle de foreslåtte vindkraftverkene vil ha store virkninger på landskapet. De mener at anleggene vil ligge såpass nær land at virkningen for landskapet blir til dels svært stor. De støtter Møre og Romsdal fylkes uttalelse når det gjelder konsekvenser de ulike alternativene vil gi i forhold til landbruk.

De påpeker også at det er en økt satsning på utvikling av landbruksbaserte tilleggsnæringer som for eksempel reiseliv. I den sammenheng anses kulturlandskapet som en viktig ressurs.

Statens landbruksforvaltning slutter seg til Møre og Romsdal fylkes vurdering om den langsiktige virkningen av tiltakene for reiseliv i området, og antar at konsekvensene for landbruksbasert reiseliv i dette tilfellet ikke vil skille seg vesentlig fra virkningen for reiselivet.

De slutter seg også til Møre og Romsdal fylkes vurdering av nettilknytningen.

De konkluderer med at utredningsplikten må sies være oppfylt for vindkraftverkene og for nettilknytningene, og støtter Møre og Romsdal fylkes vurdering av konsesjonsspørsmålet der det frarådes at Havsul II og IV blir gjennomført. Dette begrunnes med negative virkninger for det fremtidige reiselivet i regionen. De mener Havsul I vil gi minst ulemper. Dette gjelder også for nettilknytningen og beslagleggelse av dyrka mark.

Dersom Havsul I blir gjennomført mener landbruksforvaltningen at det bør gjøres en evaluering av virkningene før flere prosjekter av samme type og størrelse blir gjennomført.

Luffartstilsynet gir høringsuttalelse i brev av 15.05.06. De viser til brev fra Avinor av 08.03.06 der det fremkommer konsekvenser knyttet til Ålesund Lufthavn Vigra og at konsekvensene til luftfarten ennå ikke er tilstrekkelig utredet. Spesielt gjelder dette for Havsul II. Luftfartstilsynet slutter seg til Avinors oppfatning. De anmoder om at Havgul AS pålegges ytterligere utredninger av mulige konsekvenser for sivil luftfart, og at de da tar kontakt med Avinor v/ Flysikringsdivisjonen. De viser til at krav til merking finnes i forskrift av 3. desember 2002 nr. 1384 om merking av luftfartshinder.

Avinor skriver i høringsuttalelse av 08.03.06 at forholdet til deres radarsensor på Gamlemsveten er utredet og viser at tiltaket ikke er konflikt med denne. Avinor har også tidligere signalisert at det ikke er problemer i tilknytning til navigasjon og kommunikasjon, men det er noen konsekvenser knyttet til Ålesund Lufthavn Vigra som må sees nærmere på, særlig knyttet til Havsul II. Divisjon for Mellomstore Lufthavner ønsker å få gjennomført en slik konsekvensvurdering for Ålesund Lufthavn, først når resultatet foreligger kan Avinor ta stilling til prosjektene.

Avinor skriver i ny høringsuttalelse av 15.05.06, hvor de viser til brev av 08.03.06, at tiltakene i forhold til radarsensor på Gamlemsveten er vurdert og besvart. I dette brevet varsler de at utredninger for nærliggende lufthavner ikke er tilstrekkelige, og skriver at dette gjelder Ålesund Lufthavn, Vigra – hvor Havsul II kan være i konflikt, og Kristiansund Lufthavn, Kvernberget – hvor Havsul IV kan være i konflikt.

Avinor sine foreløpige vurderinger viser at prosjektet Havsul II ligger innenfor og i konflikt med de hinderfrie flater som er fastsatt rundt Ålesund lufthavn, Vigra. Videre vil vindkraftverket komme i konflikt med det luftrom som brukes til instrumentprosedyrer ved landing, sirklingsprosedyrer, prosedyrer for avbrutt innflyging/landing og det vil påvirke og begrense flyselskapenes mulighet for å etablere prosedyrer for avgang ved bortfall av kritisk motor. Prosjektet Havsul IV vil på lignende måte kunne være i konflikt med det luftrom som nyttes til inn- og utflyging vest for Kristiansund lufthavn, Kvernberget.

Avinor skriver at vindkraftverket vil kunne ha negative konsekvenser for lufthavnens videre utvikling. Det har lenge vært arbeidet for å få fjernet radiomasten sørvest på Vigra som i dag utgjør et vesentlig hinder, og som umuliggjør presisjonsinnflyging til lufthavna fra vest. Fjerning av masten forventes også å gi reduserte landingsminima for innflyging i begge retninger. Dette vil bedre trafikkregulariteten over lufthavna. Det reises nå spørsmål om vindkraftverket vil kunne redusere effekten av dette viktige tiltaket for Ålesund lufthavn, Vigra. Det må derfor gjennomføres en utredning av konsekvenser for de berørte lufthavnene. Avinor presiserer at denne må omfatte en risikoanalyse av de omsøkte tiltakene i forhold til lufthavnene, gjennomført etter en metode som er godkjent av Luftfartstilsynet. Utredningen må avklare hvilke konsekvenser for trafikk, både regularitet og tilgjengelighet, som vil følge av eventuelle begrensninger i luftrommet for de to lufthavnene. Ved analyse av risiko og beregning av effekt på flytrafikken er det særlig viktig at informasjon gis til, og innhentes fra, aktuelle flyselskaper. Avinor anbefaler tiltakshaver å snarest ta kontakt med Luftfartstilsynet for å avklare/innhente informasjon om metodikk knyttet til nevnte risikoanalyse.

Kystverket Midt-Norge skriver i uttalelse av 14.05.06 at Havsul II anses for å være i størst konflikt med sjøverts ferdsel og sikkerhet av de tre omsøkte vindkraftverkene.

Deres krav om detaljplan og alternative planer for erstattende navigasjonsoppmerking og andre forhold som må utredes (jfr vedlagte brev), er ikke fulgt opp til nå. De finner derfor ikke grunn til å ta stilling til de viste turbinplasseringene. Alle planområdene har fra stor til middels grad av konflikt, og vil i dag ikke kunne godkjennes etter havne og farvannsloven. Kystverket har i møte med søker og NVE gitt aksept om å avvende de krevde detaljplaner til senere behandling etter havne og farvannsloven, da med de nye problemstillinger som kan oppstå overfor andre fora.

Av utredningen går det fram at vindkraftverkene vil bli demontert og fjernet etter endt levetid. Kystverket forutsetter at dette også gjelder fjerning av kabler i sjø. Det må også tas forbehold om økonomisk sikkerhet for fjerning, og tilsvarende for gjenoppbygging av erstattende navigasjonssystem etter nedlegging. Kystverket mener at søker må utrede hvilke kostnader som følger av dette for den enkelte vindpark.

Kystverket anbefaler at det blir prøvd ut et mindre felt for opparbeiding av erfaring før det gis konsesjon for store offshoreprosjekt i farvannet utenfor Mørrekysten.

Fiskeridirektoratet, Region Møre og Romsdal kom med høringsuttalelse 08.03.06. De holder fast ved sine forutsetninger om at alle sjølagte kabler skal være overfiskbare og overtrålbare uten frie spenn og de kan ikke akseptere opprettelse av sikkerhetssone med forbud mot fiske og taretråling i kabeltraseene og rundt vindmøllene.

De forutsetter at fiskere, taretrålere og fiskeoppdrettere som under utøving av sitt lovlige yrke utilsiktet påfører skade på kabler og vindmøller, ikke kan stilles til økonomisk erstatningsansvar.

Så langt de har hjemmel, vil de på dette grunnlag fremme innsigelse til planene inntil deres merknader er betryggende ivarettatt.

De har følgende kommentarer til de tre prosjektene:

Havsul II

Fiskeridirektoratet skriver at utredningene ikke er fullstendige og viser tilfølgende punkter i utredningsprogrammet;

- Punkt 3. "Trasealternativ og sjøkabel": Tredje og fjerde kulepunkt er ikke vurdert og omtalt i konsekvensutredningen, jfr. uttale i deres brev datert 18.10.05.
- Punkt 12. "Skipsfart og fiske": Andre kulepunkt har ikke fått en tilstrekkelig god vurdering med tilsvarende omtale i konsekvensutredningen, jfr. deres brev av 02.02.05.

Havsul IV

Fiskeridirektoratet skriver at sett fra fiskerinæringens interesser er trolig de totale konsekvensene for Havsul IV mindre enn for Havsul II.

Havsul I

Fiskeridirektoratet skriver at i forhold til fiskerinæringens samlede interesser er de negative konsekvensene for denne vindparken trolig mindre enn for de to andre.

De vil likevel bemerke at de planlagte kablene for nettilknytning som krysser Saltsteinsleia mellom Sandøy og Aukra går relativt nær oppdrettsanlegg og delvis over et område som tradisjonelt har vært nyttet av reketrålere og annet kommersielt fiske.

Konklusjon

De går i mot vindkraftverkene blant annet fordi det i konsekvensutredningen antydes at det ved lagte kabler på bunnen ikke kan fiskes/overtråles og at det er ønskelig med en fiskeforbudssone på 75 meter til hver side av kablene. Fiskeridirektoratet kan ikke godta at så store sjøareal blir beslaglagt.

Dersom søker får gjennomslag for slike fiskeforbudsoner ved bunnlagte kabler så kan den ytterste konsekvens bli at hele de store vindparkområdene og traseene for landnettilknytning kan bli dekket av store sikkerhetssoner med forbud mot trållaktivitet/fiske, taretråling og fiskeoppdrett/havbeite.

Fiskeridirektoratet Region Møre og Romsdal holder i brev av 30.05.07 fast på at alle sjøbunnslagte kabler skal være overfiskbare og trålbare uten frie spenn. De kan ikke godta at det opprettes sikkerhetssoner som gir forbud mot fiske og taretråling i kabeltraseene og rundt vindmøllene. De holder også fast på at fiskere, taretrålere og fiskeoppdrettere som under utøvelse av sitt lovlige yrke utilsiktet skader anlegg, ikke kan stilles til økonomisk erstatningsansvar.

De holder også fast på sin innsigelse slik den er beskrevet i deres brev av 08.03.06. På de vilkårene som er stilt i denne høringsuttalelsen, har de ingen merknader til påkobling i Nyhamna.

5.1.2 *Interesseorganisasjoner og andre faginstanser*

Havforskningsinstituttet kom med høringsuttalelse 08.06.06. De mener at utredningene i forhold til de store vandrende bestandene av sjøpattedyr og deres betydning er lite vektlagt. Videre mener de at deres økonomiske betydning og innvirkning på området sine unike økologi er lite vektlagt inklusiv mulighetene for eventuelle dominoeffekter.

Havforskningsinstituttet anser ikke arealokkupasjon som en betydelig trussel, og mener at betydningen for vandrende sjøpattedyr er usikker. De antar at effekten av visuell stimuli fra vindturbinene til å være liten for liv under havflaten. Pattedyr kan være utsatt, men effektene er lite undersøkt.

Havforskningsinstituttet mener dette bør undersøkes nærmere.

Effekter av lyd fremheves som det mest mangelfulle i utredningen. Kunnskapen på dette fagområde er spredt og teknologisk er det vanskelig å hente inn noe av denne nøkkelinformasjonen. Sett i forhold til de store bestandenes betydning synes de det er betenkelig å påvirke nøkkelområder med lydstimuli når en per dags dato ikke kjenner virkningen av.

Havforskningsinstituttet skriver at det er gjort et stort utredningsarbeid i forbindelse med tiltaket og mye av arbeidet synes grundig og relevant. Imidlertid mener Havforskningsinstituttet at det er eksempler på at utrederne lar mangel på kunnskap gå i utbyggernes favør og de skriver at dette står i kontrast til føre-var - prinsippet i forvaltningen. Et eksempel er håndteringen av lydbildet fra vindmøllene. Havforskningsinstituttet anser dette som det mest kritiske fordi virkningen på de store migrerende bestandene er ukjent. Dominoeffekten på økosystemene både på kysten og ut i havet, for eksempel dersom sildegytingen blir skadelidende, er formidable både for systemenes funksjon og for fiskeriene. Havforskningsinstituttet mener at det her trengs en grundigere analyse og trolig betydelige feltundersøkelser for å gi tilfredsstillende svar.

Vedlagt ligger et internt notat som behandler temaet vindturbiner til havs mer generelt og med henvisning til faglitteraturen.

Folkehelseinstituttet kom med høringsuttalelse den 16.05.06. De viser til at støy ved nærmeste bolig for Havsul I er beregnet til Lde. 45 dB, Havsul II, Lde. 46-47 dB og Havsul IV, Lde 44dB. Ved Havsul II vil nærmeste fritidsbolig få støy beregnet til Lde. 49 dB. Videre skriver de at noen områder av lokal betydning vil få støynivåer godt over anbefalt grenseverdi Dette betyr i praksis at ingen bygninger til støyfølsomt bruksformål vil få støy over anbefalt grenseverdi, men avstanden til grenseverdien er ikke stor.

Folkehelseinstituttet konstaterer at støyen ikke vil være hørselskadelig, men den kan tenkes å bli plagsom og medføre helseplager. Støyen fra vindmøllene vil være hele døgnet. Støy nattetid kan virke inn på søvnkvaliteten. Selv om vindmøllestøy, med de avstander det her er snakk om, ikke nødvendigvis vil komme opp i nivåer som gir oppvåkning, kan slik støy gi stressreaksjoner og innsovningsproblemer. Støynivå om natten (23.00-07.00) bør derfor også dokumenteres, og mulige konsekvenser utredes.

Etter Folkehelseinstituttets oppfatning er det en klar mangel ved resultater fra konsekvensutredningen om de helsemessige konsekvensene De ber om følgende utredninger:

- Virkningen av at et friluftsområde av regional/nasjonal betydning får støy langt over anbefalte grenseverdier.

- Hvor mange som blir berørt av tiltaket, og hvilke helsevirkninger det gir.

Norges Fiskarlag ved Landstyret kom med høringsuttalelse den 10.05.06. De kan ikke lenger akseptere beslaglegging av arealer i kyst- og havområdene. De forlanger en helhetlig forvaltningsplan for hele kysten slik at man kan sikre grunnlag for helhetlig konsekvensanalyse og forståelse av de mange inngrep som blir gjort. Norges Fiskarlag ønsker å delta når premissene for et slikt arbeid blir lagt, og når arbeidet blir satt i gang. Utredningene for fisk anses som på langt nær utredet tilfredsstillende:

- Hvordan påvirkes navigasjon og skipstrafikk
- Hvordan påvirkes eventuelle redningsaksjoner
- Hvordan vil støy påvirke fiskeatferden, stasjonært og de emigrerende fiskene
- Endring i økosystemet og fiskbare bestander? Om så må erstatningskrav utredes
- Virkning av lyd på hval

Norges Fiskarlaget skriver at det er grunn til å vurdere habilitet og fagkunnskap til de som har gjennomført utredningene. De mener tiltaket er en gradvis beslaglegging av areal langs kysten som reduserer muligheten til å drive med fremtidig fiske. På denne bakgrunn vil Norges Fiskarlag på det nåværende tidspunkt gå sterkt i mot planene til Havgul AS om offshore vindmølleutbygging slik det er presentert gjennom prosjektene Havsul I, Havsul II og Havsul IV.

Taretrålfiskernes forening skriver i brev av 11.01.06 til Havgul AS at de feltene som blir berørt av Havsul-prosjektene representerer store verdier for taretrålnæringa. Det vises til at trålinga foregår ned til 20 meter. Siden berørt område er viktig for næringa, mener foreningen at dette vil få store konsekvenser for alginatfabrikken ved Haugesund. Foreningen mener en må ta høyde for økonomisk kompensasjon for tarenæringen.

Møre og Romsdal Fiskarlag gir høringsuttalelse i brev av 11.05.06. De har hatt møte 10.05.06 og fattet følgende vedtak:

”Styret i Møre og Romsdal Fiskarlag viser til foreliggende høringsnotater fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) med konsesjonssøknader og konsekvensutredninger for Havsul I, II og IV offshore vindkraftverk. Høringsnotatene har blitt behandlet i lokallagene og i lagets styre. På bakgrunn av denne behandlingen har Møre og Romsdal følgende merknader til høringsnotatene:

1. *”Styret i Møre og Romsdal Fiskarlag konstaterer at det spesielt i regionen Møre og Romsdal har blitt bygd ut en svært kraftkrevende industri i de senere år, og at energibehovet i regionen er stadig økende. Debatten i media og rundt om i de norske hjem går nå på om hvorvidt man skal satse på gasskraftverk med eller uten CO² rensing, atomkraft, vindmøller eller annen fornybar energi.*

Møre og Romsdal Fiskarlag er i utgangspunktet positiv til miljøvennlig kraft. Samtidig konstaterer vi at nasjonen Norge er storleverandør av gass til land som Tyskland og Polen hvor gassen blir omgjort til strøm uten CO²-rensing og med påfølgende forurensning i de respektive områder. Norge kjøper denne strømmen tilbake i rensed tilstand for å opprettholde Norges del av Kyoto-avtalen, og Norge fremstår dermed som en nasjon som tar miljøet på alvor. Dette er en form for dobbeltmoral som Møre og Romsdal Fiskarlag ønsker å ta sterk avstand fra.

Det foreligger nå en rekke utbyggingsprosjekter av vindkraft. Hele 69 søknader er under behandling, 12 prosjekter er kommet i drift og ytterligere 10 søknader er innvilget men ikke satt i drift. Langs den

værharde Mørekyksten er det nå aktører som ønsker å etablere verdens største offshore vindmølleprosjekt. Havgul AS søkte i februar 2006 myndighetene om konsesjon for utbygging av 3 offshore vindmølleparker; Havsul I, Havsul II og Havsul IV, utenfor kysten av Møre. Samtidig med søknaden ble saken sendt ut på høring, med høringsfrist 15. Mai.

- 2. NVE implementerte i sine utredningskrav til Havgul AS blant annet en rekke innspill fra Sunnmøre og Romsdal Fiskarlag om å få belyst konsekvensene for fiskerinæringa. Møre og Romsdal Fiskarlag kan ikke se at konsekvensene for fiskerinæringa er grundig nok utredet og kon sekvensutredningen inneholder en rekke feil og mangler som kan tyde på at det har foregått et hastverksarbeide.*

Det foreligger ingen nasjonal plan for utbygging av vindmøller. I dag kan i prinsippet hvem som helst søke om konsesjon for utbygging og dermed kan store arealer bli ødelagt.

Møre og Romsdal Fiskarlag anmoder myndighetene om å snarest skaffe seg en total oversikt over energibehovet i Norge for fremtiden, samt å utarbeide en samlet strategi for hvordan dette energibehovet skal dekkes. Hvis offshore vindmøller er en del av denne strategien må en nasjonal plan for plassering av vindmøllene komme på plass før det gis noen tillatelser for utbygging.

Det er Møre og Romsdal Fiskarlag sin oppgave å påse at fiskeriene i området blir minimalt skadelidende uansett inngripen i havmiljøet. På bakgrunn av den totale vurdering av konsekvensutredningen til Havgul AS vurderer derfor Møre og Romsdal Fiskarlag det som uforsvarlig å kunne støtte utbyggingen av Havsul I, Havsul II og Havsul IV. Møre og Romsdal Fiskarlag vil derfor tilrå NVE om å avslå konsesjonssøknaden til Havgul AS

Møre og Romsdal Fiskarlag vil også be NVE om at omfattende høringssaker som dette i fremtiden blir gitt lengre behandlingstid hos høringsinstansene, helst 6 måneders høringsfrist.”

For øvrig tilsutter styret i Møre og Romsdal Fiskarlag seg vedtak fattet Landsstyret til Norges Fiskarlag sendt NVE i brev av 10.05.06.

Norges Kystfiskarlag, avdeling Sunnmøre gir høringsuttalelse i brev av 06.03.06. På årsmøtet kom de enstemmig frem til at vindkraftverkene ikke er en troverdig løsning på energiunderskuddet som fylket står over for.

De mener at så store utbygginger ikke bør ikke finne sted før en fullstendig plan for vindkraftutbygging i fylket er på plass og at vindkraftverk må etableres i nær tilknytning til den energikrevende industri for å ikke belaste og til dels forsøple utenforstående område og miljø.

Norsk Kystfiskarlag stiller spørsmål til om tiltaket kan regnes som anlegg som produserer miljøvennlig rein energi, da mener dette er en direkte forsøpling av de berørte områdene.

De skriver videre at tiltaket i seg selv er en vesentlig restreksjon på de fleste fiskeriaktivitetene i området. Konsekvensutredningen for ”Fiskeri og havbruk”, mener de er lite troverdig. Telefonrunde til et utvalgt personer, samt gjennomgang av merkeregisteret for fiskefartøy i to kommuner som hovedgrunnlage for utredningen mener de er for dårlig.

Dette er områder som er viktige for kystfiske av fartøy langt utover de som er kommer fra i Giske og Haram kommune.

Romsdal Kystlag viser i høringsuttalelse 14.05.06 til tidligere høringsuttalelse til meldingen hvor de skrev at de går i mot planene og ba om at sakene ble stoppet til et vedtak om samlet plan var på plass.

Romsdal kystlag går mot all vindmølleutbygging på kysten til en samlet plan er på plass. De er overrasket over at følgende hensyn ikke er tatt med videre i prosessen:

- Framlegget til Verneplanen for hekkende sjøfugl
- Nasjonal Turistveg lar seg ikke kombinere med vindturbiner
- Miljøverndepartementets Verdskapingsprogram "Bud – Kristiansund"
- Atlanterhavsvegen som ble kåret til "*Århundrets Byggverk*"

Romsdal kystlag viser til at det også er andre uønskede naturinngrep som følge av turbinene. Kraftledningen over Gossen, sjøkabel nord på Gossen og til Nyhamna, og over Sandblåst, Gaustad og Godalsvatnet nevnes.

Den Norske Turistforening (DNT) kom med høringsuttalelse den 15.05.06. De skriver at de er sterkt imot Havsul I, II, og IV. På grunn av sitt omfang vil planene etter deres mening bidra til visuell forsøpling av Mørkekysten. Landskapskvaliteter, hensynet til friluftsliv og ikke minst turisme/reiseliv som er sterkt naturbasert bør veie tyngst. Det er både lokale, regionale og nasjonale reiselivsinteresser som kan gå tapt dersom planene blir realisert. Det fremgår ikke av utredningene hvilke samfunnsmessige konsekvenser dette kan få, og denne usikkerheten er etter DNTs mening for stor og for lite dokumentert. De understreker at Norges ansvar for artsmangfoldet, og at de forventede negative konsekvenser planene har for sjøfugl er så godt dokumentert at dette i seg selv tilsier at planene bør skrinlegges.

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) kom med høringsuttalelse 23.06.06. De går i mot alle de tre Havsul prosjektene både samlet og vurdert hver for seg. Dette vurdert spesielt i forhold til de naturfaglige verdiene og funksjonene, særlig med tanke på forekomstene av hekkende, trekkende, fjærfellende og overvintrende fugl langs denne kyststrekningen. En utbygging her vil bli plassert midt i ett av de aller mest konsentrerte og viktigste fugleområdene på norskekysten.

NOF mener at UP som har vært lagt til grunn for å se på miljøeffekter av vindkraftutbygging ikke skaffer tilfredsstillende kunnskapsgrunnlag. Det anses som meningsløst å benytte utredningsprogrammer for terrestre områder i forhold til de problemstillingene som reises når vindkraftanlegg planlegges i åpen hav. De sammenligner med forundersøkelser ved tilsvarende planlegging i Danmark, Sverige og Storbritannia. Disse mener de er av et helt annet omfang og med helt andre krav. Med de siste erfaringene fra Smøla vindpark må dette utløse krav om en helt annen grundighet og seriøsitet i forarbeidet for slik planlegging også i Norge, først og fremst med tanke på lokaliseringsvalg i utgangspunktet, men også i forhold til det kunnskapsgrunnlaget som behøves med tanke på miljøhensyn ved en hver vindkraftutbygging.

Faktagrunnlaget

I følge NOF bidrar faktagrunnlaget til å vanskeliggjøre helhetsforståelsen og hvordan de ulike prosjektene fungerer isolert eller sett i sammenheng. Etter deres gjennomgang av rapportene stilles det betydelige spørsmålsteget ved faktagrunnlaget. Det henvises til at det er dårlig tilgang på tidligere kunnskap og at foreliggende opplysninger både er vanskelig tilgjengelige og for gamle. NOF synes det er vanskelig å få klarhet i om definisjonen av "foreliggende opplysninger" kun omfatter skriftlige kilder eller om dette også var ment å omfatte spekteret av ikke publiserte data, tilgjengelig i ulike former hos lokalpersoner, fagpersoner eller ulike fagmiljøer.

NOF kan ikke se å ha fått annen henvendelse fra utreder enn telefonspørsmål rundt enkelte sjøfuglarter innenfor enkelte delområder, kombinert med etterfølgende diskusjon rundt sjøfuglsituasjonen og

fugleaktivitet på Mørkekysten generelt. NOF ville kunne ha bidradd med langt mer omfattende og for en stor del oppdatert kunnskap både fra hele fylket og fra de enkelte delområdene, hvis de hadde fått konkret forespørsel om det.

NOF skriver at hele kyststrekningen av Møre og Romsdal, fra Sør-Trøndelags grense i nord til Stad i sør, er ett av de aller viktigste områdene på norskekysten med tanke på konsentrasjon av fugleaktivitet, og da spesielt i kombinasjonen sjøfugl/havfugl, våtmarksfugler og kysttrekkende landfugler.

NOF mener utredningene gir feilaktig inntrykk av å bygge på et bredt faktagrunnlag, men påpeker samtidig mangelfullt datagrunnlag og erfaringsbakgrunn på viktige felter. På detaljnivået kan dette være riktig, men for de omsøkte prosjektene mener NOF at det finnes mer enn nok kunnskap til å kunne slå fast følgende:

Havsulprosjektene er enkeltvis og samlet planlagt midt i hovedstrømmen av trekkende fugl langs norskekysten og på en strekning som har maksimal konsentrasjon av fugleaktivitet det meste av året. Det gjelder følgende:

- Store konsentrasjoner av hekkende og næringssøkende sjøfugl (bl.a. fra Runde)
- Store konsentrasjoner av trekkende fugl vår og høst
- Store konsentrasjoner av overvintrende vann- og sjøfugl
- Store konsentrasjoner av fjærfellende vann- og sjøfugl

I sum berører det fuglearter og bestander fra de kanadiske øyene og Nord-Grønland i vest til tundraområdene øst for Tajmyr i Sibir. Blant disse hekkebestandene av en rekke sjø- og vannfuglearter i Arktis og i våre egne nordlige områder. Det gjelder arter og bestander hvor Norge har påtatt seg forpliktelser i henhold til internasjonale avtaler og konvensjoner.

NOF mener at erfaringene som er høstet i andre land tidligere og fra Smøla vindpark, viser at det å unngå samlokalisering av vindkraftverk med viktige og verdifulle naturområder, spesielt områder med høy fugleaktivitet, er det viktigste og eneste effektive tiltak for å unngå negative miljøeffekter av vindkraftutbygging. Havsulprosjektene er i følge NOF lokalisert langs en kyststrekning med spesielt stor og konsentrert aktivitet av fugl over et meget bredt spekter av arter og fra store geografiske områder.

NOF mener det ikke trengs tilleggsutredning for å kunne fastslå at dette er den type lokalisering som er helt uakseptabel av hensyn til sentrale miljøverdier og ut fra både nasjonale miljømål og internasjonale miljøforpliktelser.

Norsk Ornitologisk Forening kommer i brev/e-post av 10.04.07 med tilleggsopplysninger som følge av feltregistreringer i 2006 for Haugshornet og Havsul I, II og IV. De anser søknadene for Havsul I, II og IV som uakseptable. Dette er basert på de naturfaglige verdiene, og spesielt hekkende, trekkende, fjærfellende og overvintrende fugl langs kyststrekningen. Etter NOF sin vurdering holder ikke kunnskapsgrunnlaget i konsekvensutredningen mål. Utbyggingen vil i følge dem bli plassert midt i ett av de aller mest konsentrerte og viktigste fugleområdene på norskekysten. De holder fast på standpunktene i sin tidligere uttalelse der de går i mot all vindkraftutbygging i dette kystområdet. De mener hensynet til fuglelivet og spesielt rødlistearter alene må være nok til å avvise prosjektet.

NOF konkluderer med at utredningsgrunnlaget for konsekvensutredningen er for svakt. Resultatene fra deres undersøkelse 2006 viser store konsentrasjoner av hekkende og næringssøkende sjøfugl, der området ved Runde anses som et viktig område. Av hensyn til miljøverdier, nasjonale miljømål og internasjonale miljøforpliktelser, går NOF sterkt i mot utbygging av vindkraftprosjektene Havsul I, II og IV.

Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO) har gitt uttalelse i brev av 15.05.06. FRIFO representerer de 13 største friluftslivsorganisasjonen i Norge med til sammen over 1/2 million medlemskap. En av hovedoppgavene for FRIFO er å ivareta allemannsretten og det enkle og naturvennlige friluftslivets vilkår i Norge, herunder naturgrunnlaget for å drive friluftsliv.

Behov for vern

FRIFO mener at den generelle samfunnsutvikling fører til et stadig sterkere press på naturen og mulighetene for å drive friluftsliv svekkes kontinuerlig ved at attraktive naturområder reduseres i størrelse og kvalitet, og gjenværende områder gjøres vanskeligere tilgjengelig. Blant annet har inngrepsfrie naturområder i Norge blitt redusert dramatisk i løpet av de siste 100 årene som følge av ulike typer utbygginger og inngrep. Dessverre fortsetter denne utviklingen, og FRIFO mener derfor det nå er svært viktig at vi tar vare på de naturverdiene som fortsatt finnes, både i og utenfor inngrepsfrie områder, blant annet for å ivareta friluftslivet som er en del av norsk kulturarv og som en del av det helseforebyggende arbeidet i Norge.

Konsekvenser av anleggene

I følge konsekvensutredningen har alle de tre planlagte vindmølleparkene middels til stor negativ effekt på landskapet. Det samme gjelder virkningene for biologisk mangfold og verneinteresser. For friluftsliv og reiseliv er virkningen stort sett vurdert til middels negativ.

Offshore vindmøllemarker må av tekniske grunner etableres på gruntvannsområder. Dette er også attraktive områder for friluftslivsaktiviteter som jakt og fiske. De planlagte vindmølleparkene vil derfor beslaglegge store områder som i dag brukes mye til jakt og fiske.

Merknader til søknadene

Etter FRIFOs vurdering er omfanget av de tre søknadene så store og omfattende at det er vanskelig å ta stillingen til disse som enkeltprosjekter. De vet også at det er mange andre som også har planer for vindmølleparker i disse kystområdene. Summen av alle disse planene vil kunne få svært negative konsekvenser blant annet for landskap, biologisk mangfold og friluftsliv. FRIFO er derfor bekymret for effekten av alle disse inngrepene uten at disse sees i en helhetlig sammenheng.

FRIFO mener derfor at det ikke bør gis en eventuell konsesjon til utbygging av disse tre enorme anleggene (og andre anlegg) før det er utarbeidet/gjennomført:

- Nasjonale retningslinjer for utbygging av vindkraft.
- Helhetlige konfliktvurderinger som definerer ja- og nei-områder.
- En helhetlig nasjonal plan for vindkraft som bygger på de nasjonale retningslinjene og konfliktvurderingene.

FRIFO har i forbindelse med uttalelser til planer om vannkraftutbygginger påpekt at framtidig dekning av kraftbehovet kan og må skje uten nye naturinngrep. FRIFO mener at dette prinsippet i utgangspunktet også må gjelde for vindkraft.

Når det gjelder etablering av nye kraftledninger på land i forbindelse av en eventuell etablering av disse offshore vindmølleparkene, mener FRIFO at disse må i størst mulig grad samlokaliseres med eksisterende kraftledninger.

Natur og Ungdom og Zero (NU/ZERO) kom med felles høringsuttalelse den 18.05.06. De skriver at Havsul IV vil ha for store konsekvenser for naturmangfoldet til å kunne bygges ut. For Havsul I og II

er det nødvendig med tilleggsutredninger for å få kartlagt naturmangfoldet i planområdet bedre og for å få mer kunnskap om hvilke andre områder som kan brukes av fugler som driver næringssøk i planområdet. NU/ZERO krever også at det settes opp testmøller for å få mer kunnskap om vindmøllenes påvirkning på de forskjellige fugleartene.

Generelt om vindkraft

NU/ZERO er positive til vindkraftutbygging. For dem er et overordnet mål å redusere forbruket av fossil energi og klimautslipp. De skriver at utbygging av ren energi må kombineres med energisparing for å få til faktisk erstatning av fossil energi. Videre mener NU/ZERO at Mørkekysten har et stort vindkraftpotensial, og at dette må utnyttes for å bidra til en bærekraftig energiforsyning i regionen. Samtidig understreker NU/ZERO at det er viktig at utbygging av ny fornybar energi ikke fører til permanente skader på natur og miljø, og mener at vindkraft er en av de energiformene som påfører naturen minst skader.

NU/ZERO skriver at Havsul IV er en trussel mot de sårbare fugleartene som holder til langs kysten i Møre og Romsdal. Det er foreslått verneområde for fugl som ligger inne i planområdet. NU/ZERO mener derfor at Havsul IV ikke bør bygges ut.

NU/ZERO har krav om tilleggsutredninger for Havsul I og II:

Fugl

NU/ZERO skriver at utredningene for Havsulprosjektene ikke gir sikre nok svar på om hele eller deler av Havsul I og II kan bygges ut. Det er særlig kritisk for alkefugl og lomvi, som har viktig næringssøkområde i planområdene for Havsul I og II. Det foreligger i dag ikke kunnskap om disse fuglene har tilstrekkelig næringssøkområder utenfor de planlagte parkene. Det ikke er foretatt kartlegginger/tellinger av fugl i tilstrekkelig grad både i og utenfor planområdet, verken i konsekvensutredningene til Havgul eller i annen kartlegging av fuglenes atferd. Kartlegging og telling må gjennomføres i større omfang enn det som er gjort i dag før det er forsvarlig å vurdere konsesjon til Havsul I og II.

NU/ZERO mener også at det bør settes opp testmøller i begrenset omfang, for å kartlegge vindturbinenes påvirkning på fuglearter i området. De skriver at fugler reagerer svært ulikt på vindturbiner, og at det for en del arter langs norskekysten ikke er erfaringsmessig grunnlag til å vite hvordan reagerer. NU/ZERO mener at testmøllene bør stå i minst ett år for å få sikrere kunnskap om vindturbinenes påvirkning på fugl før man vurderer konsesjoner.

NU/ZERO mener både bedre kartlegging av artsmangfold og næringssøk for sårbare arter, samt forskning på vindmøllers påvirkning i områder med mye sjøfugl, er et ansvar som miljøforvaltningen må være med å ta. Bedre kartlegging av arter vil gjøre vurderinger i forhold til konsekvensutredning og konsesjonsbehandling bedre, og erfaringer fra testmøller vil komme til stor nytte også for andre vindkraftprosjekter. Det er i dag et generelt problem ved vindkraftprosjekter at kunnskapsnivået om konsekvenser for fugl er for dårlig.

Nett-tilknytning

NU/ZERO mener at nett-tilknytningen bør gå som sjø- og jordkabel, og eventuell jordkabel bør følge veitraséer. Videre mener de det må bygges mest mulig fuglevennlige luftspennløsninger.

Avbøtende tiltak

For Havsul II er det viktig at møllene på og i nærheten av Storholmen fjernes, siden Storholmen er et foreslått fuglereservat. Vindmøller i nærheten av Skarvholmen bør også fjernes.

Visuell påvirkning

NU/ZERO mener at visuell påvirkning av landskap ikke skal være en avgjørende grunn til å si nei til en vindmøllepark. Visuell påvirkning av landskap er et reversibelt forhold. Dette i motsetning til andre inngrep, som større vannkraftutbygginger.

Friluftsliv og vindmøller

Synlighet av vindmøller på avstand fra andre friluftsområder kan ikke veie som et tungt miljøhensyn mot utbygging. Det at vindmøller er synlige fra et friluftsområde er ofte overdrevet konflikt.

Oppfølgende undersøkelser ift. fugl

NU/ZERO anbefaler at de foreslåtte etterundersøkelsene i KU-en settes som krav i en eventuell konsesjon.

Krav om utredning av sumvirkninger

NU/ZERO mener at det må utredes hvilke samlede effekter Havsul I og II vil gi på bestandene som bruker området som næringssøk, myting, hekking og for fuglene som trekker.

Norges Miljøvernforbund kom med høringsuttalelse 15.05.06. Miljøvernforbundet kan ikke anbefale noen av de aktuelle prosjektene av følgende grunner:

Havsul I

Planområdet er næringsområde for bl.a. havsuler og alkefugler fra Runde, og et spesielt viktig område for rødlisteartene lunde og lomvi. Lomvi er klassifisert som en sårbar art. KU konkluderer med stor til meget stor konflikt med fuglelivet. Linjetraseene vil gå gjennom flere områder med rikmyr som er en prioritert naturtype. Kraftlinjene vil også berøre områder med rødlistearter f.eks. havørn. 2 av 3 alternative turbinstørrelser eller lokaliseringer er i KU vurdert til å ha store negative konsekvenser for kystlandskapet.

Havsul II

Svømmetrekke av alkefugler ut fra Runde kan ta en østlig rute som i følge KU gjør at en del fugl, trolig mest lomvi (sårbar art) ender opp i grunnvannsområdene innenfor planområdet. I gode år hekker trolig både alke, lunde og lomvi på en holme i planområdet.

KU konkluderer med henholdsvis store til meget store, meget store og store negative konsekvenser for faunaen for de tre alternativene.

Anbefalte støygrenser for nærfriluftsområder og friluftsområder ved sjø og vassdrag (35-40 dB) er overskredet i store områder på innenforliggende øyer.

Havsul IV

Planområdet er overvintringsområde og myteområde for en rekke sjøfugl, deriblant flere rødlistearter. Lomvi (sårbar) er registrert i området. Planområdet ligger også i trekkrueten for andre rødlistearter, som smålom og storlom.

KU påpeker at ytre deler av Romsdalshalvøya generelt byr på varierte naturforhold, der hyppigheten av verdifulle og svært verdifulle naturområder er uvanlig høy. Andelen og hyppigheten av rødliste arter er også svært stor.

Den sårbare planten hinnebregne er funnet innenfor influensområdet til foreslått kraftlinje.

Kongeørn og hubro (sårbar art) hekker i nærrområde til planlagt kraftlinje og kan komme i kontakt med denne. I tillegg kan flere andre rødlistearter komme i kontakt med kraftlinjen i trekkiden.

KU konkluderer med stor negativ konsekvens for landskapsbilde ved det mest sannsynlige alternativet (3 MW turbiner)."

Landsorganisasjonen Stopp rasering av Kysten skriver i brev av 27.06.06 at til tross for at det er lagt ned betydelende arbeid på konsesjonssøknaden inneholder den mange påstander som ikke har saklig grunnlag, og noen vesentlige feiltakelser. Stopp rasering av Kysten mener at ulempene med prosjektene er så store at konsesjonssøknaden må avslås.

Stopp rasering av Kysten viser til at Havgul slår fast at produksjonen har vært lavere enn forbruket de siste årene, noe foreningen mener er feil. Stopp rasering av Kysten mener også at forsyningssikkerheten ikke vil forbedres med Havsul II. Produksjonen vil variere fra dag til dag, og dette vil stille store krav til planleggingen av produksjonen i vannkraftindustrien.

Stopp rasering av Kysten skriver at om vannkraftindustrien binder opp sin produksjon med langtidskontrakter basert på en gjennomsnittlig vindkraftsproduksjon, vil fylket like fullt komme i kraftkrise hvis vinden uteblir.

Stopp rasering av Kysten er enig med Havgul i at den samlede effekten av mange vindkraftanlegg plassert etter hverandre er svært negativ. Derimot er de uenig i at resonnement om kumulative effekter støtter tanken på at Havsul-prosjektene bør bygges. De argument som framføres er fundamentert på to avgjørende feilslutninger: For det første forutsetter resonnementet (og grafikken) at eksisterende anlegg demonteres, og at gitte konsesjoner blir dratt inn. Dette vil selvsagt ikke bli tilfelle. For det andre forutsetter Havgul at det visuelle influensområdet for Havsul (basert på mange store turbiner) er det samme som for et lite anlegg basert på middels store turbiner.

Havsul søker konsesjon for anlegg som er fleksible i forhold til valg av type, størrelse og antall vindmøller. Stopp rasering av Kysten forutsetter at det er utbyggeren som skal bestemme hvordan anlegget skal bygges. Dette er uheldig fordi den øvre grensen for anleggenes størrelse er meget stor. Det er viktig for planleggingen av det nasjonale og regionale forsyningssystemet at man fra begynnelsen vet hvor stort anlegget vil bli. Iht. konsesjonsreglene har utbyggeren 5 år på seg å ferdigstille anlegget. Stopp rasering av Kysten skriver at en fleksibel konsesjon betyr at NVE i den 5-årsperiode som Havsul har på seg å ferdigstille anleggene (2007-2011 iht gjeldende tidsplan) ikke vet om anlegget kommer å bygges ut til en kapasitet av 0,1, 1 eller 2,2 TWh, noe som er svært uheldig for planleggingen av den lokale (og nasjonale) kraftforsyningen.

Stopp rasering av Kysten mener beskrivelsen om vindressursene mangler informasjon om ekstreme værforhold, for eksempel orkanen i 1991, og skriver at en orkan kan føre med seg avbrutte vingeblad over store avstander – noe som kan være en alvorlig sikkerhetsrisiko. Havgul AS bruker 15 km som influensområde. Stopp rasering av Kysten mener at denne må settes til minst 35 km.

Ålesund-Sunnmøre Turistforening støtter i brev av 20.06.06 Den Norske Turistforenings uttalelse av 15.06.07.

Norges Naturvernforbund – Møre og Romsdal kom med høringsuttalelse 22.05.06. De skriver at konsekvensutredninger på mange måter er klargjørende, men manglede forskning på fugl og manglende samlet plan for vindkraft, gjør at de er i mot utbyggingen. Imidlertid vil ny forskning kunne føre til at utbygging på et senere tidspunkt kanskje kan være mulig.

Behov for samlet plan

Om kun dette anlegget blir bygd, kan det være at fugl flytter seg uten at dette har dramatiske virkninger, skriver forbundet. Blir det bygd flere slike anlegg, fins det ikke tilstrekkelige områder å flytte til, og dette kan skape problemer for bla næringsøk og trekkorridorer.

Naturvernforbundet skriver at samme problemstilling gjør seg også gjeldende for landskap. Det kan under visse forutsetninger bli akseptabelt med vindmøller i en sektor i landskapet, men ikke både til havs og land.

For lite kunnskap

Det går fram av KU at det er mye om virkninger på fugl en vet bare litt om, og ved sammenlikning med undersøkelser i Danmark - som i liten grad gjelder hekkeområder, strider dette mot føre-var prinsippet. Ingen tilsvarende anlegg eksisterer, og det kan derfor ikke vises til forskning fra Danmark. Naturvernforbundet viser til at en del registreringer bare er gjort i løpet av et par dager og bare for et enkelt år. De viser også til det som skjer på Smøla og at det derfor er behov for mer forskning før vedtak fattes. De krever tilleggsutredning om fugl, og ønsker at undersøkelsene går over minst to år.

Runde er et vernet fuglefjell med internasjonal viktighet, og det er viktig at området rundt ikke blir ødelagt slik at hekking på Runde blir vanskeleggjort. Naturvernforbundet viser til Bernkonvensjonen sin resolusjon 7.5 hvor deltagerlandene skal identifisere områder hvor trekkende fugl er sårbare for vindmøller, og hvor vindmøller skal vurderes/utredes (evaluated) for å verne trekkende arter. Tiltaket kommer i konflikt med konvensjonen.

Naturvernforbundet mener utbygging bør vente til større møller er kommersielle da disse har mindre konsekvenser.

Havsul I

Naturvernforbundet mener at det ikke må bli bygd møller i gruntvannsområdet omkring Ekneskjæra (innenfor lokalitet 1), nordøst for Havsteinen, ved Håfinnen og utenfor Leiskjæra. Dessuten må beiteområdene for havsule og alkefugl få være i fred.

Havsul II

Naturvernforbundet anser lokaliteten Storholmen som viktig, og en del møller nær denne har fått påvist større skadevirkninger og må derfor tas ut av prosjektet.

Mølle ved Svarteskjæret må gå ut som følge av store konsekvenser på mytende fugl. Erkna anses som et viktig område der det er viktig med god avstand til nærmeste vindmølle. Området er en del av matfatet til noen av fuglene på Runde. Utbygging her vil derfor kunne svekke vernet av Runde. I marin verneplan er det et fremlegg om et areal i Giske vurdert som viktig, og dette må det tas hensyn til.

Havsul IV

Store deler av denne lokaliteten er med i verneplan for sjøfugl, og hovedlokaliteten bør av denne grunn gå ut.

Kraftledningene

Naturvernforbundet mener det blir mindre negative konsekvenser ved at ledningstraseen for Havsul I, både i sjø og på land, blir lagt i kabel. De skriver at merkostnaden med jordkabel er ikke større enn fordelene en oppnår med jordkabel.

Kraftledningen fra Havsul II til Ørskog vil sette press på å få bygd ledningen mellom Ørskog og Aukra. Sistnevnte har store konflikter, og gode alternativer er ikke påvist. Denne siden må telle med når en vurderer tilknytningen til Ørskog. Det er altså ikke bare konsekvensene av Havsul II - Ørskog som bør vurderes, mener forbundet.

De stiller spørsmål til om innmatingspunktet i Ørskog har tilstrekkelig kapasitet for produksjonen fra Havsul II, med tanke Ørskog - Fardal. Naturvernforbundet mener det er en vesentlig mangel at konsekvensene av en ledning mellom Havsul II og Aukra ikke er utredet og sett opp mot ledningen Ørskog-Aukra. Forbundet krever tilleggsutredninger på dette punktet.

For Havsul IV er det kollisjonsfare for fugl som er det største problemet. Som følge av botaniske verdier vil ikke kabelløsning som i stor utstrekning vil gå i myr, være et godt alternativ. Forbundet mener derfor at avbøtende tiltak som merking av liner, fjerning av toppledninger o.l. er de mest aktuelle tiltakene.

For spesielle strekninger med kollisjonsfare bør det vurderes om ledningen kan legges som kabel der grunnen er fastmark eller de botaniske verdiene er ordinære. Forbundet krever at dette blir utredet. Fagrapporten om friluftsliv for Havsul II sier i kap. 6.1.3: "Svært mange er positive til å betale mer for strømmen under forutsetning av at det blir lagt kabel i stedet for luftledning". Forbundet mener dette må hensyntas.

Norges Jeger- og Fiskerforbund Møre og Romsdal kom med høringsuttalelse 19.05.06. De er i utgangspunktet positiv til alternative miljøvennlige energikilder, men påpeker at planene om offshore vindkraft har et stort omfang, og vil medføre endringer i gruntvannsområder som er godt egnet til jakt og fiske. De stiller seg derfor i mot planene.

NJFF Møre og Romsdal mener at omfanget av vindmøller i Møre og Romsdal må vurderes planmessig i en større regional og nasjonal sammenheng. Uansett bør det eventuelt gis konsesjoner for trinnvis utbygging for å vinne erfaring, og viser i denne sammenhengen til havørn-kollisjonene på Smøla.

Nordmøre og Romsdal Friluftsråd kom med høringsuttalelse 15.05.06. De er i mot at det bygges vindturbiner i havet på gruntområdene langs kysten. Friluftsrådet vil at staten tar ansvaret med å lage en samlet plan for vindkraftutbygging. Dette bla etter sterk oppfordring fra Fylkestinget i Møre og Romsdal og flere andre. De kan pr i dag under tvil akseptere ett av de omsøkte vindkraftverkene og det er på Haramsøya. De går i mot vindturbiner til havs av følgende grunner;

- Vindkraft er en teknologisk nyskaping der det ennå er langt fram til lønnsomhet og en er avhengig av subsidier
- Det visuelle gir en forsøpling av den spesielle kysten - reiseliv og natur
- Marinarkeologi og et ukjent antall skipsvrak
- Ulempene for fisk og yngelområde i gruntvannet langs kysten
- Ulempene for dyre- og fugleliv
- Ulemper for jakt og fiske
- Ikke klargjort ansvar for etterbruk og opprydding ved eventuell konkurs

Havsul I:

Friluftsrådet krever at kraftledningen fra Småge til Nyhamna legges som sjøkabel direkte til Nyhamna.

De synes det er underlig at så kort tid etter at de fikk stoppet den planlagte gassrørledningen på tvers av Gossen til Nyhamna kommer en søknad om kraftledning i nær samme trase. Folket på Gossen har tapt store område for fritid og rekreasjon knyttet til Ormen-utbyggingen.

Havsul I presenterer kart over Harøya med utgående sjøkabel og neste trekk viser innkomst på Smågesjø med kraftledning / jordkabel alternativ. Traseen i sjøen mellom kartene er ikke med. Det mangler et kart som viser at traseføringen for sjøkabelen fram til Gossen (ca 10 naut.mil.) + 9 km over land) – i stedet for i rett linje nord for Sandøya – nord for Flatflesa fyr – nord for Rindarøya og i rett linje til Sætervika (ca 12 naut. mil).

Friluftsrådet finner det vanskelig å forstå at en sjøkabel lagt i veg ikke konkurrerer i pris med eksempelvis jordkabelalternativet over Gossen. Rådet er ikke kjent med at Aukra kommune krever jordkabel etter dette alternativet og mener dette viser dårlig kvalitet i planarbeidet der økonomiske utbyttet er styrende. Friluftsrådet ber om at dette alternativet utredes.

Havgul IV:

Friluftsrådet går i mot tiltaket pga:

- Forslag til Verneplan for hekkende sjøfugl (bl a Orskjæra – Dromskjæra og Mannskjæra) Kraftledning forbi verneområde for fugl og torv i Gaustadvågen til Bollia
- Nasjonal Turistveg: Bud - Kårvåg
- Verdiskapingsprogrammet til MD; Bud – Kristiansund
- Århundrets byggverk; Atlanterhavsvegen
- Friluftsrådet skriver at ca 70 % av reiselivet oppgir den spesielle naturen som hovedfaktor for virksomheten, og:
 - ca 70 % av folket som bor her oppgir friluftsliv og naturen som grunn for at de bor her
 - ca 70 % av innflyttere oppgir friluftsliv og naturen som grunn for flytting

NHO Reiseliv Midt-Norge er i brev av 15.05.06 sterkt bekymret for de planer som foreligger. De mener det kan gi meget store negative konsekvenser for reiselivsnæringen lokalt, regionalt og nasjonalt. De planene som det er søkt konsesjon for, vil gi opphav til en meget stor næringskonflikt og konsekvensene for reiselivsnæringen er så stor at konsesjonssøknadene må avslås.

Giske Reiselivsforum kom med høringsuttalelse den 25.06.06, hvor de vurderer konsekvensene for reiselivsnæringen er så stor at konsesjonssøknadene må avslås. De skriver videre at hele reiselivet i Giske kommune er innenfor influensområdet og reiselivet er naturbasert. En svekkelse av den viktigste råvaren for en næring vil gi et svekket produkt som igjen vil gå ut over inntjening og sysselsetting.

Reiselivsforumet viser til at det trekkes frem erfaringer fra Smøla, hvor vindkraftutbyggingen har gitt en positiv innvirkning i reiselivsnæringen. De stiller seg tvilende til argumentasjonen som brukes for dette, da de mener dette er en kortsiktig innvirkning som resultat av anleggsarbeid som har pågått.

Giske Reiselivsforum mener at konsesjonssøker må gjøre grundige analyser av de konsekvenser som utbyggingen vil kunne få for reiselivet i Giske kommune og også regionalt og nasjonalt. Disse analysene må ha både et kortsiktig og et langsiktig perspektiv. De mener at en realisering av Havsul II vil kunne få katastrofale følger for Giske som et attraktivt reisemål. De planene som det er søkt konsesjon for vil komme til å få en stor næringskonflikt for reiselivet ikke bare i kommunen, men for hele Møre og Romsdal.

5.1.3 Grunneiere, velforeninger, privatpersoner og andre interessenter

Ope Landskap kom med høringsuttalelse 08.06.06. De skriver at konsekvensutredningen ikke står i forhold til prosjektets størrelse og at det derfor ikke er tilstrekkelig grunnlag til å fatte avgjørelse. De går sterkt i mot prosjektene og mener det bør høstes mer erfaring fra eksisterende vindkraftanlegg før en satser på så store anlegg. Norge har flere både rimeligere og miljøvennlige alternativ for øke strømproduksjon, som bør utnyttes først (bioenergi, oppgradering av vasskraftanlegg og småkraftverk).

Anlegget vil føre til visuell ødeleggelse av verdifulle naturområder og kulturlandskap. Yttersider og fjellene på Nordøyene har storopplevelses- og identitetskapende verdi for lokalbefolkningen. Videoanimasjonene viser at anlegget vil medføre visuell uro og avstenging mot havet som Ope Landskap opplever som svært negativ.

Ope Landskap sine kommentarer til utredningene:

Landskap

- Ope Landskap er uenig i beregningene foretatt i utredningene med tanke på visuelle influenssoner. De mener visuelle influenssoner ikke kan defineres som en lineær funksjon av anleggets høyde og presenterer en måte for å beregne visuelle influenssonene som de mener er bedre.
- Ope Landskap etterlyser visualisering fra Lepsøy og foreslår standpunkt på Rønstadnøsa, et fra Bryggja, og et i solnedgang. De ønsker visualiseringer fra Løvsøy-fjellet, Haram, Haramsfjellet og Ullafyr.
- Befaringen ble ikke gjort under optimale forhold med tanke på kapittel 4
- De er uenig i vurderingen av at konsekvensene for landskap kun er middels negative for alternativ 3 (V3).
- Ope Landskap etterlyser en undersøkelse om hvordan store objekter i bevegelse påvirker menneskets opplevelse av stress og ubehag.

Friluftsliv og reiseliv

- Definisjonene av at influensområdet er i utredningen utelukkende en funksjon av anleggets synlighet. Vil også påvirke bl.a. innseilingen til Geiranger og hele Sunnmøre.
- Erfaringer fra andre vindkraftverk er lite relevant pga størrelsen og den korte avstanden til land.
- Datainnsamlingen hos reiselivsaktørene er overfladiske og fokusert på historiske og aktuelle data. Tar ikke hensyn til framtidig satsing.
- Manglende hensyn til framtidig potensial for reiseliv.
- Manglende vurdering av tiltakets betydning for markedsføring som reiselivsregion

Bomiljø, attraktivitet for innflyttere og rekruttering

- Ope Landskap mener det trengs en utredning om hvordan prosjektet vil virke for bomiljø og muligheten for å rekruttere arbeidskraft. Denne bør differensiere om det finnes en sammenheng mellom arbeidstakernes kvalifikasjoner og faktorer som har høyest prioritet når det gjelder valg av bosted. Hvordan vil demografien i de berørte lokalsamfunnene bli påvirket.

Økonomiske konsekvenser

- Ope Landskap mener det gis et ukorrekt kostnadsbilde på grunn av økte kostnader til kommunene
- Ope Landskap mener temaet nedleggelse av vindparken på ingen måte kan oppfylle kravene NVE stilte i utredningsprogrammet. De etterlyser spesifisering og kostnadsberegninger, samt sikring av midler for nedleggelsen.

Ope Landskap sine kommentarer til selve tiltaket:

- En bør heller satse på ENØK.
- En bør vente på grunn av umoden teknologi og konsekvensen for ørn på Smøla.
- Det er ikke akseptabelt at en lokalt må ta konsekvensene for industrivekst i regionen.
- Viktige rekreasjonsområder og landskapsområder blir negativt påvirket pga støy og visuelle konsekvenser.
- Havsul II vil påvirke alle de viktigste rekreasjonsområdene på Nordøyane, med unntak av Sandvikane på Skuløy Flemsøy.
- Det stilles spørsmål ved mulighetene for redningsaksjoner med helikopter.
- Ulla Fyr og andre landemerker i området blir spesielt påvirket av Havsul II.
- En kan ikke sammenligne konsekvensene for biologisk mangfold med Horns Rev. Hvordan vil sild reagerer på lyd og skyggekast?
- Tiltaket krever store subsidier fra staten

Vindmøllefritt Giske skriver i brev av 25.06.06 at Havsul II har altfor mange usikre faktorer og negative konsekvenser, og ber NVE si nei til prosjektet. Foreningen er ikke prinsipielt i mot vindkraft, men det bør ikke legges i nærheten av mennesker og viser til at det finnes i dag teknologi som kan brukes til å legge vindkraftanlegg langt til havs.

De kommenterer at Havsul-prosjektene er så store at de ikke kan sammenlignes med annen vindkraftutbygging. Konsekvensene ved Havsul II vil bli at hele kystområdet nordover fra Ålesund blir omgjort til et stort industrianlegg på 122 km².

For folket som skal være nærmeste nabo til anlegget er kostnadene for store i forhold til mengden strøm som anlegget sannsynligvis vil produsere. Vindmøllefritt Giske mener det er grunn å tro at beboerne vil få livskvaliteten sterkt forringet. Belastningen for innbyggerne i Giske blir langt større enn den økonomisk kompensasjon kan representere.

Støy

Største delen av året er det pålandsvind, mellom sørvestlig og nordlig retning. Dette vil forsterke støyen som innbyggerne i Giske utsettes for. Foreningen spør hvordan kan en stole på at støyen fra turbinene ikke vil bære langt innover land og bli plagsom for bosettingen langs kysten.

8 MW turbinene er ennå ikke klare og en har derfor ingen reelle støymålinger som kan legges til grunn for en troverdig vurdering av temaet. De viser til Multiconsult sine vurderinger om at det er grunn til å tro at de vil generere svært mye støy.

SFT sine retningslinjer for støy er basert på årsmiddel, dette kan medføre at innbyggere vil ustettes for støy over disse grensene i visse perioder.

Vindmøllefritt Giske mener det er svært betenkelig at norske myndigheter har lavere støygrenser enn danskene. Retningslinjene for støy tar ikke hensyn til lavfrekvent støy. Dette temaet på utredes grundigere.

Refleksblink og skyggekast

Vindmøllefritt Giske skriver at rapporter fra utlandet viser at synsforstyrrelser kan fremkalle ulike helseplager, som depresjoner og epilepsi.

Sikkerhet

De frykter stenging av ferdsel og havari og spør om dette er dette tilstrekkelig utredet.

Naturområder

- Tiltaket vil medføre tap av rekreasjonsområder, områder som i dag blir brukt til fritidsfiske og annen fiske vil bli berørt.
- Det finnes 7 naturreservat i Giske og 6 nye er foreslått. Vindmøllefritt Giske mener det er uforsvarlig å legge et så stor tiltak tett inntil verneområder. Utredningen tar ikke høyde for kvaliteten området har som helhet pga alle reservatene,
- Kommunen har et øylandskap og en kyst som merker seg ut både nasjonalt og internasjonalt når det gjelder særpreg og verdi.
- Endringene i havstrømmer på turbintårnene må utredes.

Samfunnsmessige konsekvenser

- Flere av de som flytter til Giske oppgir naturen, landskapet og nærheten til havet som viktigste årsakene til at til flytter til. De frykter tiltaket vil gjøre det vanskelig å rekruttere folk til bedrifter i området. Vindmøllefritt Giske mener at prisene på bolighus på Smøla har sunket fordi ingen vil bo der.
- De frykter tiltaket vil hindre videre satsing på Vigra flyplass på grunn av sikkerhetshensyn.
- Vindmøllefritt Giske frykter store konsekvenser for reiselivet og viser til uttalelse fra Giske Reiselivsforum og opprop fra næringslivet i Møre og Romsdal. Hele reiselivet i Giske kommune er innenfor influensområdet og reiselivet er naturbasert. Næringen vil derfor bli svekket.
- De samfunnsmessige konsekvensene er mer negative enn det utredningen sier. Folket i kommunene sin oppfatning skulle blitt tatt med.
- Tiltaket er en trussel for både fiskenæringen, offshore-næringen og fritidsfiske. Den positive utviklingen som fiskenæringen har hatt de siste årene kan bli stoppet. For den kystnære flåten vil tiltaket trolig føre til avvikling.
- Finnes et viktig gyteområde for norsk vårgytende sild rett utenfor planområdet. I det samme området ligger det viktigste gyteområdet for norsk arktisk sei. Hvilke konsekvenser vil tiltaket ha for disse bestandene?

Annet

Vindmøllefritt Giske ønsker samlet plan slik at lokalsamfunnet slipper belastningen konsesjonsprosessene er med splitting av lokalmiljø, investeringsvegring, frykt for helseplager osv.

Visualiseringene er med dis i bakgrunnen og halvmørke forhold. Foreningen mener at bildene er manipulerte.

Lepsøy Bygdeutval gir høringsuttalelse i brev av 15.05.06. De anser en realisering av Havsul II som mest realistisk utenfor Lepsøya. Dette begrunnes med utgangspunkt i den sterke motstanden prosjektet har fått fra Giske og Flemsøy/Skuløy.

Sentralt i bygdeutvalet sin vurdering er om en mulig økonomisk gevinst kan kompensere for ulempene som blir påført rekreasjonsområdene det her er snakk om. Bygdeutvalet har i en samlet vurdering der samfunnsutvikling settes opp mot estetiske verdier, kommet frem til at inngrepet kan forsvares på visse vilkår. De nevner:

”Den økonomiske kompensasjonen skal komme folket på Lepsøy til gode gjennom disponeringer gjort på forhånd mellom Utbygger, Haram kommune og BUL.

- *Eksempel på disponering kan for eksempel vera oppretting av utviklings- og investeringsfond for Lepsøya.*
- *Bidrag til finansiering og dermed realisering av Nordøyvegen/Lepsøybrua.*
- *Tilrettelegging av telekommunikasjonsnettverk gjennom fiberoptisk kabel.*
- *Lepsøy vert gitt ein sentral plass i utbyggingsfasen. Ein viser her til ledig areal og hamnekapasitet med regulert industriområde.*
- *Drift- og vedlikehaldsorganisasjonen vert lagt til Lepsøya. (Bygningsmessige fasilitetar finnast)*
- *Energioverføringsnettet vert realisert gjennom framføring av jord- eller sjøkabel på sydvestsida av Lepsøya og over til fastlandet via Lepsøybrua når Nordøyvegen vert realisert)*
- *Opplevingssenteret som nemnt i konsesjonssøknaden vert lagt til Lepsøya.”*

Lepsøy Bygdeutval skriver i brev av 25.02.08 at Havsul II vil få betydelige positive virkninger dersom det blir realisert på Haram-siden. Det vises til at det har vært en lang offentlig debatt rundt Havsul, men at befolkningen på Lepsøy har et positivt forhold til prosjektet. Bygdeutvalet viser til at de har gjort avtaler med Havsul II om lokalisering av driftsorganisasjon på øya og videre avtaler om verksted osv. Utvalget mener derfor at Havsul II vil gi positive virkninger for et fraflyttingstruet lokalsamfunn. Lepsøy Bygdeutval ber derfor om at det gis konsesjon til Havsul II.

FMC Biopolymer AS (FMC) skriver i brev av 12.05.06 at de har tatt initiativ til informasjonsmøte med Havgul AS. De kommer med uttalelse som hovedaktør innen tareneringen i Norge. For FMC er det kritikkverdig at de beskriver taretråling som den aktivitet som kommer i størst konflikt med de planlagte vindkraftverkene. Det er etter deres mening vindkraftverkene som kommer i konflikt med taretrålingen som de har drevet med i 40 år.

FMC mener tallene som oppgis i beskrivelsen av konfliktpotensialet er misvisende fordi de ikke er basert på praktisk kunnskap om taretråling. Det er oppgitt at 2,9 kvadratkilometer er ekskludert for taretråling for Havsul I. Dette utgjør 7,9 prosent av vindparkens totale areal. Tilsvarende tall for Havsul II og IV er henholdsvis 4,8 prosent og 6,3 prosent. De viser til møtet mellom Havgul og taretrålerne der det kom frem at vindkraftverk med kabler i praksis vil umuliggjøre taretråling i hele

området. De mener det må beregnes 100 prosent utestengning istedenfor de minimumstall som er angitt i konsekvensutredningen.

FMC hevder at vindmølleparkene ligger i svært gode taretrålingsområder, der ett tarefelt høstes hvert femte år. Dersom det ikke settes krav om at utbyggingen skal ta spesielt hensyn til tarenæringen, mener de at prosjektet vil medføre utestengning av fornybare ressurser til en verdi av 20-25 millioner kroner pr. år ut fra dagens aktivitet. De tror også at tallene kan bli høyere i fremtiden pga utvikling av nye produkter innen farmasi og næringsmidler.

FMC påpeker også at Havsul I er lokalisert nært inntil taremottaket på Steinshamn og Havsul II omfatter høstefelt der taren leveres til dette mottaket. Dersom det ikke er mulig å høste inn tare til disse områdene, antar de at det kan true eksistensen til mottaket på Steinshamn. Havsul IV er lokalisert ved mottaket på Vevang. Det anses også som viktig å ha tilgjengelige tareressurser nær mottakere pga værforhold og sikkerhet for trålerne.

Selv om det er konstatert at taretråling er den aktiviteten som blir sterkest rammet, mener FMC at konsekvensutredningen bare har fått med et minimum i forhold til de faktiske problemene. De ber om at det videre arbeidet tar hensyn til næringen og synliggjør omfanget bedre.

Dersom det gis konsesjon krever FMC at det stilles krav i konsesjonsvilkårene som sikrer at eksisterende høsting av tare i vesentlig grad kan fortsette som i dag. Her foreslår de krav til plassering av vindmøller, og at strømkablene samles og tildekkes slik at det kan utføres tråling over dem. FMC forutsetter også at det tas direkte kontakt med både tarenæringen og forvaltningsmyndighetene for tareressursene (fiskeridirektoratet/fiskeridepartementet) før en eventuell konsesjon blir gitt.

Skjelten og Hurlen Utmarkslag kom med uttalelse den 28.03.06. Utmarkslaget at de er en medlemsorganisasjon om skal ivareta interessene til 26 grunneiere på g.nr. 22 Skjeltene og g.nr. 23 Hurla i Haram kommune. De avstår fra å ta stilling til selve vindkraftprosjektet Havsul II, men dersom ilandføringen av kraften skal ødelegge bomiljøet i halve bygden mener de det er bedre at tiltaket ikke blir realisert.

De skriver at konsekvensene for landbruk, friluftsliv og miljø er mangelfullt utredet og at konflikter med dyrket areal, turstier, tinglyste retter og avstand til bolighus ikke er godt nok synliggjort. Dette gjelder særlig kraftledningsalternativet med ilandføring på Skjeltene.

Utmarkslaget informerer om at det i dokumentene står skrevet transformatorstasjon på Hildre og at dette er feil da lokaliteten hører til g.nr. 23 Hurla.

På orienteringsmøte kom det fram et enstemmig ønske om at ilandføringa måtte skje ved hjelp av sjøkabel til Alvestad og videre som jordkabel noen hundre meter opp til Tafjord Kraft AS sin eksisterende transformatorstasjon. Her er plass til videre utbygging.

Prosjektledelsen uttalte seg om alternativet med ilandføring på Skjeltene som lite realistisk p.g.a. forventet høyt konfliktnivå, og at ilandføring på Hildre/Hurla ville bli det rimeligste. Grunneigarane/bygdefolket mente at det ble for mye å belaste bygda med to transformatorstasjoner og tilhørende linjeføring med svære stålmaster da Hildredalen er et rekreasjonsområde, med hytter, fiskevatn og turstier.

Når det er mulig å gi store kompensasjoner til Giske og Haram kommuner burde det være mulig å ta hensyn til bygdefolket sine ønsker om ilandføring på Alvestad med sjøkabel.

De mener NVE burde foreta en befaring på Hurla og Skjeltene før konsesjonsbehandling.

De ønsker å supplere utredningen med følgende info:

- En transformatorstasjon på Hurla (Hildre) krever at "25-30 da erverves som eiendom". Dette kan komme i konflikt med en tinglyst ferdselsrett langs utmarksgjerdet som går fra Skjeltene og over nabogården, g.nr. 24 Hildre, til Hildredalen. Tilkomsten er viktig p.g.a. beitedyr.
- Det verste alternativet etter utmarkslaget sin mening er ilandføring på Skjeltene. Her vil en 65m bred gate bli båndlagt. Denne går hovedsakelig over innmark. Det vil kunne bli mindre enn 65 m til nærmeste hus. Fjellfoten vil være avgrensende på andre siden. Stålmastene til 420 kV-linjen vil bli svært dominerende og skjemmende. Det er allerede to 22 kV-linjer i denne traseen fra før så dette vil medføre mye anleggsarbeid.
- Det er nylig bygd en 3,4 km lang tur- og rideveg langsetter de øverste husene. Verdien av dette arbeidet vil bli vesentlig redusert pga. støy fra kraftledningen.
- I området der transformatorstasjonen i Skjeltene er tenkt oppført, er det en drikkevannskilde med et felles brønnanlegg for ni husstander. Dette området i Skjeltene er av de viktigste arealene for hjort i området, 16-20 dyr felles hvert år. Tiltaket kan i følge SHU føre til tapt avkastning for lag/grunneierne. Alle slike ting er ikke nevnt eller det blir kort og godt bagatellisert i konsekvensutredningen, jfr. s. 13-14 "Landbruk" og s. 15 "Annen arealbruk".

Sandbakk og Pettersen Arkitekter AS gir høringsuttalelse i brev av 11.05.07. Innledningsvis skriver Sandbakk og Pettersen at Vatneeidet er et viktig trafikk-knutepunkt og et viktig ankomststed og en annonsering av Haram kommune. De hevder at Eidet vil bli det nye aktivitetstetstedet i Ålesundregionen, der de største tiltrekningsfaktorene vil være tilbud innen idrett, kultur, natur og friluftsliv. De hevder også at eide vil være det mest attraktive stedet å bosette seg på i Haram kommune på grunn av beliggenheten.

Sandbakk og Pettersen synes det er viktig å skape boligområder med høy estetisk kvalitet, der det er store grøntarealer mellom boligene. På den måten vil eidet fremstå som et attraktivt sted både visuelt og opplevelsesmessig.

De viser til koalisjonen "Trivsel i Sentrum" som er et samarbeid mellom næringsliv, politikere og beboere i lokalsamfunnet. Trivsel i Sentrum ble dannet i 1993 for å fremme interesser rundt natur, landskap idrett, fritid og kultur, der målet er å bidra til å bedre livskvaliteten, og skape et godt lokalt bomiljø med stor grad av tilhørighet. Sandbakk og Pettersen viser også til Husbankens prosjekt "Et bedre bomiljø" der det fokuseres på natur/landskap/idrett/fritid/kultur, boligfeltet "bedre bomiljø" og næringsparken til Vatne Tennfjord Invest.

Sandbakk og Pettersen anser kulturlandskapet som viktig for deres stedstilknytning og trivsel, og helheten i landskapsbildet. Kulturlandskapet gir for dem en sammenheng mellom natur og kultur som gjør at landskapet og historien forstås bedre.

Sandbakk og Pettersen ser på 420 kV kraftledningen til Havsul II som en trussel mot kulturlandskapet og bosetting. De kommenterer også kraftledninger og elektromagnetiske felt og usikkerhet rundt dette. Det vises her til konklusjonen fra to ekspertutvalg nedsatt av Sosial- og helsedepartementet 1994 og 2000 som sa at:

Epidemiologiske undersøkelser taler for at leukemi forekommer oftere blant barn som bor nær kraftledninger enn hos andre barn. Konklusjonen sier også at det anbefales å gjennomføre et utredningsprogram som grunnlag for å vurdere tiltak som kan redusere magnetfelt ved oppføring av nye kraftledninger eller boliger. Her anbefales 0,4 microTesla som utredningsnivå. Sandbakk og Pettersen påpeker også støy fra kraftledningen.

Sandbakk og Pettersen kommenterer i denne sammenheng kap 11.8 som sier at man i fremtiden ikke vil kunne overholde anbefalt utredningsgrense på 0,4 microTesla verken til eksisterende eller fremtidig bebyggelse ved Eidet.

Utredningens pkt. 6.5.3 og 11.3.1 siteres og Sandbakk og Pettersen ber om at det utføres en konsekvensutredning ihht. Plan og Bygingsloven § 33 pkt. 1 dersom dette alternativ D opprettholdes.

Sandbakk og Pettersen mener traséalternativ D med nettilknytning Havsul II og linjeføring over Eidet må skrinlegges. Dette begrunnes med at hovedattraksjonen på Eidet skal være gode bomiljø, idrett, skole, kultur, natur og friluftsliv. Derfor mener de det er viktig at både bebyggelse og aktiviteter er i samspill med naturen, og at naturvern, viltforvaltning og stedsutvikling danner et felles verdigrunnlag for hvordan stedet formes.

Advokatfirmaet Tømmerdal & Co gir høringsuttalelse i brev av 16.05.07 på vegne av grunneierinteresser i Vatneeidet-området i Haram kommune. Tømmerdal kommenterer linetrasé alternativ D for nettilknytning til Havsul II.

Tømmerdal viser først til brev av 11.05.06 fra Sandbakk & Pettersen Arkitekter AS, og slutter seg til innholdet i dette brevet. Det hevdes at traséalternativet vil ødelegge bomiljø og området der store anlegg for idrett, kultur, natur og fritid er foreslått gjennomført.

Tømmerdal mener at en parallellføring med eksisterende 132 kV ledning kan dempe ulempene som et eventuelt alternativ D vil gi. Det ønskes også en konsekvensutredning i henhold til plan- og bygningsloven for å se hvilke konsekvenser tiltaket vil ha for lokalsamfunnet.

Det bes til slutt om at det blir tatt grundig hensyn til grunneiernes interesser.

Idrottslaget Ravn og Haram idrettsråd protesterer i brev av 15.05.06 på nettilknytning av Havsul II etter alternativ D over Eidsvikeidet. De støtter seg til uttalelser fra Trivsel i sentrum, Vatne og Tennfjord Invest AS og Kyrkjeskardet AS. De ber først om å bli med som høringsinstans i det videre arbeidet.

Ravn og Haram idrettsråd mener at utbyggingen og nettilknytningen til Havsul II alt. D vil berøre idretts- og friluftslivsinteresser i vesentlig grad. Dette gjelder Eidsvikeidet, trasé gjennom kommunen og vindkraftutbyggingen til havs. De mener også at konsekvensene ikke er godt nok utredet for idrett og friluftsliv.

Mot Ørskog, gjennom Skodje, vil traseen også berøre et mye brukt fjellområde for innbyggere i Haram kommune og nabokommunene. Det er også registreringsposter på Remefjellet, Urdfjellet, Eidsvikheia/Grøtshornet, Hagesætra, Ravnfloget og Frostadtinden som anses å bli direkte berørt. De fremhever spesielt en post på Ulstadsætra som har ca. 5000 registreringer årlig.

Ravn og idrettsrådet mener det er andre alternativer som vil ivareta idretts- og friluftslivsinteressene på en bedre måte. De kommenterer utredningens kapittel 6.5.3 og punktet Traséalternativ 11.3.1 om alternativ D.

De mener at et større boligområde med veier nord for idrettsanleggene vil kunne åpne for mange muligheter innenfor idrett og friluftsliv, bla. gjennom bedret tilgjengelighet til plataet vestover Eidsvik mot Slyngstad og Fannedalen. Avslutningsvis mener de at en grundigere konsekvensutredning om idrett og friluftsliv for Havsul II inkludert kraftledninger, bør vurderes.

Trivsel i Sentrum gir i brev av 04.08.07 supplerende opplysninger. Trivsel i Sentrum har blant annet vedlagt brevene "Vatne/Tennfjord i Haram kommune – utviklingsmuligheter – tanker og strategier". I sin konklusjon skriver Trivsel i Sentrum at vindkraftprosjektet med båndlegging av areal for

kraftledninger vil stoppe den utviklingen som de har visjoner om de neste 12 årene. De mener linjeføringen over Eide vil stoppe en utvikling og fremtidig vekst av bygdene Eidsvik, Tennfjord og Vatne. Trivsel i Sentrum tar avstand fra Haram kommune som ønsker linjeføring over Eide. Videre mener de at deres uttalelse må vektlegges mye.

Norvald Kjerstad gir høringsuttalelse i e-post av 24.05.06. Han er beboer og bruker av yttersiden av Lepsøya som landbasert rekreasjon og fritidsfiskeri. Han mener innledningsvis at uttalelsen bør legges stor vekt på fordi øya vil bli mest berørt av Havsul II.

Det tilstøtende området på vest-nordvestsiden av Lepsøya anses som det mest attraktive og mest brukte rekreasjonsområdet i regionen. Hun viser her til registreringer gjort av Lepsøy Idrettslag. Sjøarealet mellom Lepsøya og Storholmen hevdes å være særdeles ettertraktet for fritidsfiske. Kjerstad vil ikke støtte seg til argumentasjon fra andre som for eksempel Ope Landskap og Stopp raseringen av Kysten. Han mener deres argumenter ikke er representativ for holdningene slik han opplever stemningen på Lepsøya.

Norvald mener søknaden og dokumentasjonen som er sendt inn i for Havsul II er grundig, realistisk og god. Det påpekes feil i mindre detaljer som for eksempel beskrivelse av områder med spesiell verdi på figur 43/tabell 6 om verdifulle hekkområder for sjøfugl. Andre punkter som kommenteres i denne forbindelse er utredningen om Hurtigruten. Hans oppfatning er at utredning gir uttrykk for at Hurtigruten går utenom Lepsøya, noe som ikke er tilfelle. Det gjør at vindmøllene på det nærmeste kan ses på ca. 10 km. Avstand. Sydgående hurtigrute passerer Lepsøyrevet ved midnatt og vil derfor ikke kunne se møllene.

Kjerstad mener også at utredningen ikke er klar nok når det gjelder fjerningen av anleggene etter bruk. Han mener at tvilen om at fundamentene skal fjernes må bort, og at de ikke må stikke høyere enn det bunnen var i utgangspunktet.

Kjerstad er opptatt av å bidra konstruktivt til energisituasjonen i regionen. Han anser ringvirkningene i form av økonomisk kompensasjon og arbeidsplasser som svært viktige. Han viser til Lepsøy Bygdeutvalgs uttalelse.

Et hovedpoeng for Kjerstad er å vurdere om gevinsten kan kompensere for belastningen tiltaket vil gi for rekreasjonsområdene. Med utgangspunkt i motstanden prosjektet har hatt i Giske og Flemsøy, antar han at realiseringen av Havsul II må konsentreres i hovedsak utenfor Lepsøya.

Kjerstad er positiv til etablering av hele eller deler av Havsul II under følgende forutsetninger:

- den økonomiske kompensasjonen skal komme til gode for befolkningen på Lepsøya gjennom på forhånd avtalt disponering. Dette må klarlegges på forhånd mellom Haram kommune og utbygger, Nordøyvegen AS og for eksempel Lepsøy Bygdeutvalg. Eksempler på disponering er bygging av vei eller tilrettelegging for fremtidsrettet høyhastighets bredbånd på øya.
- Lepsøya må ha en sentral plass i utbyggingsfasen. Her viser han til stor og ledig havnekapasitet som etter hennes vurdering kan oppgraderes til formålet. Vedlagt ligger en figur som viser at havneområdet er regulert som industriområde, og den er nærmeste tilgjengelige havn i forhold til Havsul II. Havna er også nærmeste knutepunkt for den foreslåtte Nordøyvegen noe som gjør at vegbygging gitt i punktet ovenfor blir lettere med tanke på masse som kan brukes til planering.

- Drift og vedlikeholdsorganisasjonen må legges til Lepsøya. Her vises det til disponible regulerte arealer og kaier, samt et moderne og nylig nedlagt fabrikklokale ca. 2 km fra havnen.
- Løsning med kabelfremføring må skje med jordkabel og/eller sjøkabel på sørvestsiden av Lepsøya og over til fastlandet via Lepsøybrua.

Til slutt forutsetter Kjerstad at disse premissene er klargjort skriftlig før de kan stille seg positiv til eventuell utbygging av Havsul II.

Ivar Bjørn Roald gir høringsuttalelse i brev av 10.09.06. Han jobber på Vigra flyplass, og er ikke enig i at Havsul II ikke vil få konsekvenser for Vigra lufthavn. Han viser her til to nødlandingsepisoder som han antar ikke kunne blitt gjennomført dersom vindmøllene var bygd.

Ådne Jacobsen viser i e-post av 08.11.06 til grunnlovens § 110b som angår miljø. Han viser til fugleforskere som sier at vindkraftutbygging vil forringe fuglelivet. Et eksempel som fremheves er eksisterende vindkraftverk på Smøla, der ni havørner er drept. Han synes det er vanskelig å forutse konsekvensene av Havsul-prosjektet. Havsul er i følge Ådne Jacobsen lagt i trekkruer for fugl som flyr langs kysten.

I følge Jacobsen vil vindkraftverket være meget fremtredende i horisonten og være synlig fra lang avstand. Han viser til en undersøkelse om betalingsvillighet i Danmark om å flytte vindkraftverk lenger ut i havet.

Han hevder at store bedrifter med nasjonalt eller internasjonalt eierskap vil eie vindkraftverket. Dette mener han kan føre til at verdiskapningen vil gå ut fra fylket, og lokalbefolkningen vil sitte igjen med verditap på bekostning av nasjonale energibehov og private kapitalinteresser. I den forbindelse viser Jacobsen til Danmark der eiendommer er lavere priset rundt vindkraftverkene.

Jacobsen viser også til Grunnloven § 105 om erstatninger. Han stiller spørsmålstegn ved om prosjektet er en bærekraftig utvikling for turistnæring og tradisjonell lokal verdiskapning langs norskekysten. Han er også redd for at lokalbefolkningen blir sittende igjen med økonomiske og miljømessige skader og en dårligere livskvalitet.

Med utgangspunkt i spådommer om kraftkrise i Midt-Norge, er det i følge Jacobsen en fare for at det tas forhastede politiske beslutninger. Han ønsker ikke at NVE tvinger kommuner til å ha vindkraftverk mot sin vilje.

Jacobsen ber om en større debatt med fokus på vindkraftproblematikken. Han ber også om at Møre og Romsdal ikke blir utbygd før det finnes en nasjonal plan for vindkraftutbygging, flere utredede alternativer, og bedre teknologi for offshore-vindmøller.

Ådne Jacobsen skriver i e-post av 11.11.06 at han er uenig i at energikrisen skal løses med vindkraft, som han mener vil ødelegge naturopplevelsen. Det bes om å ta hensyn til reiseliv, kulturminner og miljøkonsekvenser for fisk og fugl, og estetiske miljøkonsekvenser.

Det stilles også et spørsmål om hvem som skal rydde opp dersom anlegget blir ulønnsomt om noen år. I en sak som dette, der det kreves store arealer, håper han at det legges mer vekt på folkets mening enn det som er vanlig.

Jacobsen håper NVE sier nei til Havgul, slik at kyststripen fortsatt blir uberørt.

Bjørn Olsson kommenterer i brev av 18.04.07 vindkraften i Norge. Han legger vekt på to faktorer som han mener er avgjørende: produksjonsoverskudd og økende priser på vindturbiner. Han mener

bl.a. NVEs beregningsgrunnlag er uriktig, og mener at forbruket vil bli lavere enn det prognosene tilsier. Bjørn Olsson viser også til EON Vind i Sverige som hevder at prisen på vindturbiner har økte med 30-50 prosent. Dette mener han er noe av grunnen til at flere prosjekter er på vent.

Olsson ser heller ingen forurensende kraft i Norge som kan erstatte norsk vindkraft. Derfor mener han at vindkraft i prinsippet vil bli eksportert. Regjeringens subsidiering av vindkraft ser han derfor på som uansvarlig politikk. Olsson mener at den fornuftige løsningen er å gå inn for forskning og utvikling av produksjonsutstyr for vindkraft. Han ser for seg at vindkraft til havs kan være den riktige løsningen i fremtiden.

Tom Arne Christensen skriver i brev av 07.05.06 at han er bekymret for om disse konstruksjonene tåler de store naturkreftene som råder på Mørekysten. Han stiller også spørsmål ved hvem som skal rydde opp ved eventuell konkurs. Han ønsker prøvedrift noen år før det eventuelt bygges i stor skala.

Ståle Godø gir uttalelse i brev av 05.10.2006. Han viser til tidligere brev av 27.09.06, og retter kritikk mot NRKs program "Ut i Naturen".

I brev av 27.09.07 kommenterer han Giske kommunestyre sitt vedtak. Etter hans mening er ikke denne typen saker egnet for folkeavstemning. Han kommenterer også tre alternativer for å løse energikrisen. Atomkraft, nye overføringsledninger og fossil energi anser han ikke som gode løsninger. Vedlagt ligger rådmannen sine merknader og administrasjonens innstilling.

Evy Maritha Hellebust Rogne skriver i brev av 23.05.06 at den varierte naturen er viktig for øyboere og for turister. De bruker den til å gå tur på land og aktiviteter på sjøen. Hun ønsker ingen endringer i fremtiden, og vil ikke ofre naturen for aktører med økonomisk interesse. Rogne mener vindkraft bør legges der det ikke er til sjenanse for mennesker. Hun ønsker å ha nærområdet uten vindmøller og er imot utbygging av Havsul II.

Alf og Kirsti Ulla sier i brev av 22.05.06 nei til utbygging av Havsul II utenfor Nordøyane.

Britt Helen Otterlei sier i e-post av 19.05.06 nei til utbyggingen. Hun skriver at ingen får gå gjennom hennes eiendom (gnr/bnr 18/51). Hun har hatt megler på eiendommen som har sagt at verdien vil bli redusert. Hun ytrer også ønske om et svar på uttalelser.

Stian Sårheim er grunneier av gnr/bnr 23/28 i Haram kommune og gir uttalelse i brev av 18.05.06. På hans eiendom er det planlagt ilandføring av sjøkabelen, jordkabel og oppføring av transformatorstasjon med tilhørende anlegg som vil beslaglegge mellom 15 og 29 da. Sårheim ønsker ikke transformatorstasjon med tilhørende anlegg over sin eiendom. Det fremheves her tegninger av bygg helt inntil husveggen. Han viser til befaringsnotat der det ble gitt muntlig aksept fra Jøsok på at byggene kunne legges i sløyfe utenom bolighuset. Argumentet for ikke å ha bygg så nær boligen er at det vil være et fremmedelement på landbruks og boligeiendommen, og at den vil virke hemmende på gårdsdriften. Han har også beiteområder for sau som ligger i området der transformatorstasjonen er planlagt. Sårheim hevder også at anleggene vil gi en redusert eiendomsverdi både som boplass og ved fremtidig salg av eiendommen.

Sårheim konkluderer med at det ikke er ønskelig med etablering av et slikt anlegg på gnr/bnr 23/28. Dersom ekspropriasjon blir gjennomført vil han legge fram krav på erstatning for de ulemper og tapte inntektsmuligheter inngrepet vil medføre for de som bor på eiendommen.

Lars Ulla gir høringsuttalelse i e-post av 16.05.06. Han er overrasket over at det søkes om vindkraftverket det til tross for manglende forskning på konsekvenser for fuglelivet og det marine livet. Han viser også til konsekvensutredningen om kultur og kystlandskap der konsekvensene blir omtalt som stor til stor negativ, og er overrasket over at Havgul AS ønsker å bygge anlegget.

Lars Ulla mener konsekvensene vindturbinene har på miljø, fugleliv, visuell forurensning og støy ikke er godt nok utredet. Han mener også at tiltaket vil gi reiselivet store negative konsekvenser. Han oppfordrer NVE til å avslå søknaden slik at kysten blir bevart som det er.

Olav Skarstein gir høringsuttalelse i brev av 12.05.06. Han mener at det planlagte vindkraftverket vil være synlig fra nesten alle turområder på Haramsøy og Skyløy/Flemsøy. Han anser Haramsfjøra, Ulla Fyr og Ullaholmen som de viktigste turområdene på Haramsøy. På Skuløy/Flemsøy anser han fjellet, Yste Flem og nordøstsiden av øya som de viktigste turområdene. Bortsett fra sistnevnte område, mener Skarstein at Havsul II vil være visuelt forurensende. Han påpeker også støy som et problem.

Det er i følge Skarstein lagt for lite vekt på at lokalsamfunnet får ødelagt sine turområder i konsekvensutredningen. Han mener det vil være et problem at det blir manglende rekreasjonsområder for bosetningen som i utgangspunktet har dårlig offentlig kommunikasjon. Skarstein stiller spørsmål om hvor de skal gå turer i naturen.

Skarstein mener visualiseringene ikke holder mål. Dette begrunnes med at vidvinkelfotografering og ”blasse” vindmøller gir et uriktig bilde av hvor dominerende vindmøllene blir. Det påpekes også at stillbilder ikke gir et riktig bilde av noe som er i bevegelse.

For Skarstein er naturen den viktigste årsaken til å bosette seg usentralt. Dersom friluftslivet ødelegges mener han det er få grunner til å bosette seg der. Det gis også et bilde av hvordan tilsvarende prosjekt ville ha blitt i Oslo.

Skarstein kan ikke se at utbygger har tenkt på kompensasjon til huseierne på Haramsøy og Skuløy/Flemsøy. Dette som følge av verdiforringelse som skyldes at utsikten blir ødelagt med roterende vindmøller. Han krever å få vite hvordan utbyggerne vil gi han kompensasjon. Rettslig sett mener Skarstein det bør være lite forståelse for at en liten gruppe skal tjene penger, mens andre må sitte igjen med kostnadene. Kompensasjonen som går til kommunene vil gå til sosiale tiltak, noe han anser som uvesentlig for det personlige tap. Vedlagt følger tre bilder som er tatt mot Ulla Fyr fra hans bolig, fra fjellet på Flem og fra Bakkedalen og ett bilde tatt mot Haramsøy. Han viser også til flere fotografier på hjemmesiden.

Videre påpekes fuglelivet og verna områder. Skarstein anser det som uklokt å påføre sårbare områder unaturlige inngrep. I følge Skarstein er naturen en av de få fordelene med å bosette seg usentralt. Vindkraftverket vil derfor gi problemer for virksomheter som er avhengige av at høyt kvalifisert arbeidskraft bosetter seg i området.

Skarstein mener også at kostnadssiden ikke er korrekt fordi det ikke er tilbud om å løse ut de som blir berørt av inngrepet. Han er redd for at tiltakshaver og andre som tjener penger på prosjektet, ikke bryr seg om konsekvensene som påføres naturen.

Til slutt krever Skarstein økonomisk kompensasjon. Han krever 3 millioner kroner i kompensasjon for kostnader til ny bolig. Han anser det som svært sannsynlig å bli arbeidsledig fordi virksomheter ikke klarer å rekruttere arbeidskraft. Derfor krever han kompensasjon på 4 millioner kroner i tapt arbeidsfortjeneste.

Eili Verpeide stiller i e-post av 07.05.06 spørsmål om at det er valgt å søke på prosjektet til tross for manglende forskning på konsekvenser for fuglelivet og det marine livet. Verpeide er også overrasket over at prosjektet er omsøkt selv om konsekvensene for kulturlandskapet er omtalt som meget stor til stor negativ.

Verpeide er i utgangspunktet positiv til forskning og utvikling av alternative kraftkilder, men hun mener vindturbiner og konsekvenser av vindkraftverk ikke er godt nok utredet. Det må også i følge

Verpeide tenkes nøye gjennom konsekvensene tiltaket vil ha for reiselivet. Verpeide ber NVE avslå søknaden fra Havgul, slik at kystnaturen og kystkulturen bevares.

Det vises til en artikkel på Sunnmørspostens nettsider.

Bjørn Magnus Jakobsen skriver høringsuttalelse e-post av 07.05.06. Den er identisk med Eili Verpeides uttalelse av 07.05.06, nevnt ovenfor.

Siri Øiesvold skriver høringsuttalelse i e-post av 07.05.06. Den er identisk med Eili Verpeides uttalelse av 07.05.06, nevnt ovenfor.

Sigrid Strætkvern skriver høringsuttalelse i e-post av 08.05.06. Den er identisk med Eili Verpeides uttalelse av 07.05.06, nevnt ovenfor.

Magnar Rønstad kom med høringsuttalelse 05.05.06 (gnr.19/ bnr. 4 i Haram) og har følgende kommentarer:

Vindmøllene vil prege havlandskapet utenfor Nordøyane og endre kystlandskapet. Han mener en utbygging vil redusere attraktiviteten til området og at fremtidig reiselivsvirksomhet både i de to kommunene og i Ålesund trolig vil merke dette. Han påpeker også konsekvenser fortrivsel og bolyst til de fastboende

Rønstad mener utredningen undervurderer verneinteresser knyttet til jordkabeltraseene på Løvsøya. Dette begrunnes i at traseen er foreslått å gå gjennom gammelt kulturlandskap med mange kulturminner. Han nevner klyngetunlandskap på Lausund, Farstad og Rønstad som eksempler. Han skriver at det må påregnes arkeologiske utgravinger i hele denne traseen. På Ytre Farstad, Rønstad og Rønstadrået er det også kort veg mellom fjell og fjøre. Han mener derfor at alternative trasear kan bli vanskelig å finne.

Rønstad kommenterer også magnetfelt og mener at jordkablene vil øke dette i nærområdene. Han planlegger å flytte tilbake, og ser på en 132 kV kabel inntil husveggen som en betydelig helserisiko. Dette mener han også vil ha innvirkning på attraktiviteten i hyttefeltet. Andre problemer som nevnes ved kabeltraseen er ulemper for næringsvirksomhet og arealutnyttelse både direkte og indirekte.

Dersom Havsul II blir utbygd, mener han at 132 kV kabelen bør legges på god nok dybde frem til landfestet i tilknytning til den nye Nordøyvegen eller til et sted nærmare Giskemo transformatorstasjon, eventuelt følge traseen for den nye overføringslina Giskemo-Aukra.

Petter Arne Farstad kommer med høringsuttalelse i brev av 03.04.06. Han vet ikke hvor på eiendommen hans ledningen vil gå fordi det i dokumentene ikke er gitt detaljert informasjon. Generelt mener han mener saken er for dårlig opplyst. Han anser traséalternativ 1 det beste.

Farstad kommenterer videre konsekvensene for Gnr/bnr 20/2 i Haram kommune. Med sjøkabel i land i Rønstadvika og videre som jordkabel over Farstad og Lausund, vil jordbruksarealet på Farstad sin eiendom bli berørt. Ut fra opplysningene mener han at traseen vil få store konsekvenser for framtidig drift av jordbruksarealet. Det vil ikke være mulig å pløye eller grøfte jorda der kablene er lagt ned. Traseen vil komme i konflikt med eksisterende grøfter og kommende grøftearbeid.

Traseen vil videre hindre oppføring av bygninger og andre installasjoner. Dette setter grenser for å nytte og utvikle eiendommen etter eget ønske. Det vil påvirke eiendomsverdien. Frykten for magnetfelt og endring av landskapet kan virke på sammen måte. Som grunneier er han av den oppfatning at de ulempene som følger av traseen ikke vil bli kompensert gjennom de ordninger som finnes.

Det ble på informasjonsmøtet 8. november på Hildre opplyst at det vil være et elektromagnetiskfelt over jordkabelen. Eksisterende kunnskap om helsefare som følge dette mener han er ufullstendig. Traseen vil derfor føre med seg utrygghet og uvisshet for helsefare.

Farstad avslutter med at vindkraftverkene vil påvirke landskapet, de estetiske og visuelle effektene vil påvirke miljøet og trivselen i hverdagen.

Leif O Kristiansen g.nr/b.nr 18/7 i Haram kommune kom med høringsuttalelse den 22.03.06. Han skriver at tiltaket vil berøre store dele av Lepsøy med høyt støynivå som igjen vil føre til at flere deler av innmark/utmark vil være uegnet til bolig- og næringsformål samt fritidsareal. På bakgrunn av dette finner han det riktig at eierne får kompensasjon for tap av eiendom fastsatt ved skjønn.

5.1.4 Tekniske instanser

Statnett kom med høringsuttalelse den 31.05.06. De skriver at i henhold til forskrift om systemansvaret (FoS) i kraftsystemet, §14, kan nye anlegg tilknyttet regional- og sentralnettet ikke idriftsettes uten etter vedtak fra systemansvarlig. Statnett har utarbeidet en veileder med retningslinjer med bakgrunn i FoS. Dette dokumentet, «*Veiledende tekniske krav til anlegg tilknyttet regional- og sentralnettet*» (VtA) beskriver hvilke krav nye anlegg må oppfylle, og kapittel 7 omhandler konkret hvilke krav vindkraftverk må oppfylle.

I forskrift om leveringskvalitet (FoL) er det bl.a. satt krav til flimmer, spenningsdipper, overharmoniske strømmer og spenninger som vindkraftverket må overholde og dimensjoneres for å tåle.

Statnett kan ikke akseptere tilknytning av vindkraftproduksjon som har en negativ påvirkning på nettet og forutsetter at kravene formulert gjennom krav til anleggsdeler (VtA) oppfylles.

Havsul I, II og IV vil etter Statnetts syn gi en betydelig styrking av kraftbalansen i området. I følge Statnett er det Havsul II som vil kunne få størst betydning for forsterkninger i sentralnettet. Statnett sier de vil analysere dette nærmere i forbindelse med søknad for 420 kV Ørskog-Fardal.

Statnett viser til at konsesjon på deres 420 kV ledning mellom Ørskog og Nyhamna er til klagebehandling i OED. Nettalternativer som forutsetter en koblingsstasjon i Hildredalen kan Statnett derfor ikke akseptere. Statnett mener også at det burde vært utredet en dobbeltkursløsning inn mot Ørskog.

Istad Nett AS gir i brev av 11.05.07 høringsuttalelse som ansvarlig for regional kraftsystemutredning i Møre og Romsdal. De skriver at nettilknytningen av Havsul I og II ikke vil bidra til økte ladestrømmer i 132 kV nettet fordi de ikke skal tilknyttes direkte til eksisterende 132 kV nett. Ladestrøm generert fra Havsul IV vil være opp mot 360 Ampere. Avhengig av den videre nettutviklingen i området anser Istad Nett at et så stort bidrag i ladestrømmen i et allerede stort spolejordet nett vil kunne bli problematisk, og problemstillingen må tas opp før anleggene realiseres.

Etter Istad Netts oppfatning er det ikke tilstrekkelig dokumentert at de planlagte vindkraftinstallasjonene ikke vil ha uønskede virkninger på det øvrige kraftsystemet. Eksempler som nevnes er håndteringer av feilsituasjoner og raske endringer i produksjonen. De mener det må gjennomføres nye og mer omfattende dynamiske beregninger på oppdaterte nettmodeller og aktuelle vindmølletyper før den endelige løsningen velges. Istad Nett mener at dette må gjøres for å analysere virkningen i regional- og sentralnettet, og for å avdekke behov for ytterligere tiltak i nettet og/eller forhold som tilsier driftsmessige restriksjoner i planlagte vindkraftverk.

Istad Nett mener at de systemmessige utfordringene som ligger i uforutsigbar vindkraftproduksjon er for lite belyst.

Avslutningsvis anser Istad Nett at den planlagte vindkraftproduksjonen vil gi et positivt bidrag til energibalansen i Møre og Romsdal, at all ny produksjon i området i større eller mindre grad vil bidra til å redusere dagens ubalanse.

Istad Nett ønsker å være høringspart før den endelige systemløsningen velges, blant annet for stasjonsløsninger for Hildre/Alvestad, transformatordata, valg av spole/reaktor for spenningsregulering og valg av systemvern.

Norsk Hydro ASA skriver i e-post av 27.04.07 at Ormen Lange vil ha et effektbehov på cirka 200 MW frem til 2015 (ca. 1,2 TWh), og ytterligere 60 MW etter dette. Ormen Lange lisensen er generelt positiv til lokal kraftproduksjon i Møre og Romsdal, men en eventuell stans av gassleveranse forårsaket av enten tilknytning til Havsul I, Ormen Langes 132 kV anlegg eller spenningsforstyrrelser vil føre til tapt leveranseomdømme og vesentlige økonomiske tap.

Norsk Hydro ASA sin hovedinnsigelse i saken gjelder uvissheten om tilkobling av en vindkraftprodusent til transformatorstasjonen på Nyhamna kan gi forstyrrelser på nettkvaliteten i 132 kV samleskinnen, og dermed gi problemer for stabil drift på Ormen Lange. De vil også vite hvor store kostnader ombyggings- og anleggsarbeider vil påvirke driften på Ormen Lange. Strømvavbrudd forårsaket av spenningsforstyrrelser fra vindkraftverket inkluderes også som en problemstilling fordi det kan gi problemer for gasseksporten til Storbritannia.

Norsk Hydro ASA hevder at Havguls forutsetning i søknaden om tilknytningen til 132 kV anlegget på Nyhamna ikke er overensstemmende med eksisterende utforming av anlegget. De opplyser at anlegget er utformet med doble samleskinner og mener dette innebærer at begge kablene må tilkobles begge samleskinner. Etter Hydros mening vil tilknytning til Havsul I medføre stopp av Ormen Lange anlegget.

To nye kabler vil også medføre behov for utvidelse av kabelinnføringen til bygget. Ettersom det ikke er satt av plass i eksisterende kabeltraseer og nye traseer, mener Hydro det vil være sannsynlig med sprengning og ombyggingsarbeider. Pga. ekstraordinære sikkerhetsrestriksjoner, mener Hydro at et slikt arbeid vil bli vanskelig å gjennomføre. Det er heller ikke plass til reaktorer i nærheten av 132 kV anlegget, og installasjon av reaktorer vil i følge Hydro medføre ytterligere sprengning og tilpasning i området.

Hydro mener at Havsul I ikke kan koble seg til eksisterende anlegg på Nyhamna før disse problemstillingene er nærmere avklart. Vedlagt uttalelsen ligger referat fra møtet mellom Hydro og Havgul AS den 13.12.2005.

5.2 Merknader til tilleggsutredningen

NVE har mottatt fem merknader til tilleggsutredningen.

Fiskeridirektoratet Region Møre og Romsdal skriver i brev av 03.01.08 at det i utredningen klart går frem at taretråling, snurrevadfiske og annen trållaktivitet uten fare for skade på kabler, fiskebruk og fartøy ikke kan gjennomføres i nærhet til de planlagte kablene og vindturbinene. En viser videre til at en må risikere nødankring uansett, og at andre forhold knyttet til havbeite og fiskeoppdrett er lite utredet, men neppe vil gi positive moment til saken. Ut fra dette holder direktoratet fast på sin uttalelse av 30.5.07, der de mener at alle sjøbunnsbelagte kabler skal være overfiskbare og overtrålbare uten

frie spenn, og at fiskere, taretrålere og fiskeoppdrettere ikke kan stilles til økonomisk erstatningsansvar.

Kystverket Midt-Norge skriver i brev av 14.01.08 at både Kystverkets og Fiskeridirektoratets regionkontor ved flere anledninger har påpekt at en utbygging i disse grunnvannsområdene ikke kan aksepteres dersom eksisterende sjøbruk og sikker ferdsel i forbindelse med denne ikke kan ivaretas på en like god eller bedre måte. Kystverket skriver at per dato skal ingen av de eksisterende seilingsledene gjennom disse områdene nedlegges eller innskrenkes, dvs at ingen av de hvite sektorene eller andre sektorer som er avgjørende for sikker ferdsel kan bebygges med vindturbiner. Det vises til tidligere beskrevne krav som må oppfylles før Kystverket etter Havne- og farvannsloven kan akseptere slike utbygginger. Kystverket bemerker at det synes som om prosjektet i løpet av prosessen har blitt trukket mot dypere vann. Det påpekes at det bør tilstrebes langsgående kabling til sides med farledene og der det ikke samtidig blir benyttet taretrål.

Norges Kystfiskarlag skriver i brev av 11.01.08 Kystfiskarlaget avd Sunnmøre på årsmøtet 5.1.08 fattet følgende vedtak:

Årsmøtet etterlyser ein fylkes/regionaplan for utbygging av vindkraft. Utbygging bør skje nær opp til dei områda der energibehovet er, som Aukra og Fræna. Vindkraftutbygging til havs og i dei nærekystområde grip i dei fleste høve inn i driftsforhold til dei tradisjonelle næringer. Med så store områder som her er søkt om, så burde det stillast krav til at også bølgeenergien vart utnytta.

Til punkt 4.2 i tillegsutredningen sies:

Garn og linefiske, samt snurrevadfiske innanfor området er etter vårt skjøn ikkje gjennomførbart. Reiskapa vert i dei aller fleste høve forankra med dreggar eller anker på 20 til 40 kg alt etter reiskap og forhold som er til stades. Viser til rapporten 4.4 ankring i områda. Med bakgrunn i erfaringar om straum og bølgeforhold i områda, så er der til tider store bevegelser ved/på botnen. Nedspyling eller dumping av masse for å dekke over kablar og installasjonar på botnen er lite varige løysningar for at fisket i områda ikkje vert hindra.

Det vises forøvrig til tidligere uttalelse i saken.

Møre og Romsdal Fiskarlag skriver i brev av 03.01.08 at styret ikke kan se at det er utredet noen momenter som belyser deres tidligere innspill og de opprettholder derfor sin uttalelse av 11.5.06.

FMC Biopolymer skriver i brev av 14.01.08 at fremlagt utredning ikke gir et godt bilde av de faktiske problemer vindmølleparkene kan påføre tarenæringen. Det påpekes at utredningen er basert på et begrenset område og det er forsøkt trukket sammen fragmenter av problematikken. Videre er det i rapporten ikke gått inn på hvordan taretråling kan foregå innen vindparken.

FMC viser til at de tidligere har kommentert konfliktpotensialet, men mener at det likevel bør være visse muligheter for tråling innenfor vindparkene dersom forholdene legges til rette for det. FMC mener det er relevant å ta utgangspunkt i verdipotensialet for alginatindustrien fordi høsting, mottak, logistikk og alginatproduksjon henger så tett sammen at problemer i et område vil kunne forplante seg til flere områder. FMC viser til at sikkerhetsavstand til sjøkablene varierer i ulike utredninger og det derfor fortsatt et springende punkt hvor nær en kabel det kan tråles. Det vises videre til at produksjonen i forskjellige områder varierer svært mye og kablernes forlegning får betydning for muligheten til å tråle, noe som derfor gjør det vanskelig å anslå de direkte konsekvensene.

FMC krever at dersom det gis konsesjon til vindkraft må det i konsesjonsvilkåret stilles konkrete krav som sikrer at eksisterende høsting av tare i det alt vesentlige kan fortsette slik som i dag. Det må stilles krav til plasseringen av vindturbinene og traséer for kabling. Med utgangspunkt i mer detaljert

informasjon enn det som har vært tilgjengelig fram til nå vil FMC kunne bidra til å minske konfliktpotensialet mellom taretråling og vindparkene. På bakgrunn at dette vil de fortsatt be om at det tas direkte kontakte med både tarenæringen og Fiskeridirektoratet før endelige ledningstraséer og konsesjonsvilkår fastsettes.

5.3 Tematiske konfliktvurderinger

Resultatene for Havsul II offshore vindkraftverk er som følger:

Miljø- og kulturminner	D
Forsvaret	A

Miljø- og kulturminner

Direktoratet for Naturforvaltning og Riksantikvaren har i brev 20.09.06 gitt vurdert Havsul II til en D. I vurderingen sies følgende: *”Stor konflikt med naturmiljø. Planområdet er del av større grunntvannsområde som er svært viktig for en rekke sjøfuglarter, hvorav flere rødlistearter, både sommer og vinter. Stor konflikt med kulturminner og kulturmiljø på Ulla og Lepsøya. Stort potensial for funn av og konflikt med verdifulle kulturminner under vann.*

For temaet naturmiljø er det gitt delkarakteren D og i vurderingen sies det: *”Anlegget vil beslaglegge et særlig stort areal. Funksjonsområder for fugl får forringet verdig. Barriereeffekter, kollisjoner. Forventet negativ effekt på sjøfuglbestander. Tap av rekreasjonsarealer”*

For temaet kulturmiljø og kulturminner er det gitt delkarakteren D og i vurderingen sies det: *”Visuell påvirkning av viktige kulturmiljø, potensial for direkte konflikt med automatisk freda kulturminne ved kraftlinjetraséer, særlig kabling.”*

For temaet landskap er det gitt delkarakteren D og i vurderingen sies det: *”Vindkraftanlegget vil oppta en stor del av synsfeltet mot havet og vil fjerne fokus fra dagens landemerker. Arealkrevende anlegg”.*

Forsvar

Forsvaret har i sin uttalelse av 03.06.05 til meldingen for Havsul-prosjektene konkludert med at alle Havsul-prosjektene klassifiseres i kategori A.

5.3 Status i henhold til annet lovverk

5.3.1 Plan- og bygningsloven

I Haram kommune er det meste av sjøarealet i kommunen avsatt som *Vassareal til allmenn bruk (sjø)*. Det foreligger i følge konsesjonssøknaden ingen bindinger for disse områdene.

Giske har ikke vedtatt arealplan for sjøarealene, men har i sin kommuneplan av 2003 varslet at dette skal gjøres.

Giske og Haram har ikke avklart hvilken behandling vindkraftverket skal ha i henhold til plan- og bygningslovens planbestemmelser.

5.3.2 Kulturminneloven

Det er ikke gjennomført registreringer i henhold til kulturminnelovens § 9 i planområdet. Tiltakshaver ønsker å avvente til det er fattet konsesjonsavgjørelse og når mer detaljerte planer for tiltaket foreligger.

5.3.3 Forurensningsloven

Møre og Romsdal fylke har avgitt merknader til melding, konsekvensutredning og søknad. Det har ikke kommet signaler på at det kreves egen behandling etter forurensningsloven.

5.3.4 Naturvernloven

Tiltaket berører to områder som er foreslått vernet i verneplan for hekkende sjøfugl i Møre og Romsdal. Storholmen ligger inne i planområdet og Erkna ligger ca 1,5 kilometer sør for planområdet

5.3.5 Havne- og farvannsloven

Kystverket Midt-Norge sier i sin uttalelse av 14.05.06 at tiltaket i tillegg til konsesjon etter energiloven også krever tillatelse etter havne- og farvannsloven.

6. NVEs vurdering av konsekvensutredningen for Havsul II offshore vindkraftverk

Konsekvensutredningene (KU) er utarbeidet i medhold av forskrift om konsekvensutredninger 01.04.05 etter plan- og bygningsloven kap VII-a og utredningsprogram fastsatt av NVE 22.07.05. På bakgrunn av utførte utredninger, innkomne merknader, og egne vurderinger, avgjør NVE om utredningene er gode nok i forhold til kravene i utredningsprogrammet og om det eventuelt har kommet frem nye opplysninger/temaer som må belyses.

Konsekvensutredningene skal være beslutningsrelevante, det vil si konsentrert om de spørsmål det er viktig å få belyst for å kunne ta stilling til om tiltaket skal få konsesjon eller ikke, og om hvilke vilkår det skal settes i en eventuell konsesjon.

I det etterfølgende kommenterer NVE de temaer det har kommet inn vesentlige merknader til eller der NVE har egne merknader til de fremlagte konsekvensutredningene. Innkomne merknader til utredningene gjelder i noen tilfeller de tre Havsul-prosjektene samlet, mens noen instanser har kommentert de tre omsøkte vindkraftverkene hver for seg. I NVEs vurdering av konsekvensutredningene har vi prøvd å ta hensyn til at utredningene er vurdert både enkeltvis og samlet.

NVE konstaterer at følgende instanser finner konsekvensene tilfredsstillende utredet eller i hovedsak tilfredsstillende utredet: Haram kommune, Giske kommune, Møre og Romsdal fylke, Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren.

NVE konstaterer at følgende instanser mener at det bør gjøres ytterligere utredninger av konsekvensene for deres interesseområde: Kystverket, Avinor, Fiskeridirektoratet region Møre og Romsdal, Norges Fiskarlag, FMC Biopolymer, Norsk Ornitologisk Forening, Natur og Ungdom/ZERO, lokale aksjonsgrupper.

NVE konstaterer i den forbindelse at Kystverket og Avinor legger til grunn at ytterligere utredninger/analyser og vurderinger kan gjøres etter konsesjonsvedtak. NVE konstaterer også at

Skodje og Ørskog kommuner ønsker at en i det videre arbeidet vurderer samordning med Statnetts konsesjonsgitte kraftledning mellom Ørskog og Nyhamna.

6.1 Utredningsprogrammets oppbygning og innhold

Norsk Ornitologisk Forening mener det er uheldig å bruke utredningsprogram for terrestriske miljø for de problemstillinger som reises ved vindkraftanlegg i åpent hav. NOF viser til de forundersøkelser som gjøres i andre land er av et helt annet omfang.

NVE har ved fastsettelse av utredningsprogrammet tatt utgangspunkt i det forslag som tiltakshaver selv har lagt frem i meldingen, og supplert dette med innspill fremkommet gjennom høring av melding og NVEs egne vurderinger, samt innspill gjennom forelegging hos Miljøverndepartementet. Et utredningsprogram for vindkraftverk i kystnære områder på havet vil naturlig nok tematisk omhandle mange av de temaene som også gjelder vindkraftverk på land, men har også egne tema knyttet til blant annet fiskeri og havbruk, skipsfart og navigasjon og marin fauna. Når det gjelder omfang av utredningene er det NVEs oppfatning at en i utgangspunktet ikke skal gå lenger enn det nivået en legger opp til for landbaserte vindkraftverk, men gjøre de undersøkelser og befaringer som er hensiktsmessige for å besvare utredningsprogrammet på en tilfredsstillende måte.

Det er etter NVEs syn også viktig å skille mellom utredninger som kreves for å gi tilstrekkelig informasjon som bakgrunn for et konsesjonsvedtak, og undersøkelser for å kartlegge de reelle effekter av en vindkraftutbygging, såkalte for- og etterundersøkelser.

NVE er av den oppfatning at utredningsprogrammet omhandler de nødvendige tema og har et detaljeringsnivå som er tilstrekkelig for å få belyst vesentlige virkninger av offshore vindkraftverk, og ser ikke behov for å utrede andre tema enn de som går frem av utredningsprogrammet.

6.2 Landskap

Det er i konsekvensutredningen laget visualiseringer fra flere forskjellige fotostandplasser. Utvalget av fotostandplasser er gjort av fagutredere i samråd med berørte kommuner. Det er i tillegg utført animasjon med roterende vinger. Det er utført visualiseringer for tre forskjellige turbin størrelser, henholdsvis 3, 4,5 og 8 MW. Visualiseringer av planlagte vindkraftverk er det beste verktøyet for å synliggjøre landskapsvirkningene av tiltaket og NVE legger derfor stor vekt på at visualiseringene skal gi et så realistisk bilde at tiltaket som mulig. NVEs erfaring i vindkraftsaker er at det nesten alltid vil være en diskusjon om omfanget av visualiseringer, valg av fotostandpunkt og kvalitet på visualiseringene.

For Havsul-prosjektene er det NVEs oppfatning at de fleste mener at de utførte visualiseringene gir et tilfredsstillende bilde av hvordan Havsul-prosjektene vil se ut. NVE registrerer imidlertid at enkelte høringsuttalelser, blant annet Ope Landskap, ønsker flere visualiseringer og at Vindmøllefritt Giske mener og flere mener at visualiseringene er gjort under forhold som nedtoner virkningene av tiltaket.

NVE mener at de utførte visualiseringene gir et godt inntrykk av tiltaket sett fra sentrale steder. Det at det er visualisert tre turbin størrelser gjør det mulig på en god måte å vurdere forskjellene for landskapet på nær og fjern avstand.

NVE mener at utredningene for landskap med tilhørende visualiseringer er tilfredsstillende i henhold til utredningsprogrammets krav.

6.3 Kulturminner og kulturmiljø

Det er i forbindelse med utredningen av kulturminner og kulturmiljø ikke gjennomført § 9-registreringer i medhold av kulturminneloven. NVE har ikke stilt krav om dette, da planområdene er svært store og gjennomføring av § 9 undersøkelser vil medføre svært store kostnader og tidsbruk før en har en konsesjonsavklaring. Vi konstaterer at fylket som kulturminnemyndighet ikke har bedt om slike undersøkelser før konsesjonsvedtak, men at Riksantikvaren mener det er uheldig at slike undersøkelser ikke er gjort som en del av konsekvensutredningen. For kulturminner og kulturmiljø på land er det ikke kommet innspill på at utredningen ikke er tilstrekkelige. NVE konstaterer at de marinarkeologiske museene ikke har avgitt uttalelse til søknad og konsekvensutredning.

For det marine kulturmiljø peker utredningen på stort potensialet for funn, men at området er dårlig kartlagt. I forbindelse med sjøbunnskartleggingen med multistråleekkolodd utført av Sjøservice i 2005 og 2006 som del av planleggingen av vindkraftverkene, ble det ikke funnet noen skipsvrak. NVE tar disse opplysningene til etterretning, og legger til grunn at nødvendige tilpasninger kan gjøres i detaljprosjektering som følge av blant annet opplysninger som fremkommer gjennom § 9-undersøkelser. NVE ser ikke at det på dette stadium er grunnlag for å be om ytterligere utredninger for temaet kulturminner og kulturmiljø, og finner at utredningene er i samsvar med utredningsprogrammet.

6.4 Fugl

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) har gjennom to uttalelser tatt til orde for at faktagrunnlaget som ligger til grunn for utredningene og konklusjonene i disse ikke er gode nok. NOF mener imidlertid at det ikke trengs ytterligere utredninger for å fastslå at lokaliseringen av Havsul-prosjektene er uakseptabel av hensyn til sentrale miljøverdier og ut fra både nasjonale miljømål og internasjonale miljøforpliktelser.

Natur og Ungdom/ZERO skriver at de ønsker ytterligere kartlegging/telling av fuglebestandene knyttet til Havsul I og II. Organisasjonene ønsker også at det settes opp testturbiner for å kartlegge virkninger på norske arter under norske forhold. Direktoratet for naturforvaltning har også tatt til orde for etablering av testturbiner. Naturvernforbundet i Møre og Romsdal ønsker ytterligere utredninger over en periode på to år. Naturvernforbundet viser også til Bernkonvensjonens resolusjon 7.5 som peker på at vindkraftverk må vurderes i forhold til områder der trekkende fugl kan være sårbare.

NVE har bedt om utdypende kommentarer fra tiltakshaver knyttet til innkomne merknader til utredningene om biologisk mangfold og særlig fugl. Fagutreder, Miljøfaglig Utredning, har i notat av 20.04.07 kommentert merknader til de gjennomførte utredningene. Miljøfaglig Utredning viser blant annet til at de har gjennomført undersøkelser av hekkekolonier, samt myte- og overvintringsbestander for å supplere eksisterende informasjon, som blant annet ligger til grunn for forslaget om verneplan for sjøfugl i Møre og Romsdal. Fagutreder peker samtidig på store utfordringer ved å innhente og sammenstille data fra lokale ornitologer, bl.a NOF.

NVE konstaterer at det er forskjellige syn på om kunnskapsgrunnlaget er godt nok, om virkningene for fugl er tilstrekkelig klarlagt og om det skal stilles krav om ytterligere utredninger. Det pekes fra flere organisasjoner på at en bør ha mer omfattende utredninger, gjerne over flere år, for å gi et bedre kunnskapsgrunnlag. NVE konstaterer samtidig at Møre og Romsdal fylke som regional miljøvernmyndighet og Direktoratet for naturforvaltning mener at utredningene er tilfredsstillende. NVE konstaterer samtidig at NOF mener at kunnskapsgrunnlaget om områdene ikke er godt nok, men at det ikke trengs mer kunnskap for å kunne si at vindparker langs kysten av Møre og Romsdal vil ha store konsekvenser.

Det vil i store saker, og i hvertfall når det er snakk om et nytt tiltak som vindkraft i kystnære havområder, alltid være en diskusjon om hvor omfattende utredninger som skal gjennomføres. Etter NVEs syn vil ytterligere utredninger på tema fugl ikke gi vesentlig kunnskap av betydning på dette stadiet. NVE vurderer, på bakgrunn av miljøvernmyndighetenes innspill og egne erfaringer, at det er gjort en tilstrekkelig utredning. Det er også kommet omfattende innspill som supplerer fagutredningen, ikke minst fra NOF.

Det har kommet innspill om å sette opp testturbiner for å studere virkninger på fuglearter i området. NVE har vanskelig for å se at et par testturbiner med ett eller noen få års drift kan gi vesentlig ny kunnskap om hvordan for eksempel trekkende fugl vil reagere på et større vindkraftverk med 50-100 vindturbiner. NVE mener at kostnadene forbundet med et slikt tiltak med det formål å undersøke virkninger på fugl ikke står i forhold til nytteverdien, og vil derfor ikke kreve at det etableres testturbiner for å undersøke virkninger på fugl.

Etter NVEs syn er områdets betydning for fugl og konfliktpotensialet tilstrekkelig beskrevet i foreliggende materiale, både gjennom konsekvensutredning og innkomne merknader, og NVE vil ikke kreve ytterligere utredninger. NVE konstaterer samtidig at det synes vanskelig å gi sikre konklusjoner på faktiske virkninger, noe både utredning og ikke minst innspill fra NOF med tydelighet viser. Ytterligere kunnskap vil en først kunne få når et vindkraftverk eventuelt er etablert og det gjøres miljøoppfølgingsundersøkelser.

6.5 Marin fauna

Havforskningsinstituttet peker i sin uttalelse på at virkningene av lydbildet fra vindturbinene synes usikkert, og det vises til de store migrerende bestandene av fisk og sjøpattedyr. Det vises blant annet til at effekter av lyd er lite utredet. Norges Fiskarlag ønsker mer utredning om hvordan støy vil kunne påvirke fiskeatferd, både for stasjonære og migrerende arter. Det ønskes også utredninger av eventuelle endringer i økosystemet og fiskbare bestander. I den forbindelse ønskes erstatningskrav utredet. En ønsker også utredning av hvordan lyd fra vindturbinene vil påvirke hval. Fagutredning har i notat til Havgul AS av 24.05.07 kommentert merknadene fra blant annet Havforskningsinstituttet og gitt utfyllende vurderinger knyttet til virkninger av lyd fra vindturbiner i sjø.

NVE viser til at det finnes noe kunnskap om effekter fra vindkraft på fisk og sjøpattedyr, blant annet fra danske undersøkelser. Havbasert vindkraft er imidlertid et relativt nytt tiltak og det er heller ikke mange offshore vindkraftverk i drift i dag. Det betyr at efaringsmaterialet er beskjedent, med unntak av de undersøkelsene som er gjort i forbindelse med Nysted og Horns Rev i Danmark. For noen tema, f.eks konsekvenser av lyd på hval er dette relativt grundig dokumentert gjennom de undersøkelser som er gjort i forbindelse med de to ovennevnte store offshore vindkraftverkene i Danmark. Når det gjelder effekter av lyd på fisk, konstaterer NVE at en i det store undersøkelsesprogrammet i Danmark ikke har brukt ressurser på den type undersøkelser, men konsentrert seg om områder der en mener det vil være vesentlige effekter. NVE legger til grunn at konsekvensutredningen og innspill i høringen synliggjør områder der en har kunnskap og der det trengs mer viten for å gi klare svar på konsekvenser, spesielt under norske forhold. Et forhold det er naturlig å vurdere mer undersøkelser på er effekter av lyd fra vindturbiner på migrerende bestander av fisk. Slik viten kan vanskelig skaffes uten at det gjøres konkrete undersøkelser i forbindelse med etablering og drift av vindparker til havs.

NVE ser ikke at ytterligere utredninger på dette stadiet kan gi vesentlig mer informasjon om virkninger enn det som foreligger gjennom konsekvensutredning, rapporter og høringsuttalelser, men legger til grunn at dersom det gis konsesjon til vindkraftverk til havs bør det gjennomføres

undersøkelser som kartlegger eventuelle konsekvenser for den marine fauna, fisk og pattedyr, under norske forhold.

6.6 Friluftsliv og reiseliv

Temaene friluftsliv og reiseliv er i konsekvensutredningen slått sammen, selv om det i utredningsprogrammet er lagt til grunn at dette er temaer som skal utredes separat. I mange tilfeller er det relevant å se konsekvenser for friluftsliv og reiseliv i sammenheng, fordi reiseliv ofte er basert på de samme forutsetninger som friluftsliv, dvs natur. Det er imidlertid viktig å ha forståelse for at særlig områder som brukes til det en kaller nærfriluftsliv kan ha kvaliteter som ikke nødvendigvis er viktige for reiselivet.

Da reiselivet i området primært er naturbasert synes det å være relevant å se konsekvenser for reiseliv og friluftsliv både i sammenheng og adskilt, slik det er gjort i fagutredning og konsekvensutredningsrapport.

Friluftslivets fellesorganisasjon mener at det ikke bør gis konsesjon til disse og andre vindkraftverk før det er utarbeidet nasjonale retningslinjer for vindkraft, helhetlige konfliktvurderinger som definerer ja og nei områder, og en nasjonal plan for vindkraft. Nasjonale retningslinjer er nå utarbeidet av Miljøverndepartementet og Olje- og energidepartementet. Når det gjelder tematiske konfliktvurderinger viser vil til kapittel 3.2 og 5.3. NVE viser i den forbindelse til at det skal gjennomføres en evaluering av de erfaringer man nå har med tematiske konfliktvurderinger som virkemiddel i konsesjonsprosessen. Videre tar NVE til etterretning at Stortinget ved flere anledninger, senest 01.04.08 har avvist å lage en nasjonal plan for vindkraft. NVE har ikke fått innspill som tilsier at det ønskes ytterligere utredninger på friluftsliv i tilknytning til Havsul II som prosjekt. NVE vurderer at de utredningene som er gjort gir et tilfredsstillende bilde av friluftslivsaktiviteten og konsekvenser ved en utbygging av vindkraftverket.

Når det gjelder beskrivelse av reiselivet og konsekvenser for reiselivet konstaterer NVE at NHO Reiseliv og DNT mener at usikkerheten av virkningene for reiselivet er stor. Giske reiselivsforum og Ope Landskap skriver at utredningene ikke er tilstrekkelige til å si noe om virkningene for reiselivet, og viser til stor satsing i regionen. Det ønskes ytterligere utredninger.

Etter NVEs syn viser utredningen om reiseliv og uttalelser om temaet at det er stor usikkerhet knyttet til virkningene for reiselivet av vindkraftverk og særlig hvis det blir en omfattende etablering av vindkraft. NVE ser ikke at ytterligere utredninger knyttet til Havsul-prosjektene kan gi vesentlig ny og sikrere kunnskap enn det som foreligger gjennom fremlagt konsekvensutredning og ellers gjennom erfaringer fra andre vindkraftverk nasjonalt og internasjonalt. NVE vil ikke kreve ytterligere utredninger for temaet reiseliv.

Etter NVEs syn oppfylder fremlagt utredning for friluftsliv og reiseliv de krav som er fastsatt i utredningsprogrammet.

6.7 Fiskeri og havbruk

Både fiskerimyndigheter og fiskeriorganisasjoner mener at fremlagte utredninger ikke er tilfredsstillende. Fiskeridirektoratet Region Møre og Romsdal mener at utredningen ikke er tilfredsstillende i forhold til vurdering av mulige konflikter for tråling.

Norges Fiskarlaget og Møre og Romsdal Fiskarlag mener også at utredningene ikke er tilfredsstillende. Norges Fiskarlag ønsker, som nevnt i kapittel 6.5 mer utredning om hvordan støy vil

kunne påvirke fiskeatferd, både for stasjonære og migrerende arter. Det ønskes også utredninger av eventuelle endringer i økosystemet og fiskbare bestander. I den forbindelse ønskes erstatningskrav utredet. En ønsker også utredning av hvordan lyd fra vindturbinene vil påvirke hval.

Norges Kystfiskerlag, avdeling Sunnmøre mener at utredningen ikke er grundig nok og at telefonkontakt og sjekking av merkeregister ikke er nok for å kunne gi en tilfredsstillende utredning.

FMC Biopolymer representerer taretrålingsinteresser og mener at beskrivelsen av konsekvenser for næringen er misvisende. Det hevdes at beregningene av hvordan taretrålingen blir berørt underestimerer de reelle arealbeslagene og at konsekvensene dermed er større enn det som er beskrevet. FMC mener også at når en vurderer konsekvenser for næringen må en ta i betraktning følgene i alle ledd i verdikjeden av at taretrålingen kan bli redusert.

På bakgrunn av innkomne uttalelser og egne vurderinger ba NVE i brev av 18.05.07 om ytterligere utredninger/vurderinger av mulighetene for å redusere ulemper for fiskeri- og havbruksinteressene ved å se på oppsett for kabelutlegg eller andre tiltak for å redusere ulempene ved kabelforlegning på sjøbunnen. Det ble også bedt om vurderinger knyttet til restriksjoner for fiske og taretråling. NVE mottok rapport fra Jøsok Prosjekt datert 09.11.2007. Rapporten gir en gjennomgang av muligheter og begrensninger knyttet til å sikre/overdekke kabler på sjøbunnen for å minske konflikter med fiskeri- og taretrålingsinteressene. Rapporten ble sendt på høring til berørte interesser, jf kapittel 4.2.3. Av de mottatte uttalelsene til tilleggsutredningen er det bare taretrålingsinteressene som konkret uttaler at utredningen ikke gir et riktig bilde av konsekvensene. FMC Biopolymer mener at med utgangspunkt i mer detaljert informasjon enn det som har vært tilgjengelig fram til nå vil FMC kunne bidra til å minske konfliktpotensialet mellom taretråling og vindkraftverkene. De andre høringsinstansene mener at tilleggsutredningen ikke endrer deres syn på Havsul-prosjektene.

NVE konstaterer at det gjennom utredningene er gjort rede for fiskeri- og havbruksinteresser i området og gjort vurderinger av konsekvenser for ulike interesser. Vi konstaterer også at både offentlige og private instanser hadde merknader til utredningene og NVE ba derfor om ytterligere vurderinger med fokus på avbøtende tiltak. NVE konstaterer at utredninger, tilleggsutredninger og innkomne merknader særlig for taretråling synliggjør negative konsekvenser. For andre interesser er det uenighet og usikkerhet om hvor store konsekvenser en etablering av et vindkraftverk i Haram og Giske vil medføre. Dette vil avhenge av i hvor stor grad det fiskes i områdene og med hvilke redskap. Etter NVEs vurdering gir konsekvensutredning med tilleggsutredning, samt mottatte uttalelser et så godt grunnlag en kan forvente for på det nåværende stadium i prosessen å kunne fatte et vedtak. Dersom det fattes vedtak om konsesjon bør det stilles vilkår om tiltak for å redusere ulempene for fiskeri- og taretrålingsinteressene.

6.8 Luftfart

Avinor skriver i sine uttalelser at foreløpige vurderinger viser at prosjektet Havsul II ligger innenfor og i konflikt med de hinderfrie flater som er fastsatt rundt Ålesund lufthavn Vigra. Videre vil vindkraftverket komme i konflikt med det luftrom som brukes til instrumentprosedyrer ved landing, sirklingsprosedyrer, prosedyrer for avbrutt innflyging/landing og det vil påvirke og begrense flyselskapenes mulighet for å etablere prosedyrer for avgang ved bortfall av kritisk motor. Prosjektet Havsul IV vil på lignende måte kunne være i konflikt med det luftrom som nyttes til inn- og utflyging vest for Kristiansund lufthavn, Kvernberget. Avinor skriver at vindmølleparken vil kunne ha negative konsekvenser for lufthavnenes videre utvikling. Luftfartstilsynet viser i sin uttalelse til merknadene fra Avinor.

På bakgrunn av dette ba NVE i brev av 18.05.07 til Havgul AS om nærmere avklaring av de merknadene som Avinor og Luftfartstilsynet kom med i sine uttalelser. Avinor har i epost til Havgul AS 07.09.07, videresendt til NVE 10.09.07 klarlagt at de mener det er mulig å finne løsninger som gjør at flyplassene ikke påvirkes negativt av vindparkene.

NVE legger til grunn at det ved en eventuell konsesjon arbeides videre med detaljer for å finne en løsning i forhold til de ulemper som et vindkraftverk vil kunne medføre, og ser i likhet med Avinor ingen grunn til å be om ytterligere utredninger før et konsesjonsvedtak.

6.9 Navigasjon og skipsfart

Kystverket Midt-Norge påpeker at deres krav til detaljplan og alternative planer for navigasjonsoppmerking ikke er fulgt opp til nå. Kystverket skriver at de har akseptert å avvente slike planer til senere behandling etter havne- og farvannsloven.

Norges Fiskarlag mener det må gjøres ytterligere utredninger knyttet til navigasjon og skipsfart, blant annet hvordan tiltaket vil påvirke redningsoperasjoner.

I konsekvensutredningen er det gjort rede for skipstrafikk i området og hvordan tiltaket vil kunne påvirke navigasjonssystemer. Det er også gjort rede for områder der det ikke bør plasseres vindturbiner av hensyn til navigasjon og skipsfart. Det er også beskrevet hvordan vindturbinene vil kunne påvirke sikkerhet og beredskap under redningsaksjoner.

Det er ikke gjort en egen risiko og sårbarhetsanalyse for dette temaet slik det er beskrevet i utredningsprogrammet, men viktige forhold som omfattes av en slik analyse (blant annet navigasjon, merking og redningsaksjoner) er omtalt og kommentert. NVE vurderer at de beskrivelser og vurderinger som er gjort gir et tilfredsstillende beslutningsgrunnlag. NVE tar til etterretning at Kystverket mener forhold som reguleres av havne- og farvannsloven, eksempelvis navigasjonsmerking, kan utstå til etter at det er fattet en konsesjonsavgjørelse. NVE mener dette er rasjonelt og hensiktsmessig, da både konsesjonsavgjørelsen og detaljplanlegging vil være direkte bestemmende for den navigasjonsmerking med mer som må velges. NVE konkluderer på denne bakgrunn med at fremlagte utredning for navigasjon og skipsfart er tilfredsstillende i henhold til utredningsprogrammet.

6.10 Støy

Folkehelseinstituttet ønsker ytterligere utredninger av støy. De mener at selv om vindturbin, med de avstander det her er snakk om, ikke nødvendigvis vil komme opp i nivåer som gir oppvåkning, kan slik støy gi stressreaksjoner og innsovningsproblemer. De ønsker ytterligere vurdering av virkningen av at et friluftsområde av regional/nasjonal betydning får støy langt over anbefalte grenseverdier. Videre ønskes beskrevet hvor mange som blir berørt av tiltaket, og hvilke helsevirkninger det gir. Vindmøllefritt Giske skriver at retningslinjene for støy ikke tar hensyn til lavfrekvent lyd, og at dette må utredes nærmere.

Hvor mange som blir berørt av tiltaket er indirekte beskrevet gjennom støyutredningen ved at utredningen forholder seg til støy ved bebyggelse. Når det gjelder berørte i forhold til friluftslivsbruk osv så mener NVE at dette ikke vil la seg beskrive på en hensiktsmessig måte. I vår vurdering her ligger det faktum at vindkraftverket er plassert langt til havs og at antall brukere i de områdene der støyen er størst, dvs inne mellom vindturbinene, vanskelig lar seg tallfeste. Støybelastning ved land vil være svært væravhengig da mye av lyden vil maskeres i bølgebrytning og naturlig støy i strandsonen. Det vil etter NVE syn være lite, om noe i det hele tatt, som vil kunne høres fra landområdene.

Når det gjelder lavfrekvent lyd og virkninger for mennesker, viser vi til brev fra SFT til Miljøverndepartementet av 14.11.07 der det konkluderes med at en ikke anser at lavfrekvent støy fra vindkraftverk utgjør noen spesiell ulempe eller har helsevirkning sammenlignet med annen lavfrekvent støy. SFT ser ingen grunn til å endre retningslinjene med tanke på å inkludere lavfrekvent støy fra vindkraft. Om det skal gjøres endringer i gjeldende retningslinjer mener SFT det kan være relevant å vurdere om det skal utarbeides generelle retningslinjer for lavfrekvent støy.

NVE finner det ikke beslutningsrelevant å be om ytterligere støyutredninger i tråd med Folkehelseinstituttets ønsker og mener at fremlagt støyutredning på en tilfredsstillende måte beskriver lydutstråling og støy fra vindkraftverket.

Det går frem av utredningene at det ved støyberegningene som er gjennomført er tatt utgangspunkt i en referanse høyde på fire meter. NVE konstaterer at dette ikke er i henhold til gjeldende retningslinje for støy, der det legges til grunn at beregningene tar utgangspunkt i en referanse høyde på ti meter. Resultatet fra beregninger som viser utbredelsen av støy fra vindkraftverket vil være avhengig av hvilken referanse høyde det er tatt utgangspunkt i ved beregningene. Beregninger av støyutbredelse fra vindkraftverk vil generelt sett bli noe mindre med lavere referanse høyde, da det vil være mer demping ved lavere høyder. Etter NVEs vurdering kan beregninger med utgangspunkt i en referanse høyde på ti meter føre til at støynivået vil bli noe høyere enn det som er oppgitt i tilleggsutredningene.

Dersom prosjektet meddeles konsesjon vil NVE forutsette at støynivået fra vindkraftverket ikke overskrider støynivåer fastsatt i gjeldende retningslinje for støy. NVE legger til grunn at økt avstand til bebyggelse på grunn av revidert planområde vil medføre at retningslinjene for støy overholdes, men vil likevel sette som krav at det ved en eventuell etablering av vindkraftverker skal fremlegges en dokumentasjon/detaljplan som dokumentere at anbefalte støygrenser overholdes.

6.11 Kabel

NVE ba i brev av 18.05.07 om nærmere vurdering av muligheter og kostnader ved å kable omsøkt 132 kV luftledning mellom omsøkt Hildre/Skjeltene transformatorstasjon og Alvestad transformatorstasjon. Hensikten med dette er å unngå både en 420 kV luftledning og en 132 kV dobbeltkursledning på tvers av Hildredalen. Det er lagt frem en beregning som viser at en kabelløsning vil koste 21 millioner kroner dersom transformatorstasjonen legges til Hildre, sammenlignet med luftledning som koster ca 7 millioner kroner, og 34 millioner kroner dersom det velges transformatorstasjon på Skjeltene. Her koster luftledningsalternativet 10-11 millioner kroner.

Etter NVEs syn er de fremlagte vurderingene realistiske og gir et godt grunnlag for å vurdere kabel som et avbøtende tiltak på strekningen.

6.12 Traséalternativ

Interessenter i Vatneeidet-området ber om utredning av parallellføring etter dagens 132 kV trasé gjennom Vatneeidet. NVE viser til at det i konsekvensutredningen er vurdert at det i dagens trasé gjennom boligfelt og kryssing av veg ikke er mulig å føre frem en 420 kV kraftledning. NVE vil derfor ikke be om ytterligere utredning av dette alternativet. NVE konstaterer at det er fremlagt vurderinger for kryssing av Vatneeidet med jordkabel.

6.13 Systemanalyser/nettilknytning

Istad Nett skriver i sin uttalelse at det ikke er tilstrekkelig dokumentert at de planlagte installasjonene ikke vil ha uønskede virkninger på det øvrige kraftsystemet. De sier det må gjøres nye og mer

omfattende beregninger før endelig løsning velges. Naturvernforbundet ønsker at det utredes alternativ tilknytning for Havsul II til Nyhamna.

Statnett mener at det burde vært utredet en dobbeltkursløsning inn mot Ørskog.

NVE legger til grunn at det bør gjøres oppdaterte systemanalyser basert på den løsningen som tilslutt blir konsesjonsgitt, dvs når det foreligger endelig konsesjon og at endelig utbyggingsløsning er valgt. Dette for å sikre at valgt løsning er akseptabel og at nettilknytningen er optimal i forhold til den nettsituasjonen som er aktuell på investeringstidspunktet. Det er naturlig at systemansvarlige for regional- og sentralnettet involveres i en slik utredning. Når det gjelder dobbeltkursløsning til Ørskog mener NVE at dette ikke synes hensiktsmessig å vurdere da en har to prosjekter som kan ha forskjellig fremdriftsplan og også begge er usikre hva gjelder realisering.

NVE mener at fremlagte utredninger er tilstrekkelige for å fatte en konsesjonsavgjørelse og ser ingen grunn til at det på det nåværende stadium skal gjøres ytterligere utredninger eller systemanalyser.

6.14 Sumvirkninger/kumulative effekter

Natur og Ungdom/ZERO har tatt til orde for at det må utredes hvilke samlede effekter Havsul I og II vil gi på bestandene som bruker området.

Det er for enkelte tema gjort forsøk på å vurdere konsekvenser av flere vindkraftverk innen samme geografiske område. Det er særlig visuelle virkninger (synlighet), konsekvenser for fugl og skipsfart dette er relevant. Videre er det fra reiselivsnæringen tatt til orde for at omfattende utbygging av vindkraft langs kysten kan få en mer omfattende virkning for reiselivet.

Etter NVEs syn er det svært krevende og vanskelig å gjøre treffsikre utredninger av sumvirkninger. Dette viser også internasjonale erfaringer. Det jobbes internasjonalt med å finne gode metoder for hvordan dette kan gjøres. NVE er klar over problemstillinger som knytter seg til virkninger for f.eks fugl ved at det planlegges flere vindkraftverk relativt nært hverandre. Det samme gjelder også for konsekvenser for reiseliv ved at det planlegges flere vindkraftverk i samme geografiske område. Ved at NVE gjennomfører en regional samordning av konsesjonsbehandlingen av vindkraftverk i Møre og Romsdal vil en kunne se de ulike prosjektene i sammenheng og gjøre vurderinger av effekter av flere vindkraftverk i samme område. Siden det ikke finnes noen åpenbar god metode for hvordan dette skal gjøres vil NVE ikke stille konkrete krav til utredninger av sumvirkninger utover det som er kommet frem gjennom utredningene, f.eks visualiseringer. NVE vil legge disse til grunn for den regionale samordningen av de ulike prosjektene som er til behandling i Møre og Romsdal.

6.15 Samlet plan

Flere høringsinstanser har tatt opp at de ønsker en samlet plan eller regional plan i en eller annen form for utbygging av vindkraft. NVE registrerer at slike planer har vært et ønske i svært mange områder der det planlegges vindkraft, også i Møre og Romsdal. NVE konstaterer samtidig at Stortinget ved flere anledninger har gått i mot at det utarbeides en samlet nasjonal plan for vindkraftutbygging. En slik plan ble avvist i Stortinget senest 01.04.08. Videre konstaterer vi at Møre og Romsdal fylke har valgt å ikke utarbeide en fylkes(del)plan for vindkraft.

NVE legger dette til grunn og ut fra egne vurderinger kan vi heller ikke anbefale at det utarbeides en nasjonal arealplan for vindkraftutbygging. Vi viser samtidig til at det i flere områder legges opp til en samordnet regional konsesjonsbehandling av vindkraft. Dette gjøre blant annet i Møre og Romsdal, på

Fosen og i Rogaland. På den måten vil en på en effektiv måte kunne gjøre en samlet vurdering for de områder og tema der det er hensiktsmessig.

6.16 Konklusjon

NVE mener at konsekvensutredninger med tilleggsutredninger, samt mottatte merknader, møter og befaring gir et tilfredsstillende grunnlag for å vurdere konsekvensene ved Havsul II vindkraftverk slik de foreligger per i dag. NVE kan ikke se at det gjennom høringen er avdekket problemstillinger som skulle tilsi utredning av andre temaer i medhold av forskrift om konsekvensutredninger enn de som er utredet. NVE anser utredningsplikten som påhviler Havsul II AS gjennom utredningsprogrammet, som oppfylt.

7. NVEs vurdering av konsesjonssøknaden for Havsul II offshore vindkraftverk

Konsesjonsbehandling etter energiloven innebærer en konkret vurdering av de fordeler og ulemper et omsøkt prosjekt har for samfunnet. NVE meddeler konsesjon til prosjekter som ansees som samfunnsmessig rasjonelle, noe som innebærer at fordelene ved tiltaket er vurdert som større enn ulempene.

Ved vurdering av et vindkraftverk er det mange faktorer som må veies opp mot hverandre, og det er kun enkelte virkninger, som elektrisitetsproduksjonen og eventuelle reduserte/økte nettap, det er enkelt å verdsette i økonomisk forstand. De aller fleste miljøvirkningene ved etablering av et vindkraftverk med tilhørende infrastruktur er faglig krevende å verdsette ved hjelp av markedspriser. NVE er kjent med at betinget verdsetting er brukt i flere undersøkelser knyttet til friluftsliv og naturopplevelser for å finne godets totalverdi. Det er knyttet stor usikkerhet til resultatene av slike undersøkelser pga. metodene som benyttes og forutsetningene som ligger til grunn for den enkelte undersøkelsen. Etter NVEs vurdering vil også kostnadene ved gjennomføring av slike undersøkelser være større enn nytteverdien, og resultatene vil være usikre og basere seg på en hypotetisk situasjon. På denne bakgrunn mener NVE at disse resultater med tilhørende metoder har en begrenset verdi ved vurdering av omsøkte prosjekter, spesielt når de overføres fra ett vindkraftprosjekt til et annet.

Noen miljøvirkninger kan kvantifiseres, for eksempel ved å utarbeide støysonekart eller ved å angi hvor mye areal av inngrepsfrie naturområder, som faller bort hvis tiltaket realiseres. Likevel er de fleste miljøvirkninger vanskelig å tallfeste.

NVEs vurdering av et planlagt vindkraftprosjekt baserer seg hovedsakelig på faglig skjønn. I tillegg vektlegger NVE likebehandling og tar utgangspunkt i etablert praksis. I følge tidligere erfaringer er det hensiktsmessig å se på hvilke direkte og indirekte virkninger som vil kunne oppstå for samfunnet ved å etablere kraftproduksjon og nye overføringsanlegg. NVE legger til grunn at fagutredningene for temaområder som landskap, kulturminner/kulturmiljø, friluftsliv og reiseliv vil gi en vurdering av verdier og virkninger innen de ulike temaene ved gjennomføring av det omsøkte tiltaket.

Drivkraften bak etablering av vindkraftverk er å produsere elektrisitet fra en fornybar energikilde, uten direkte utslipp av klimagasser. Ny produksjon vil bidra til å styrke kraftbalansen og forsyningssikkerheten. Et vindkraftverk kan også gi positive samfunnsmessige virkninger gjennom økt aktivitet (kjøp og salg av varer og tjenester), økt sysselsetting, økte skatteinntekter for kommunen og økt utnyttelse av utmarksressurser.

Vindkraft med tilhørende infrastruktur har, lik all annen kraftproduksjon, miljøvirkninger. Et vindkraftverk vil nødvendigvis bli eksponert visuelt for å kunne utnytte vinden best mulig. NVEs

erfaring er at det oftest er de visuelle virkningene for landskapet og eventuelt for kulturminner og kulturlandskap, sammen med støy, som oppfattes som de største ulempene med et vindkraftverk. Virkningene av vindkraftverk for biologisk mangfold vil normalt være begrensede, og kan ofte unngås ved plantilpasninger eller andre avbøtende tiltak. Unntaket er mulige virkninger for fuglelivet. I vindkraftsaker stilles det alltid krav om å avklare artsinventaret og hvordan de ulike artene bruker planområdet. I tillegg skal det vurderes konkret hvilke mulige virkninger som tiltaket kan få for fuglelivet. De største negative konsekvensene blir eliminert hvis vindkraftverket en gang i fremtiden tas ut av drift og vindturbinene fjernes. Etablering av vindkraftverk er etter NVEs vurdering i all hovedsak et reversibelt inngrep. Ved konsesjonsutløp skal vindturbinene fjernes og området istandsettes, dersom det ikke meddeles forlenget konsesjon.

7.1 Virkninger av Havsul II

NVE vil i det følgende redegjøre for de hovedhensyn som ha vært avgjørende for NVEs konsesjonsvedtak. For de hovedhensyn NVE har lagt til grunn for vår vurdering vil vi kort referere konsekvensutredningenes konklusjoner og innkomne uttalelser, før NVE gjør en vurdering av de ulike hensyn.

En etablering av Havsul II vil gi en elektrisitetsproduksjon på ca 2,2 TWh. Dette er betydelig kraftproduksjon i et område som har en anstrengt forsyningssituasjon, og vil i så måte være en positiv virkning av tiltaket. En etablering av Havsul II vil også være et viktig bidrag for å oppfylle regjeringens klimapolitikk.

Konsekvensene for landskap i konsekvensutredningen er vurdert til å være fra middels negative til store negative avhengig av valg av turbinstørrelse (og dermed antall). Prosjektet berører et stort område (122 km²). For tema kulturminner og kulturmiljø er konsekvensene vurdert å være store til meget store negative for alle turbinalternativ. Når det gjelder biologisk mangfold og verneinteresser er konsekvensene vurdert å være fra store til meget store negative avhengig av valg av turbinstørrelse. Konsekvensene for biologisk mangfold er særlig knyttet til mulige konsekvenser for fugl, både sjøfugl som bruker området til hekking, næringssøk, fjærfelling og overvintring, og for fugl på de store internasjonale trekkene langs kysten. Havsul II berører Storholmen som er et viktig hekkeområde for blant annet toppskarv, rødnebbterne og teist. Større ærfuglflokker bruker området i myteperioden og området er hvileområde for måker. I gode år hekker trolig også lunde, alke og lomvi på Storholmen. Storholmen og Erkna (som ligger rett sør for planområdet) er foreslått vernet i verneplan for hekkende sjøfugl i Møre og Romsdal. DN og Riksantikvaren har vurdert Havsul II til D på tematiske konfliktvurderinger, dvs stor konflikt. Det er også i konsekvensutredningen påpekt at etablering av flere vindkraftverk vil kunne ha virkninger for reiselivet, men en har funnet det vanskelig å gi konkrete vurderinger av konsekvensene, fordi en blant annet er usikker på hvor mye vindkraft som må etableres før det får betydning for reiselivet. For fiskeri og taretråling vil tiltaket kunne ha negative virkninger. Hvor store virkningene vil være er avhengig av hvordan kabelforlegning vil skje.

NVE konstaterer at Haram kommune har sagt ja til etablering av Havsul II og at Giske kommune har gått i mot at vindkraftverket etableres. NVE konstaterer videre at Møre og Romsdal fylke, Direktoratet for naturforvaltning, Kystverket har bedt om at en avventer utbygging av Havsul II til en har opparbeidet seg mer kunnskap om virkninger av havbasert vindkraft i regionen, for eksempel gjennom Havsul I. NVE konstaterer også at Riksantikvaren har sagt ja til etablering av Havsul I under forutsetning av at det ikke etableres flere havbaserte vindkraftverk i regionen. NVE konstaterer også at nabokommunene Ålesund og Herøy går i mot Havsul II. De fleste interesseorganisasjoner/instanser har enten gått i mot prosjektet eller tatt til orde for trinnsvis utbygging av havbasert vindkraft i området. Utviklingslaget på Løvsøya ønsker en utbygging av Havsul II.

Havsul II er det største av de tre omsøkte offshore vindkraftverkene på kysten av Møre og Romsdal. Dette anlegget vil etter NVEs syn være det mest visuelt eksponerte i forhold til bebyggelse og antall mennesker som kan se anlegget. Havsul II vil oppta en stor del av synsranden for vest- og nordvendt bebyggelse på øyene Haramsøy, Vigra, Giske og Godøya. Anlegget vil også være synlig fra høyereliggende steder i Ålesund, men her er avstanden betydelig – nesten 2 mil til nærmeste turbin. NVE legger vekt på at Havsul II, slik det er omsøkt, berører en svært stor sektor visuelt sett fra bebyggelse på Vigra. Fra Molnes og Blindheim vil prosjektet dekke en sektor på henholdsvis 123 og 111 grader. NVE viser i den forbindelse til at Giske kommune har sagt nei til etablering av Havsul II.

NVE viser videre til at planområdet er et viktig hekke-, overvintrings-, og næringssøkområde for alkefugl. NVE vil i den forbindelse påpeke at Havsul II ligger nærmest de internasjonalt viktige sjøfuglkoloniene på Runde av de tre omsøkte havbaserte vindkraftverkene på Mørrekysten. NVE vil også påpeke at Havsul II berører to områder som er foreslått vernet i verneplan for hekkende sjøfugl i Møre og Romsdal. Storholmen ligger inne i planområdet og Erkna ligger ca 1,5 kilometer sør for planområdet. Selv om konsekvensutredningen konkluderer med store til svært store negative konsekvenser, vil NVE påpeke at det er vanskelig å si med sikkerhet hvilke konsekvenser Havsul II vil få for fugl. Det er imidlertid ingen tvil om at området er et viktig fugleområde, både for hekkende, næringssøkende, mytende, overvintrende og trekkende fugl. Det at det er omsøkt tre store vindkraftverk langs Mørrekysten, som i mange tilfeller berører de samme fuglepopulasjonene er derfor av betydning for NVEs avgjørelse.

NVE konstaterer også at etablering av Havsul II innebærer etablering av en ny transformatorstasjon og en ca 40 kilometer lang 420 kV kraftledning fra Hildre/Skjeltene i Haram til Ørskog transformatorstasjon. På deler av strekningen vil kraftledningen gå i nye traséer. Dette gjelder Hildredalen og strekningen fra øst for Slingstadvatnet i Haram til øst for Sjøholtsætra i Ørskog. I Hildredalen er det også planlagt en ny 132 kV kraftledning fra ny transformatorstasjon mot eksisterende transformatorstasjon på Alvestad.

7.2 Samlede virkninger av flere vindkraftverk

Generelt kan det synes best å samle flere vindkraftverk i samme region, fremfor å spre utbygging langs store deler av kysten. En slik konsentrering kan innebære lavere miljø- og samfunnskostnader per kWh produsert i forhold til en spredt utbygging av flere anlegg.

Samlede virkninger kan oppstå når to eller flere vindkraftverk lokaliseres innenfor det samme geografiske området. Enkeltvis kan vindkraftverk vurderes som akseptable, men når flere vindkraftverk lokaliseres nær hverandre, vil konfliktnivået kunne øke for enkelte interesser/hensyn.

NVE viser til kapittel 6.14 og 6.15 for vurdering av utredning av sumvirkninger og krav om samlet plan for vindkraft.

NVE har gjennomført en samtidig sluttbehandling av vindkraftsøknader i Møre og Romsdal. Dette gjelder de landbaserte prosjektene Fræna, Haram og Haugshornet og de havbaserte prosjektene Havsul I, II og IV. Videre foreligger det melding om Steinshamn offshore vindkraftverk i umiddelbar nærhet til Havsul I. En fordel med en slik samordnet behandling er at det er enklere å se virkninger av flere prosjekter i sammenheng. For Havsul II er det særlig visuelle virkninger i forhold til Havsul I og Haram vindkraftverk, virkninger av Havsul I, II og Haram på fugl og virkning for taretråling og fiskeri av Havsul I, II og IV, som det er interessant å se i sammenheng. Flere instanser har tatt til orde for at etablering av alle tre Havsul-prosjektene vil være et for omfattende tiltak i kystsonen, blant annet knyttet til virkninger for landskap, fauna og reiseliv. Det er etter NVEs syn vanskelig metodisk å gjøre en vurdering av kumulative virkninger for flere prosjekt og flere vurderingstema. NVE er kjent med at

en internasjonalt også er opptatt av dette, men at en ser store utfordringer i å legge relevante forutsetninger til grunn og etablere gode metoder for en samlet vurdering av flere tiltak. NVE har i sin vurdering av omsøkte prosjekt, i tillegg til en konkret vurdering av de enkelte omsøkte vindkraftprosjekt, også lagt til grunn en samlet vurdering av blant annet visuelle virkninger og virkninger for fugl for de konsesjonsavgjørelser som skal fattes for vindkraftverkene Haram, Fræna og Havsul I, II og IV.

NVE konstaterer at en utbygging av Havsul I, Havsul II, Haram vindkraftverk og Steinshamn offshore vindkraftverk vil medføre en betydelig utbygging av vindkraft i et relativt begrenset område i kystsonen der ett eller flere vindkraftverk vil være synlige fra flere steder på sjøen, på øyene og fra fastlandet. NVE kan slutte seg til vurderingene om at dersom alle disse vindkraftverkene skal bygges vil dette gi betydelige visuelle virkninger. NVE konstaterer at det fra flere hold er påpekt at virkningene for reiseliv vil kunne bli store dersom flere vindkraftverk realiseres langs kysten.

I konsekvensutredningen for Havsul II er det utarbeidet en visualisering fra Gamlemsveten som viser Haramsøy vindkraftverk og Havsul II. Videre er det laget flere visualiseringer som viser det Havsul II fra Haramsøy, herunder to visualiseringer fra området ved Ulla fyr, fra Haramsfjellet i planområdet for Haram vindkraftverk, fra sørsiden av Haramsøy og fra Løvsøya. NVE legger til grunn at de samlede landskapsmessige virkningene av vindkraftverket på Haramsøy og Havsul II vil være betydelige fra enkelte steder, dersom begge prosjektene realiseres.

Selv om avstanden mellom Havsul I og Havsul II er stor, ca 12 kilometer, vil størrelsen på vindkraftverkene etter NVEs vurdering gjøre at de samlet vil fremstå som visuelt dominerende i kystlandskapet.

NVE konstaterer videre at kystområdene i Møre og Romsdal har stor betydning for fugl, både sjøfugl tilknyttet Runde og andre områder, og fugl på de store internasjonale trekkene vår og høst. Det er gjennom utredning og høringsuttalelser kommet innspill på at mulige konsekvenser av flere store havbaserte vindkraftverk i dette området kan bli store. Særlig gjelder dette sjøfugl som har sitt leveområde i og nær planområdene for Havsul-prosjektene. For taretrålnæringen er det påpekt at alle tre Havsul-prosjektene ligger i svært produktive og viktige områder for tare, og områdene er dermed av stor betydning for næringen nasjonalt.

7.3 Konklusjon

Etter en helhetlig og samlet vurdering vil NVE avslå konsesjonssøknaden for Havsul II vindkraftverk.

NVE har i denne saken funnet grunn til å legge vekt på innspill fra fagmyndigheter som sier at en bør høste erfaringer og få bedre kunnskaper om de faktiske virkninger av et offshore vindkraftverk utenfor Mørekysten før det eventuelt etableres flere havbaserte vindkraftverk i regionen.

NVE har lagt vekt på at konsekvensutredning og høringsinnspill antyder at etablering av flere havbaserte vindkraft utenfor kysten av Møre og Romsdal kan medføre store negative virkninger for fugl. NVE konstaterer samtidig at en ikke har erfaringer med havbasert vindkraft under norske forhold og at en dermed ikke har faktisk kunnskap om virkningene i et område som vurderes som viktig av hensyn til fugl og biologisk mangfold. NVE har i sin vurdering også lagt vekt på at Havsul II er visuelt svært dominerende fra bebyggelse, særlig sett fra Vigra og at flere havbaserte vindkraftverk i regionen vil virke visuelt dominerende i dette kystlandskapet.

Til grunn for NVEs vurdering ligger også en samlet vurdering av at det i dag er gitt konsesjon for Havsul I offshore vindkraftverk og Haram vindkraftverk, og at miljøovervåkingsprogram i forbindelse

med en etablering av Havsul I vil øke kunnskapen om faktiske virkninger av havbasert vindkraft utenfor kysten av Møre og Romsdal.

8. NVEs konsesjonsvedtak

NVE avslår konsesjonssøknaden fra Havsul II AS for Havsul II offshore vindkraftverk.